

Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PeSCo) και η Προοπτική μίας Ευρω-Μεσογειακής Στρατηγικής Ασφάλειας

Τα Προγράμματα PESCO, η Αμυντική Συνεργασία, οι Απειλές, οι
Προκλήσεις και το Ζήτημα της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Αυτονομίας
με επίκεντρο την Μεσόγειο

Δημήτριος Καλογιάννης
(ΑΜ: 4332020013)

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Επιβλέπων: Αν. Καθηγητής Σωτήρης Ντάλης

ΠΜΣ "Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη & Ασφάλεια στη Μεσόγειο"

**Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών**

Ρόδος, Ιανουάριος 2022

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Όνομα Καθηγητή	Ιδιότητα	Ημερομηνία	Υπογραφή
Σ. Ντάλης	Επιβλέπων Καθηγητής		
Γ. Μαρής	Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής		
Ι. Στριμπής	Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής		

Ο συγγραφέας της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας, Δημήτριος Ι. Καλογιάννης, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PeSCo) και η Προοπτική μίας Ευρω-Μεσογειακής Στρατηγικής Ασφάλειας» αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει λεγόμενα, ιδέες, κείμενο ή / και πηγές άλλων συγγραφέων ή ατόμων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και μορφοποίηση, ενώ η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο ΔΗΛΩΝ

.....
[υπογραφή]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Κάθε γνήσιο αντίτυπο της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας φέρει την υπογραφή του συγγραφέα.

.....

Δημήτριος Καλογιάννης

© 2021

Dimitrios Kalogiannis

ALL RIGHTS RESERVED

ΣΥΝΟΨΗ

Η παρούσα εργασία πρόκειται να δομηθεί σε πέντε (5) κεφάλαια τα οποία θα πραγματεύονται την παρουσίαση της συμφωνίας PESCO, το Μεσογειακό και Ευρωπαϊκό περιβάλλον, τη στρατηγική αυτονομία και τη στρατηγική αμυντικής ανάπτυξης, την προοπτική μίας Ευρω-Μεσογειακής Στρατηγικής Ασφάλειας και τα τελικά εξαγόμενα συμπεράσματα. Το Κεφάλαιο 1 που έχει τίτλο Η PeSCo και τα Προγράμματα Ανάπτυξης Αμυντικών Δυνατοτήτων της ΕΕ, διαρθρώνεται σε ενότητες που πραγματεύονται το Θεσμικό Υπόβαθρο της PeSCo, την Οργάνωση και Λειτουργία της PeSCo, τα Προγράμματα της PeSCo και την Δυναμική και οι Προοπτικές της PeSCo. Στο Κεφάλαιο 2 αναλύεται το Ευρω-Μεσογειακό Περιβάλλον και οι Διεθνείς Δρώντες με ενότητες όπως: η Γεωπολιτική Ανάλυση του Ευρω-Μεσογειακού Χώρου, το Ενεργειακό Δυναμικό της ΝΑ Μεσογείου, οι Ευρω-Ατλαντικές Σχέσεις, το ΝΑΤΟ και η ΕΕ, η Ευρω-Ατλαντική Μεσογειακή Διάσταση της Ασφάλειας, το Brexit και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια, η Οικονομική Διάσταση του Ευρω-Μεσογειακού Χώρου και η Μεσογειακή Διάσταση της ΕΕ. Στο Κεφάλαιο 3 ασχολούμαστε με την Διαμόρφωση της Στρατηγικής Αυτονομίας και της Στρατηγικής Αντίληψης της ΕΕ και εξετάζονται η Έννοια και οι Διαστάσεις της Στρατηγικής Αυτονομίας, η Στρατηγική Κουλτούρα, η Ασφάλεια και Άμυνα ως Έννοιες Αλληλένδετες, το Προφίλ της Ήπιας Ισχύος της ΕΕ, η Αναγκαιότητα μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας και η Στρατηγική Αντίληψη της ΕΕ. Το Κεφάλαιο 4 με τίτλο Η Προοπτική μιας Ευρω-Μεσογειακής Στρατηγικής Ασφάλειας περιλαμβάνει ενότητες όπως η Ανάλυση και Προτεραιοποίηση των Απειλών, οι Αμυντικές Πρωτοβουλίες και Συνεργασίες, το Συνεργατικό Αμυντικό Δυναμικό του Ευρω-Μεσογειακού Χώρου, την Ελληνο-Γαλλική Αμυντική Συμφωνία, τη Δυνατότητα Διαχείρισης Μη Στρατιωτικών Κρίσεων, τη Σημασία της Πολιτικής Προστασίας και την Ευρω-Μεσογειακή Στρατηγική Ασφάλειας ως Αφετηρία της Ευρωπαϊκής Άμυνας. Στο 5^ο και τελευταίο Κεφάλαιο ακολουθούν συμπεράσματα και συζήτηση σε σχέση με τα θέματα που αναλύθηκαν στο κυρίως μέρος της εργασίας.

Η μέθοδος που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για να δοθούν απαντήσεις στα ανωτέρω ερευνητικά ερωτήματα και να γίνει μία ολιστική προσέγγιση του ζητήματος

είναι εκείνη της βιβλιογραφικής έρευνας. Οι πηγές θα είναι ποικίλες, πρωτογενείς (Θεσμικά Κείμενα Διεθνών Οργανισμών) και δευτερογενείς (μελέτες, άρθρα, reports), οι οποίες θα αναλυθούν και θα παρουσιαστούν εκτενώς.

Λέξεις Κλειδιά: Ε.Ε., NATO, PESCO, FRONTEX, Μετανάστευση, Ενέργεια, Άμυνα, Ασφάλεια, Μεσόγειος, Στρατηγική Ασφάλειας, Αμυντική Αυτονομία.

ABSTRACT

This thesis will be structured in five (5) chapters which will deal with the presentation of the PESCO agreement, the Mediterranean and European strategic environment, the strategic autonomy of the EU and the Defence development strategy, the prospect of a Euro-Mediterranean Security Strategy and the final conclusions drawn. Chapter 1, entitled PeSCo and the EU Defence Capabilities Development Programs, is structured in sections dealing with PeSCo's Institutional Background, PeSCo's Organization and Operation, PeSCo's Projects and PeSCo Dynamics and Prospects. Chapter 2 analyzes the Euro-Mediterranean Environment and the role of various international actors with sections such as: the Geopolitical Analysis of the Euro-Mediterranean Area, the Energy Potential of the SE Mediterranean, Euro-Atlantic relations, NATO and the EU, the Euro-Atlantic Mediterranean Dimension of Security, Brexit and European Security, the Economic Dimension of the Euro-Mediterranean Area and the Mediterranean Dimension of the EU. In Chapter 3, I deal with the Formulation of the Strategic Autonomy and Strategic Concept of the EU and it examines the Concept and the Dimensions of the Strategic Autonomy, the Strategic Culture, Security and Defence as Interrelated Concepts, the Profile of The Soft Power of the EU, the Necessity of a European Defence Identity and the Strategic Concept of the EU. Chapter 4 entitled The Perspective of a Euro-Mediterranean Security Strategy includes sections such as Threat analysis and Prioritization, Defence Initiatives and Partnerships, the Cooperative Defence Potential of the Euro-Mediterranean Area, the Greek-French Defence Agreement, the Civilian Crisis Management Capability, the Importance of Civil Protection and the Euro-Mediterranean Security Strategy as the Starting Point of the European Defence. In the 5th and final Chapter, are apposed conclusions and further discussion in relation to the issues analyzed in the main part of the dissertation.

The method that will be used to answer the above research questions and to take a holistic approach to the issue is that of the literature research. The sources will be various, primary (Institutional Texts of International Organizations) and secondary (studies, articles, reports), which will be analyzed and presented extensively.

Keywords: EU, NATO, PESCO, FRONTEX, Immigration, Energy, Defense, Security, Mediterranean, Security Strategy, Strategic Autonomy.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με το πέρας της συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα κ. Σωτήρη Ντάλη Αναπληρωτή Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αιγαίου για την απόλυτη εμπιστοσύνη που μου έδειξε στη διαχείριση του θέματος και την πολύτιμη βοήθειά του σε όλα τα στάδια συγγραφής, βιβλιογραφικής έρευνας και ανατροφοδότησης.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Χαράλαμπο Τσαρδανίδη Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αιγαίου καθότι είχα την τιμή και την τύχη να είμαι σπουδαστής του σε δύο διαφορετικά Μεταπτυχιακά Προγράμματα και ειδικά στο παρόν ΠΜΣ, το οποίο και αποτελεί το τελευταίο διδακτικό πρόγραμμα που συμμετέχει λόγω συνταξιοδότησης. Τον ευχαριστώ θερμά για τις εξαιρετικές γνώσεις που μου μετέδωσε και για την έναυση του προσωπικού μου ερευνητικού ενδιαφέροντος σχετικά με τα Ευρω-Μεσογειακά ζητήματα.

Ακόμη, ευχαριστώ πολύ τους Αξιωματικούς συναδέλφους μου στην Διακλαδική Μοίρα Μη Επανδρωμένων Αεροσκαφών της Πολεμικής Αεροπορίας για την αμέριστη στήριξη και διευκόλυνση που μου παρείχαν ούτως ώστε να ολοκληρώσω επιτυχώς την παρούσα εργασία, παρά τον αυξημένο και απαιτητικό φόρτο υπηρεσιακής εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τα πιο θερμά μου ευχαριστήρια προς την οικογένειά μου και τους φίλους μου, στους οποίους οφείλω πολλά και κυρίως την ενθάρρυνση που μου προσέφεραν. Αφιερώνω αυτή την εργασία, στη σύζυγό μου Κωνσταντίνα, ως ελάχιστη ένδειξη ευχαριστίας για την στήριξη που μου έδειξε όλο αυτό το διάστημα, την υπομονή της και την παρότρυνσή της για να φτάσω στο τέλος αυτής της απαιτητικής διαδρομής.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

AEA	Aerial Electronic Attack
AFJS	Area of Freedom, Justice, and Security
AMU	African Maghreb Union
ASuW	Anti-Submarine Warfare
ASW	Anti-Surface Warfare
AUKUS	Australia-United Kingdom-United States
C2	Command & Control
C3	Command, Control, Communications
C4I	Command, Control, Communications, Computers & Intelligence
CARD	Coordinated Annual Review on Defence
CSDP	Common Security & Defence Policy
CSFP	Common Security & Foreign Policy
EBCG	European Border & Coast Guard
EDA	European Defence Agency
EDAP	European Defence Action Plan
EDF	European Defence Fund
EE	Ευρωπαϊκή Ένωση
ENP	European Neighboring Policy
ERCC	Emergency Response Coordination Centre
EU NAVFOR MED	European Union Naval Forces Mediterranean
EUBG	European Union Battle Groups
EUFOR	European Union Forces
EW	Electronic Warfare
ISR	Intelligence Surveillance Reconnaissance
ISTAR	Intelligence, Surveillance, Target Acquisition & Reconnaissance
MENA	Middle East & North Africa
MPCC	Military Planning and Conduct Capability
NMCM	Naval Mine Counter Measures
NMW	Naval Mine Warfare
OCCAR	Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement / Organisation for Joint Armament Co-operation
PESCO	Permanent Structured Cooperation
PfP	Partnership for Peace
RPAS	Remotely Piloted Aircraft System

SNMG-2	Standing NATO Maritime Group Two
UAS	Unmanned Aircraft System
UAV	Unmanned Air Vehicle
UfM	Union for Mediterranean
ΕΤΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας
ΗΠ	Ηλεκτρονικός Πόλεμος
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική & Πολιτική Ασφάλειας
Κ-μ	Κράτος – μέλος
ΚΠΑΑ	Κοινή Πολιτική Άμυνας & Ασφάλειας
NATO	North Atlantic Treaty Organization
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΡΒΧΠ	Ραδιολογική, Βιολογική, Χημική & Πυρηνική
ΣΕΕ	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΔΕΕ	Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πίνακας Περιεχομένων - Ευρετήριο

ΣΥΝΟΨΗ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	viii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	ix
Εισαγωγή – Υπόθεση Εργασίας.....	1
Κεφάλαιο 1 Η ReSCo και τα Προγράμματα Ανάπτυξης Αμυντικών Δυνατοτήτων της ΕΕ.....	5
1.1 Το Θεσμικό Υπόβαθρο της ReSCo.....	5
1.2 Οργάνωση και Λειτουργία της ReSCo.....	7
1.3 Τα Προγράμματα της ReSCo.....	14
1.4 Η Δυναμική και οι Προοπτικές της ReSCo.....	49
Κεφάλαιο 2 Το Ευρω-Μεσογειακό Περιβάλλον και οι Διεθνείς Δρώντες.....	53
2.1 Γεωπολιτική Ανάλυση του Ευρω-Μεσογειακού Χώρου.....	53
2.1.1 Το Ενεργειακό Δυναμικό της ΝΑ Μεσογείου.....	55
2.2 Οι Ευρω-Ατλαντικές Σχέσεις.....	59
2.2.1 NATO και ΕΕ.....	61
2.2.2 Η Ευρω-Ατλαντική Μεσογειακή Διάσταση της Ασφάλειας.....	64
2.3 Brexit και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια.....	67
2.4 Η Οικονομική Διάσταση του Ευρω-Μεσογειακού Χώρου.....	68
2.5 Η Μεσογειακή Διάσταση της ΕΕ.....	70
Κεφάλαιο 3 Η Διαμόρφωση της Στρατηγικής Αυτονομίας και της Στρατηγικής Αντίληψης της ΕΕ.....	73
3.1 Η Έννοια και οι Διαστάσεις της Στρατηγικής Αυτονομίας.....	73
3.1.1 Η Στρατηγική Κουλτούρα.....	74
3.1.2 Ασφάλεια και Άμυνα, Έννοιες Αλληλένδετες.....	77
3.2 Το Προφίλ της Ήπιας Ισχύος της ΕΕ.....	78
3.2.1 Η Αναγκαιότητα μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας.....	79
3.3 Η Στρατηγική Αντίληψη της ΕΕ.....	80
Κεφάλαιο 4 Η Προοπτική μιας Ευρω-Μεσογειακής Στρατηγικής Ασφάλειας.....	85
4.1 Ανάλυση και Προτεραιοποίηση των Απειλών.....	85
4.2 Αμυντικές Πρωτοβουλίες και Συνεργασίες.....	90
4.2.1 Το Συνεργατικό Αμυντικό Δυναμικό του Ευρω-Μεσογειακού Χώρου.....	91
4.2.2 Η Ελληνο-Γαλλική Αμυντική Συμφωνία.....	94

4.3 Η Δυνατότητα Διαχείρισης Μη Στρατιωτικών Κρίσεων	96
4.3.1 Η Σημασία της Πολιτικής Προστασίας	99
4.4 Η Ευρω-Μεσογειακή Στρατηγική Ασφάλειας ως Αφετηρία της Ευρωπαϊκής Άμυνας	104
Κεφάλαιο 5 Συμπεράσματα	107
Βιβλιογραφικές Αναφορές	109

Εισαγωγή – Υπόθεση Εργασίας

Στη συγκεκριμένη Διπλωματική Εργασία θα επιχειρήσω να συνδέσω τα πολύ-επίπεδα τεχνικά και οργανωτικά προγράμματα (projects) της PESCO με την πιθανή προοπτική εγκαθίδρυσης μιας ολοκληρωμένης Ευρω-Μεσογειακής στρατηγικής ασφαλείας με βασικούς πυλώνες την ενέργεια, την αμυντική συνεργασία και την πολιτικο-οικονομική εμβάθυνση της Ευρω-Μεσογειακής συνεργασίας, μεταξύ της ΕΕ και των γειτόνων της στην ευρύτερη Μεσογειακή λεκάνη. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στις Γαλλο-Ελληνικές πρωτοβουλίες και τις ευρύτερες συνεργασίες στην περιοχή, όπως το East Med Gas Forum και η πρόσφατη Αμυντική Συμφωνία Ελλάδας-Γαλλίας. Στην εργασία αυτή θα γίνει μια ανάλυση του περιβάλλοντος απειλών της ΕΕ και θα αναδειχθεί η ανάγκη δημιουργίας μια ολοκληρωμένης Στρατηγικής Αυτονομίας με αμυντικές προεκτάσεις στο ήδη υπάρχον πολιτικό οικοδόμημα της ΕΕ. Παράλληλα, θα παρουσιαστούν οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κ-μ καθώς και η απαίτηση για σύγκλιση της αμυντικής κουλτούρας και των αμυντικών προγραμμάτων και θα αναλυθεί ο ρόλος και η λειτουργία της PESCO στην ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Άμυνας και Ασφάλειας και στο πώς επιδρά στην εμβάθυνση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Το θέμα της εξασφάλισης μίας σταθερής αμυντικής συνεργασίας, αποτελεί ένα επίκαιρο και κρίσιμο ζήτημα προς διερεύνηση, καθώς η «βαριά σκιά» που έριξε στην Ευρώπη η συμφωνία AUKUS¹ αλλά και η αμερικανική αποχώρηση από το Αφγανιστάν, αποτελούν δύο σημαντικά γεγονότα, τα οποία ήρθαν απλά να υπογραμμίσουν τη στρατηγική αδυναμία αντίδρασης της ΕΕ στο διεθνές πεδίο.

Η ΕΕ, επί της ουσίας, ήταν και είναι απύσχα τόσο στη Συρία αλλά και σε άλλα διεθνή πεδία στρατηγικού ανταγωνισμού, όπου διακυβούνται τα ζωτικά συμφέροντά της και η εν γένει ασφάλειά της. Η αμυντική συνεργασία μέσω της PESCO, ίσως αποτελεί την απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα της ικανότητας της Ε.Ε. να εξασφαλίσει η ίδια την άμυνα, την ασφάλεια, την ακεραιότητα και την επάρκεια της στο διεθνές σκηνικό. Πράγματι, οι γεωπολιτικές, πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες επιβάλλουν πιο έντονα από ποτέ συλλογική και συγκροτημένη αντίδραση της Ευρώπης, η οποία έχει δυσαρεστήσει τις Η.Π.Α τόσο με την αδράνεια

¹ <https://www.gov.uk/government/news/uk-us-and-australia-launch-new-security-partnership>

της σε ζητήματα αμυντικού προϋπολογισμού όσο και με την αδυναμία της να διαχειριστεί αποτελεσματικά και αποφασιστικά την πρόσφατη κρίση μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών στην Μεσόγειο και τα ανατολικά της σύνορα.

Η συνεργασία PESCO έχει ήδη συσταθεί, ενεργοποιηθεί και θέσει σε εφαρμογή τα πρώτα σχέδια της². Ήδη, από τα πρώτα της βήματα έχει καταφέρει να επιτελέσει σημαντικό έργο σε ποικίλους τομείς που άπτονται της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας. Η ενίσχυση και διατήρηση της λειτουργίας της και της συλλογικής της φύσης αποτελούν εγγυήσεις της ευρωπαϊκής ασφάλειας και πρέπει να αποτελούν βασική στόχευση των κρατών-μελών, τα οποία οφείλουν να ανταποκριθούν, με υπευθυνότητα και οργάνωση, στις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει.

Η Υπόθεση Εργασίας της παρούσας Διπλωματικής κινείται γύρω από το ερώτημα του κατά πόσον μπορεί η ΕΕ να αναπτύξει και να εφαρμόσει μια σύγχρονη και αποτελεσματική Στρατηγική Ασφάλειας και Αυτονομίας στην περιοχή της Μεσογείου, για την προστασία και την προώθηση των ζωτικών συμφερόντων της και για την προάσπιση των θεμελιωδών Ευρωπαϊκών αξιών.

Τα περαιτέρω ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν και πρόκειται να απαντηθούν μέσα από τα Κεφάλαια της εργασίας αυτής, είναι τα εξής:

- 1) Πως ορίζεται η συνεργασία PESCO;
- 2) Ποιος ο λόγος σύστασης της PESCO;
- 3) Ποιοι οι στόχοι της PESCO;
- 4) Πως συμβάλλει η ενεργοποίηση της PESCO στην ευρωπαϊκή ασφάλεια και αυτονομία;
- 5) Ποια είναι τα συμμετέχοντα κράτη-μέλη της ΕΕ στην PESCO;
- 6) Έχει η Ευρώπη ανάγκη από μία ολοκληρωμένη Στρατηγική Ασφάλειας με επιχειρησιακές προεκτάσεις;

² Kolín, V. (2018). Permanent Structured Cooperation (PESCO): New Pillar in Building European Defence. *Vojenské Rozhledy*, 4, 20–35. <https://doi.org/10.3849/2336-2995.27.2018.04.020-035>

- 7) Γιατί η κάλυψη του NATO δεν επαρκεί για την ασφάλεια της Ευρώπης;
- 8) Ποια η συμβολή της Γαλλίας στην αλλαγή του τρόπου άμυνας και διασφάλισης της ακεραιότητας της Ε.Ε.;
- 9) Πως δρα η PESCO;
- 10) Πως χρηματοδοτείται η PESCO;
- 11) Ποιες οι δεσμεύσεις των κρατών μελών που εισέρχονται στη συνεργασία PESCO;
- 12) Πως επηρεάζει η στροφή του Αμερικανικού ενδιαφέροντος προς την Ασία την ανάγκη ενίσχυσης της άμυνας της Ε. Ε.;
- 13) Ποια η δράση του NATO στην Ευρώπη και την Μεσόγειο;
- 14) Εξακολουθεί το NATO να παίζει ουσιαστικό ρόλο για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια;
- 15) Ποια η γεωπολιτική αξία της περιοχής της Μεσογείου;
- 16) Ποια η σημασία της ασφάλειας στη Μεσόγειο;
- 17) Ποιοι οι κίνδυνοι για την Ε.Ε.;

Κεφάλαιο 1

Η PeSCo και τα Προγράμματα Ανάπτυξης Αμυντικών Δυνατοτήτων της ΕΕ

1.1 Το Θεσμικό Υπόβαθρο της PeSCo

Η PESCO (Permanent Structured Co-operation – Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία) αποτελεί ένα πλαίσιο και μια διαδικασία που πηγάζει από και βασίζεται στη Συνθήκη της Λισαβόνας και αφορά την εμβάθυνση της αμυντικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ που είναι ικανά και πρόθυμα να το πράξουν. Απώτερος στόχος είναι η από κοινού ανάπτυξη αμυντικών δυνατοτήτων και η διάθεσή τους για στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ τόσο στην Ευρωπαϊκή ήπειρο όσο και στην περιφέρεια της.

Οι διατάξεις για την PESCO κατοχυρώνονται στο άρθρο 46 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και στο πρωτόκολλο 10 σχετικά με τη μόνιμη δομημένη συνεργασία που θεσπίζεται με το άρθρο 42 παράγραφος 6 της ΣΕΕ. Αυτά παρέχουν την ευκαιρία για «διαφοροποιημένη ένταξη» στην άμυνα μεταξύ των κρατών μελών που πληρούν τα κριτήρια και έχουν κάνει τις δεσμεύσεις για τις στρατιωτικές δυνατότητες που καθορίζονται στο πρωτόκολλο. Σύμφωνα με τη νομική της βάση, η PESCO είναι ανοιχτή σε όλα τα κράτη μέλη που πληρούν τις απαιτήσεις και μπορούν να καθιερώσουν συνεργασία σε πέντε τομείς: τον προϋπολογισμό (καθορισμός στόχων σε επίπεδο επενδύσεων στην άμυνα), τον εξοπλισμό (προσδιορισμός στρατιωτικών αναγκών, συγκέντρωση, κοινή χρήση, και εξειδίκευση), το λειτουργικό (διαλειτουργικότητα και ετοιμότητα δυνάμεων), τις δυνατότητες και τη βιομηχανία (συμμετοχή σε μεγάλα προγράμματα εξοπλισμού)³.

Μετά την έναρξη της Παγκόσμιας Στρατηγικής τον Ιούλιο του 2016 και την επακόλουθη εντατικοποίηση των προσπαθειών να σημειωθεί πρόοδος στην αμυντική πολιτική της ΕΕ, η PESCO επανήλθε εκ νέου στο προσκήνιο. Το σχέδιο εφαρμογής σχετικά με την Ασφάλεια και την Άμυνα, που ξεκίνησε τον Νοέμβριο του 2016, συμπεριέλαβε την PESCO ως μία από τις απαιτούμενες ενέργειες για να επιτευχθεί το

³ Zamarripa, E. (2019). The Permanent Structured Cooperation in the European Union. Its Real Potential Value. In *Security and Defence in Europe* (pp. 87–95). Springer International Publishing. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-030-12293-5_7

νέο επίπεδο φιλοδοξίας που καθορίστηκε από το Συμβούλιο για τον τομέα της ασφάλειας της άμυνας της ΕΕ.

Τον Ιούνιο του 2017 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε για την ανάγκη να ξεκινήσει η PESCO χωρίς καθυστέρηση⁴. Μεμονωμένα κράτη μέλη πίεσαν επίσης για την εφαρμογή της PESCO. Τον Σεπτέμβριο του 2016, οι Γάλλοι και οι Γερμανοί υπουργοί Άμυνας εξέδωσαν ένα κοινό έγγραφο, στο οποίο ενθάρρυναν την ΕΕ να προχωρήσει με την PESCO. Ωστόσο, και άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε, για διαφορετικούς λόγους σε κάθε περίπτωση, θεωρούσαν συμφέρουσα και απαραίτητη την θέσπιση της συμφωνίας

Μέσω της PESCO δημιουργείται ένα μόνιμο πλαίσιο στενότερης συνεργασίας και εδραιώνεται μια διαρθρωμένη διαδικασία για τη σταδιακή εμβάθυνση της αμυντικής συνεργασίας στο πλαίσιο της Ένωσης. Θα αποτελέσει κινητήρια δύναμη για την ευρωπαϊκή ενοποίηση και ενσωμάτωση του τομέα της άμυνας⁵. Κάθε συμμετέχον κράτος μέλος παρέχει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για τις εθνικές συνεισφορές και το σύνολο των προσπάθειών που έχουν συμφωνήσει να καταβάλουν. Αυτά τα εθνικά σχέδια εφαρμογής υπόκεινται σε τακτική αξιολόγηση, στο πλαίσιο εφαρμογής και ελέγχου της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας.

Αυτό θα ενισχύσει την ικανότητα της ΕΕ ως διεθνούς παράγοντα ασφάλειας, θα συμβάλει στην προστασία των πολιτών της ΕΕ και θα μεγιστοποιήσει την αποτελεσματικότητα των αμυντικών δαπανών. Η διαφορά μεταξύ της PESCO και άλλων μορφών συνεργασίας είναι ο νομικά δεσμευτικός χαρακτήρας των δεσμεύσεων που ανέλαβαν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, με την ψήφιση και εφαρμογή αυτής της διευρυμένης συνεργασίας. Η απόφαση συμμετοχής λαμβάνεται οικειοθελώς από κάθε συμμετέχον κράτος μέλος και η λήψη αποφάσεων θα παραμείνει στα χέρια των συμμετεχόντων κρατών μελών στο Συμβούλιο. Παραταύτα, η PESCO και το καθεστώς που διέπει τη λειτουργία της ισχύει με την επιφύλαξη του ειδικού χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κρατών μελών της ΕΕ που αποφάσισαν να απέχουν από το εν λόγω εγχείρημα (Μάλτα και Δανία).

⁴ Council of the EU, PRESS RELEASE 403/17 της 22/06/2017, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/22/euco-security-defence/pdf>

⁵ Marrone, A., Pirozzi N., Sartori P. (2017). PESCO: An Ace in the Hand for European Defence, Eu60: re-founding Europe the responsibility to propose. Rome, Istituto Affari Internazionali (IAI)

Η PESCO έχει σχεδιαστεί για να συμβάλει στην αύξηση της αποτελεσματικότητας της ευρωπαϊκής άμυνας, στην ενίσχυση της επιχειρησιακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, στη σύνδεση των δυνάμεών τους μέσω της αυξημένης διαλειτουργικότητας και στην ενίσχυση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών βιομηχανιών αμυντικών προϊόντων και υπηρεσιών⁶. Η PESCO θα συμβάλει στην ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ, ούτως ώστε αυτή να ενεργεί μόνη της όταν είναι απαραίτητο και με τρίτους εταίρους όποτε αυτό είναι δυνατόν. Ενώ η PESCO υποστηρίζεται από την ιδέα ότι η κυριαρχία μπορεί να ασκηθεί καλύτερα όταν υπάρχει ένα συνεργατικό συλλογικό επίπεδο, η εθνική κυριαρχία παραμένει ουσιαστικά ανέγγιχτη και τα εθνικά οφέλη δύνανται να μεγιστοποιηθούν μέσα από τις παραγόμενες διαδικασίες. Οι στρατιωτικές ικανότητες που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της PESCO παραμένουν στα χέρια των κρατών μελών που μπορούν επίσης να τις διαθέσουν σε άλλα πλαίσια, όπως το NATO ή ο ΟΗΕ⁷.

1.2 Οργάνωση και Λειτουργία της PeSCo

Η καθιέρωση της PESCO στον τομέα της άμυνας το 2017 είναι μία από τις σημαντικότερες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες των τελευταίων ετών, με στόχο την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας στην αντιμετώπιση των προκλήσεων ασφάλειας και την πρόοδο προς περαιτέρω ενσωμάτωση της αμυντικής συνεργασίας στο πλαίσιο της ΕΕ⁸. Με τη συμφωνία αυτή, τα κράτη μέλη αποφάσισαν να δεσμευτούν στο όνομα της ενίσχυσης της άμυνας της Ευρώπης κάτω από την ομπρέλα της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (Common Security and Defence Policy).

Ήδη, από τον Δεκέμβριο του 2016 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είχε λάβει την απόφαση να εγκρίνει ένα σχέδιο εφαρμογής για την ασφάλεια και την άμυνα, στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ (EU Global Strategy). Το σχέδιο εφαρμογής θα καθόριζε την πορεία για την ανάπτυξη της πολιτικής της ΕΕ στους τομείς της ασφάλειας και τομείς άμυνας.

⁶ <https://pesco.europa.eu/>

⁷ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pesco_factsheet_2020-11-9-version-20-nov.pdf

⁸ Zandee, D. (2018). PESCO Implementation: the next Challenge. Netherlands Institute of International Relations Clingendael

Η PESCO στοχεύει μέσα από την εφαρμογή των επιμέρους προγραμμάτων της να μειώσει το τρέχον συνονθύλευμα διαφορετικών οπλικών συστημάτων που διαθέτουν τα κ-μ και να καταστήσει τις ένοπλες δυνάμεις της Ευρώπης διαλειτουργικές, αυτόνομες και οικονομικά βιώσιμες. Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία προβλέπει τη δυνατότητα στενότερων συνεργασιών των κ-μ της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας. Αυτό το μόνιμο πλαίσιο αμυντικής συνεργασίας θα επιτρέψει στα πρόθυμα και ικανά κράτη-μέλη να αναπτύξουν από κοινού αμυντικές δυνατότητες, να επενδύσουν σε κοινά έργα και να ενισχύσουν την επιχειρησιακή ετοιμότητα και εκπαίδευση των ενόπλων δυνάμεών τους. Για το λόγο αυτό, μέσα από μια σειρά αποφάσεων των αρμόδιων οργάνων της ΕΕ και κατόπιν διαβούλευσης μεταξύ των κ-μ, αναπτύχθηκε ένα πλέγμα ενεργειών με απώτερο σκοπό την ομαλή ανάπτυξη και εμβάθυνση της ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας.

Οι συγκεκριμένες ενέργειες για την επίτευξη αυτών των στόχων περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων⁹:

- τη θέσπιση μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO) με στόχο την ενίσχυση της αμυντικής συνεργασίας μεταξύ όσων κρατών μελών επιθυμούν να εμβαθύνουν αυτού του είδους τη συνεργασία
- την έναρξη συντονισμένης ετήσιας επανεξέτασης στον τομέα της άμυνας (Coordinated Annual Review on Defence - CARD) με στόχο να παρέχει μια εικόνα του υφιστάμενου τοπίου των αμυντικών δυνατοτήτων της Ευρώπης και να προσδιορίσει τους πιθανούς τομείς συνεργασίας
- τη δημιουργία στρατιωτικής δυνατότητας σχεδίασης και διεξαγωγής επιχειρήσεων (Military Planning and Conduct Capability - MPCC) με στόχο τη βελτίωση των δομών διαχείρισης κρίσεων
- την ενίσχυση των μέσων ταχείας αντίδρασης της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των μάχιμων μονάδων της ΕΕ καθώς και των μη στρατιωτικών δυνατοτήτων (υγειονομική υποστήριξη, υλικός εφοδιασμός, διοικητική μέριμνα, κ.α.)

Η απόφαση του Συμβουλίου για τη σύσταση της PESCO¹⁰ ορίζει:

⁹ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pesco_factsheet_2020-11-9-version-20-nov.pdf

¹⁰ ΑΠΟΦΑΣΗ (ΚΕΠΠΑ) 2018/909 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 25ης Ιουνίου 2018 σχετικά με τη θέσπιση κοινού συνόλου κανόνων διακυβέρνησης για έργα μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO) - L161/37, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018D0909&from=en>

1. κατάλογο των κρατών μελών που συμμετέχουν
2. κατάλογο των κοινών δεσμεύσεων που έχουν αναληφθεί από τα συμμετέχοντα κράτη-μέλη, συμπεριλαμβανομένης της "τακτικής αύξησης των αμυντικών προϋπολογισμών σε πραγματικούς όρους προκειμένου να επιτευχθούν οι συμφωνημένοι στόχοι"
3. διαδικασίες διάρθρωσης και διακυβέρνησης της PESCO, σε ένα γενικό επίπεδο που διατηρεί τη συνοχή και τη φιλοδοξία της PESCO και συμπληρώνεται από συγκεκριμένο πρωτόκολλο ενεργειών σε επίπεδο έργων και προγραμμάτων
4. διοικητικές ρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένων των καθηκόντων της γραμματείας της PESCO σε επίπεδο οργάνωσης και χρηματοδότησης

Πρακτικά, η PESCO διαρθρώνεται διοικητικά σε δομή δύο επιπέδων:

- Το Επίπεδο Συμβουλίου: Υπεύθυνο για τη συνολική κατεύθυνση της πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένης της αξιολόγησης του κατά πόσον τα συμμετέχοντα κράτη μέλη εκπληρώνουν τις δεσμεύσεις τους. Οι νομικές πράξεις εκδίδονται με ομοφωνία (εκτός από τις αποφάσεις σχετικά με την αναστολή της ιδιότητας του μέλους και την είσοδο νέων μελών, οι οποίες λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία). Μόνο τα μέλη της PESCO μπορούν να συμμετάσχουν στις εν λόγω ψηφοφορίες.

- Το Επίπεδο Προγραμμάτων: Κάθε έργο ή πρόγραμμα τελεί υπό τη διαχείριση των κρατών μελών που συμβάλλουν σε αυτό, σύμφωνα με τους γενικούς κανόνες για τη διαχείριση των έργων που ισχύουν σε γενικό επίπεδο. Ολόκληρη η πορεία των προγραμμάτων καθώς και η λειτουργία της PESCO, τελεί υπό την γενική εποπτεία του Συμβουλίου.

Η PESCO συνδέεται στενά με τη νέα συντονισμένη ετήσια επισκόπηση της Άμυνας (CARD) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (European Defense Fund - EDF) που αποτελούν συμπληρωματικά και αλληλοενισχυόμενα εργαλεία¹¹. Ειδικότερα:

- Η CARD, την οποία διαχειρίζεται ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας, μέσω της συστηματικής παρακολούθησης των εθνικών σχεδίων αμυντικών

¹¹ 'PESCO and Other EU Defence Initiatives'. Default, [https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-\(PESCO\)/pesco-and-other-eu-defence-initiatives](https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-(PESCO)/pesco-and-other-eu-defence-initiatives).

δαπανών, θα συμβάλει στον εντοπισμό ευκαιριών για νέες συνεργατικές πρωτοβουλίες. Η PESCO θα αναπτύξει έργα ικανοτήτων που ανταποκρίνονται στις προτεραιότητες της ΕΕ που έχουν προσδιοριστεί από τα κράτη μέλη μέσω του σχεδίου ανάπτυξης δυνατοτήτων, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τα αποτελέσματα της συντονισμένης ετήσιας επισκόπησης της άμυνας.

- Το EDF παρέχει οικονομικά κίνητρα στα κράτη μέλη για την προώθηση της αμυντικής συνεργασίας από την έρευνα έως τη φάση ανάπτυξης των δυνατοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των πρωτοτύπων, μέσω της συγχρηματοδότησης από τον προϋπολογισμό της ΕΕ.

Με 186 δισ. € που δαπανήθηκαν για την άμυνα το 2019¹², τα κράτη μέλη της ΕΕ κατέχουν τη δεύτερη θέση παγκοσμίως όσον αφορά τις στρατιωτικές δαπάνες, μετά τις ΗΠΑ. Ωστόσο, τα κονδύλια του αμυντικού προϋπολογισμού συχνά χρησιμοποιούνται αναποτελεσματικά λόγω:

- του κατακερματισμού της ευρωπαϊκής αγοράς στον τομέα της άμυνας
- της δαπανηρής αλληλεπικάλυψης των στρατιωτικών δυνατοτήτων
- της ανεπαρκούς βιομηχανικής συνεργασίας και της έλλειψης διαλειτουργικότητας

Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παρουσίασε το Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την άμυνα (EDAP)¹³. Στόχος του σχεδίου δράσης είναι:

- να βελτιώσει τη σχέση κόστους/αποτελεσματικότητας των αμυντικών δαπανών
- να ενισχύσει την αμυντική συνεργασία
- να οικοδομήσει μια ισχυρότερη και τεχνολογικά αυτόνομη βιομηχανική βάση

Το σχέδιο αυτό καθορίζει τρεις βασικές δράσεις¹⁴:

¹² <https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2021/01/28/european-defence-spending-hit-new-high-in-2019#>

¹³ European Defence Action Plan: Towards a European Defence Fund, Brussels, 30 November 2016, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_4088

¹⁴ Drent, Margriet, και Dick Zandee. More European defence cooperation: the road to a European defence industry? Clingendael Institute, 2018

- τη σύσταση ενός ευρωπαϊκού μηχανισμού χρηματοδότησης αμυντικών επενδύσεων
- την ενθάρρυνση των επενδύσεων στην αμυντική βιομηχανία
- την ενίσχυση της ενιαίας αγοράς στον τομέα της άμυνας

Η εμβάθυνση και επέκταση των αμυντικών συνεργιών εντός της ΕΕ προϋποθέτει μια σειρά δεσμεύσεων και αμοιβαίων παραδοχών¹⁵ από τα κ-μ, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

1. Τακτική αύξηση των αμυντικών προϋπολογισμών σε πραγματικούς όρους, προκειμένου να επιτευχθούν οι συμφωνημένοι στόχοι.
2. Διαδοχική μεσοπρόθεσμη αύξηση των δαπανών για αμυντικές επενδύσεις στο 20% του συνόλου σε αμυντικές δαπάνες (συλλογικό σημείο αναφοράς) προκειμένου να καλυφθούν τα κενά στρατηγικών δυνατοτήτων και συμμετοχή σε έργα αμυντικών δυνατοτήτων σύμφωνα με το Σχέδιο Ανάπτυξης Δυνατοτήτων (Capabilities Development Plan – CDP) και τη Συντονισμένη Ετήσια Επιθεώρηση (CARD).
3. Αύξηση κοινών και συνεργατικών έργων στρατηγικών αμυντικών δυνατοτήτων. Τα συνεργατικά έργα θα πρέπει να υποστηρίζονται μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας, εάν απαιτείται και κατά περίπτωση.
4. Αύξηση του μεριδίου των δαπανών που διατίθενται για την αμυντική έρευνα και τεχνολογία που θα προσεγγίζει το 2% των συνολικών αμυντικών δαπανών (συλλογικό σημείο αναφοράς).
5. Καθιέρωση διαδικασιών τακτικής επανεξέτασης αυτών των δεσμεύσεων, με στόχο την έγκριση από το Συμβούλιο περαιτέρω χρηματοδότησης και εφαρμογής των αποτελεσμάτων.
6. Ανάδειξη της PESCO σε ουσιαστικό αμυντικό παράγοντα με ενεργό ρόλο στην ανάπτυξη ικανοτήτων εντός της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του πλαισίου της CARD, προκειμένου να διασφαλιστεί η διαθεσιμότητα των απαραίτητων δυνατοτήτων για την επίτευξη του

¹⁵ Zamarripa, E. (2019). The Permanent Structured Cooperation in the European Union. Its Real Potential Value. In *Security and Defence in Europe* (pp. 87–95). Springer International Publishing. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-030-12293-5_7

επιπέδου ετοιμότητας και δράσης που απαιτεί το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ.

7. Δέσμευση για υποστήριξη της CARD στο μέγιστο δυνατό βαθμό αναγνωρίζοντας την προσπάθειες των κ-μ στο επίπεδο των εθνικών δυνατοτήτων και τη δυνατότητα επανεξέτασης και αναπροσαρμογής των προγραμμάτων κοινής δράσης αναλόγως της προόδου και της προθυμίας των συμμετεχόντων κρατών.
8. Δέσμευση για την μελλοντική εντατική συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας, πολυεθνικών εξοπλιστικών συμβάσεων με προσδιορισμένη προστιθέμενη αξία στην ΕΕ.
9. Δέσμευση για την κατάρτιση εναρμονισμένων απαιτήσεων για την ανάπτυξη όλων των δυνατοτήτων έργων που έχουν συμφωνηθεί από τα συμμετέχοντα κράτη μέλη. Πρέπει ακόμη, να εξεταστεί ως προτεραιότητα, μια ευρωπαϊκή συλλογική προσέγγιση προκειμένου να καλυφθούν οι ελλείψεις υποδομών και μέσων που εντοπίζονται σε εθνικό επίπεδο.
10. Δέσμευση για εξέταση της κοινής χρήσης των υφιστάμενων δυνατοτήτων προκειμένου να βελτιστοποιηθεί η αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και να βελτιωθεί η συνολική αποτελεσματικότητά τους.
11. Δέσμευση για εξασφάλιση αυξανόμενων προσπαθειών στη συνεργασία για την άμυνα έναντι υβριδικών και ασύμμετρων απειλών όπως οι κυβερνο-επιθέσεις, η κλιματική αλλαγή, η έξαρση πανδημιών, η επισιτιστική κρίση, κ.α..
12. Δέσμευση για ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Τεχνολογικής και Βιομηχανικής Βάσης (European Defence Industrial & Technological Base – EDITB) και ταυτόχρονη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων του EDA με σκοπό την αδιάλειπτη εξέλιξη και ανάπτυξη ικανοτήτων κοινού ενδιαφέροντος. Παράλληλα, προώθηση της επιλογής του OCCAR ως τον προτιμώμενο συνεργατικό οργανισμό διαχείρισης, διασφάλισης ποιότητας (QA), εφαρμογής διεθνών ποιοτικών προτύπων (ISO) και πιστοποίησης (CERT) των προγραμμάτων της PESCO.

13. Διασφάλιση εμπρόθεσμης και αποτελεσματικής πραγμάτωσης των ανατιθέμενων έργων από τα συμμετέχοντα κράτη-μέλη, καθιστώντας έτσι την ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία πιο ανταγωνιστική και πιο τεχνολογικά επαρκή. Η επιλογή της κατάλληλης βιομηχανικής πολιτικής, η οποία θα αποφεύγει την περιττή αλληλοεπικάλυψη, θα δύναται να παρέχει αποδεδειγμένη προστιθέμενη αξία στην ευρωπαϊκή οικονομία και θα έχει θετικό αντίκτυπο στους τομείς της εξειδικευμένης απασχόλησης και της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών.

Όσον αφορά τη διαθεσιμότητα και την ανάπτυξη των δυνάμεων, τα συμμετέχοντα κράτη-μέλη δεσμεύονται για τη διάθεση δυνάμεων με δυνατότητες στρατηγικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της οργανωτικής αναδιάρθρωσης των Σχηματισμών Μάχης της ΕΕ (EU Battle Groups - EUBG). Η επιδίωξη μίας ταχείας πολιτικής δέσμευσης σε εθνικό επίπεδο θα βοηθήσει στην εμπέδωση μιας ευρωπαϊκής αμυντικής κουλτούρας και ενδεχομένως να αποτελέσει βάση για αναθεώρηση των εθνικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων στρατηγικού χαρακτήρα. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της παροχής ουσιαστικής υποστήριξης με υλικό-τεχνικά μέσα, δομές εκπαίδευσης και κατάρτισης, γενική υποστήριξη και προσωπικό στις επιχειρήσεις και τις αποστολές της ΚΕΠΠΑ¹⁶ (π.χ. EUFOR, EUMEDFOR, κ.α.).

Επίσης, η διαλειτουργικότητα των δυνάμεων τίθεται σε πρώτο πλάνο με την απλοποίηση και τυποποίηση των διασυνοριακών στρατιωτικών μεταφορών στην Ευρώπη, για τη διευκόλυνση ταχείας ανάπτυξη στρατιωτικού υλικού και προσωπικού. Η συγκεκριμένη ενέργεια είναι άμεσα συνυφασμένη με τη συμφωνία για θέσπιση κοινών τεχνικών και επιχειρησιακών προτύπων ούτως ώστε να διασφαλιστεί η διαλειτουργικότητα με την υπάρχουσα «αμυντική ομπρέλα» που παρέχει το ΝΑΤΟ στην Ευρώπη¹⁷. Επιπροσθέτως, προωθείται η βελτιστοποίηση των πολυεθνικών δομών με τα συμμετέχοντα κράτη-μέλη να αποκτούν εμπειρίες και να θεσπίζουν πρακτικές μέσω της ενεργής συμμετοχής στις κύριες υπάρχουσες και μελλοντικές δομές και στις ευρωπαϊκές εξωτερικές δράσεις στρατιωτικού ενδιαφέροντος

¹⁶ Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <https://ec.europa.eu/>

¹⁷ Græger, N. (2016) European security as practice: EU NATO communities of practice in the making?, *European Security*, 25:4, 478-501, DOI: 10.1080/09662839.2016.1236021 Dicken P (2007). *Global shift: mapping the changing contours of the world economy*. Sage, London.

1.3 Τα Προγράμματα της PeSCo

Μέσα από την πρωτοβουλία της PESCO, τα κ-μ συμμετέχουν από κοινού σε διαφορετικά και πολύ-επίπεδα αμυντικά προγράμματα, τα οποία καλύπτουν τομείς όπως η εκπαίδευση, οι χερσαίες-ναυτικές-αεροπορικές επιχειρήσεις, συστήματα οργάνωσης, διοίκησης και ελέγχου, ο κυβερνοχώρος και οι δομές ανάπτυξης και εκτέλεσης κοινών επιχειρήσεων. Στις 6 Μαρτίου 2018 εγκρίθηκε από το Συμβούλιο ένας αρχικός κατάλογος 17 προγραμμάτων που θα αναπτύσσονταν στο πλαίσιο της PESCO από πολλές ομάδες κ-μ. Μια δεύτερη παρτίδα 17 επιπλέον προγραμμάτων PESCO, εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 19 Νοεμβρίου 2018 και τέλος, μια τρίτη παρτίδα 13 πρόσθετων προγραμμάτων στις 12 Νοεμβρίου 2019. Πρόσφατα, στις 16 Νοεμβρίου 2021, το Συμβούλιο εξέδωσε απόφαση για την επικαιροποίηση του καταλόγου των προγραμμάτων που θα αναληφθούν στο πλαίσιο της PESCO. Ως αποτέλεσμα, 14 νέα προγράμματα θα προστεθούν στον κατάλογο των 46 υφιστάμενων που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο της PESCO από τον Δεκέμβριο του 2017¹⁸. Τα νέα αυτά προγράμματα αποτελούν ένα ακόμη βήμα προς την επένδυση και την ανάπτυξη από κοινού στον τομέα της άμυνας, ιδίως στους τομείς της αεροπορικής υπεροχής και του διαστήματος.

Κάθε ένα από τα προγράμματα προωθείται από διαφορετική ομάδα συμμετεχόντων κρατών μελών της PESCO (μέλη του προγράμματος – project members) και συντονίζεται από ένα ή περισσότερα συμμετέχοντα κράτη μέλη της PESCO (συντονιστές έργων). Τα μέλη του έργου μπορούν να συμφωνήσουν μεταξύ τους να επιτρέψουν σε άλλα συμμετέχοντα κράτη μέλη να συμμετάσχουν ως μέλη του έργου ή να γίνουν παρατηρητές του έργου.

Στον πίνακα που ακολουθεί (Πιν. 1.1) παρατίθεται αναλυτικά το σύνολο των προγραμμάτων PESCO περιλαμβάνοντας τα συμμετέχοντα κ-μ, την περιγραφή του έργου και λοιπές τεχνικές λεπτομέρειες. Να επισημανθεί ότι αυτός ο πίνακας δημιουργήθηκε από συλλογή επίσημων στοιχείων από τον επίσημο ιστότοπο της PESCO και αποτελεί, ίσως, την πρώτη και μοναδική απόδοση στα ελληνικά εξειδικευμένων αμυντικών και τεχνολογικών όρων.

¹⁸ Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο της PESCO: <https://pesco.europa.eu/>

Συγκεντρωτικός Πίνακας Προγραμμάτων PESCO	
• Πρόγραμμα • Συμμετέχοντα κ-μ • Ημερομηνία έναρξης	• Περιγραφή
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ & ΥΠΟΔΟΜΩΝ	
• Ευρωπαϊκό Κέντρο Πιστοποίησης Εκπαίδευσης Ευρωπαϊκών Χερσαίων Δυνάμεων - European Training Certification Centre for European Armies • <i>Ιταλία, Ελλάδα</i> • 6 Μαρτίου 2018	Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πιστοποίησης Στρατιωτικής Εκπαίδευσης για τις χερσαίες δυνάμεις των ευρωπαϊκών χωρών έχει ως στόχο να προωθήσει την τυποποίηση των διαδικασιών μεταξύ των ευρωπαϊκών στρατών και να επιτρέψει στο προσωπικό, μέχρι και το επίπεδο Μεραρχίας, να ασκεί όλο το φάσμα των λειτουργιών διοίκησης και ελέγχου (Command & Control - C2) χερσαίων επιχειρήσεων, διακλαδικού επιπέδου σε προσομοιωμένο και πλήρως ελεγχόμενο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Το Κέντρο θα διασφαλίσει ότι τόσο το στρατιωτικό όσο και το πολιτικό προσωπικό θα συνεργαστούν σε ένα περιβάλλον εκπαιδευτικής προσομοίωσης σε σενάρια όπως: - η παροχή Ανθρωπιστικής Βοήθειας - οι επιχειρήσεις Σταθεροποίησης - η Ανάπτυξη Ικανοτήτων και Δυνατοτήτων Απώτερος σκοπός είναι η εδραίωση ενός κοινού τρόπου σκέψης και δράσης, η ανταλλαγή απόψεων, ο διαμοιρασμός της επιχειρησιακής εμπειρίας και γνώσης για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και την επιτυχή διεξαγωγή αποστολών και

• Εκπαίδευση Ελικοπτέρων σε Περιβάλλον Μεγάλου Ύψομέτρου και Υψηλών Θερμοκρασιών - Helicopter Hot and High Training (H3 Training) • <i>Ελλάδα, Ιταλία, Ρουμανία</i> • 19 Νοεμβρίου 2018	επιχειρήσεων στο πλαίσιο της ΚΕΗΠΑ. Στόχος του έργου είναι να παρέχει στα πληρώματα ελικοπτέρων των κ-μ της ΕΕ, εξειδικευμένη πτητική και τακτική εκπαίδευση σε ένα περιβάλλον «Hot-and-High» έναντι γνωστών και νέων απειλών. Άμεσος στόχος είναι η δημιουργία ενός υψηλού επιπέδου προγράμματος εκπαίδευσης που θα αξιοποιεί τα έντονα γεωγραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων κ-μ καθώς και την αποδεδειγμένη επιχειρησιακή εμπειρία των αντίστοιχων δομών των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων ώστε να παρέχει την απαραίτητη γνώση και δεξιότητα που απαιτούνται για να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις και οι κίνδυνοι που ενέχει η πτήση σε αυτό το απαιτητικό περιβάλλον επιχειρήσεων.
• Κοινό Ευρωπαϊκό Σχολείο Πληροφοριών - Joint EU Intelligence School (JEIS) • <i>Ελλάδα, Κύπρος</i> • 19 Νοεμβρίου 2018	Το JEIS, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, τα Κέντρα Αριστείας (Centers of Excellence – CoEs) του NATO και τις Υπηρεσίες Πληροφοριών και Ασφάλειας, θα παρέχει εκπαίδευση και εξειδίκευση σε στρατιωτικό (και μη) προσωπικό που απασχολούνται σε δομές διαχείρισης πληροφοριών και λοιπούς οργανισμούς πληροφοριών των κρατών μελών της ΕΕ.

• Ευρωπαϊκά Κέντρα Δοκιμών & Αξιολόγησης - EU Test and Evaluation (T&E) Centres (ETEC) • Γαλλία, Σουηδία, Σλοβακία • 19 Νοεμβρίου 2018	Η Σουηδία και η Γαλλία ηγούνται από κοινού του σχεδίου PESCO για τις δοκιμές και την αξιολόγηση (T&E), το οποίο περιλαμβάνει δύο βασικά σκέλη εργασίας: • το ETEC VidseI, το οποίο αποτελεί μία προτεινόμενη ευρωπαϊκή συνεργασία σε προηγμένες διαδικασίες T&E για στρατιωτικά συστήματα • το Δίκτυο κέντρων T&E, το οποίο θα προωθήσει τις δυνατότητες των κέντρων δοκιμών και επιχειρησιακής αξιολόγησης της ΕΕ, διασφαλίζοντας ότι χρησιμοποιούνται κατά προτεραιότητα για έργα που υποστηρίζονται από την ΕΕ. Το έργο αυτό επιτρέπει την ανάδειξη συνεργειών, τη βελτιστοποίηση της χρήσης των ευρωπαϊκών κέντρων και τη συνολική βελτίωση των ευρωπαϊκών ικανοτήτων δοκιμών.
• Κοινό Ευρωπαϊκό Κέντρο Εκπαίδευσης και Προσομοίωσης Integrated - European Joint Training and Simulation Centre (EUROSIM) • Ουγγαρία, Γερμανία, Γαλλία, Πολωνία, Σλοβενία • 12 Νοεμβρίου 2019	Ο στόχος του EUROSIM είναι η δημιουργία ενός δικτύου τακτικής εκπαίδευσης και προσομοίωσης που θα μπορεί να συνδέει και να ενσωματώνει τους γεωγραφικά διεσπαρμένες τοποθεσίες προσομοίωσης και τις ικανότητες κατάρτισης και εκπαίδευσης σε μια ενιαία πλατφόρμα προσομοίωσης σε πραγματικό χρόνο και σε κοινό επίπεδο.

• Ευρωπαϊκή Ακαδημία Κυβερνοχώρου και Κόμβου Καινοτομίας - EU Cyber Academia and Innovation Hub (EU CAIH) • <i>Πορτογαλία, Ισπανία</i> • 12 Νοεμβρίου 2019	Για να διασφαλιστεί ένας ασφαλής κυβερνοχώρος, είναι σημαντικό να αναπτυχθεί ένα τεχνολογικά εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, ένα οικοσύστημα με ευρείες γνώσεις στον κυβερνοχώρο και ένας αποτελεσματικός φορέας κατάρτισης μελλοντικών εργαζομένων στον τομέα αυτό. Το έργο της EU CAIH μπορεί να προσθέσει αξία ενισχύοντας τη δημιουργία ενός καινοτόμου πλέγματος γνώσεων για την κυβερνο-άμυνα και την εκπαίδευση και κατάρτιση στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, παρέχοντας ζωτική συμβολή στην ενίσχυση της εθνικής, νατοϊκής και της Ευρωπαϊκής ικανότητας να αμυνθούν έναντι των απειλών του ψηφιακού κόσμου. Θα λειτουργήσει επίσης ως σημείο συντονισμού για τη μελλοντική εκπαίδευση στον κυβερνοχώρο, την κατάρτιση και τις ασκήσεις στον κυβερνοχώρο, θα διερευνήσει τις συνέργειες με τη βιομηχανία και τον ακαδημαϊκό χώρο και θα καθιερώσει μια διεθνή συνεργατική προσέγγιση, σε επίπεδο ΕΕ και NATO.

• Κέντρο Υγειονομικής Εκπαίδευσης Ειδικών Επιχειρήσεων - Special Operations Forces Medical Training Centre (SMTC) • Πολωνία, Ουγγαρία • 12 Νοεμβρίου 2019	Κύριος στόχος του προγράμματος είναι η δημιουργία ενός κέντρου ιατρικής κατάρτισης και αριστείας με επίκεντρο την ιατρική υποστήριξη ειδικών επιχειρήσεων. Ο γενικός στόχος θα είναι η ενίσχυση των ιατρικών ικανοτήτων που υποστηρίζουν τις αποστολές και τις επιχειρήσεις των Ειδικών Δυνάμεων Επιχειρήσεων (SOF), όσον αφορά την εκπαίδευση, τις διαδικασίες και τη διαλειτουργικότητα. Σκοπός του έργου είναι η επέκταση του Πολωνικού Κέντρου Στρατιωτικής Ιατρικής Εκπαίδευσης στο Łódź, το οποίο έχει την ιδιότητα πιστοποιημένου Εκπαιδευτικού Κέντρου της Εθνικής Ένωσης Ιατρικών Τεχνικών Έκτακτης Ανάγκης (NAEMT), στο Κέντρο Ιατρικής Εκπαίδευσης Ειδικών Δυνάμεων Επιχειρήσεων (SMTC) για την παροχή ιατρικής εκπαίδευσης στο προσωπικό της SOF, την αύξηση του συντονισμού της ιατρικής υποστήριξης για τις επιχειρήσεις SOF, την ενίσχυση της επαγγελματικής συνεργασίας των συμμετεχόντων κρατών μελών στον τομέα αυτό, την ενίσχυση της ετοιμότητας και της ικανότητας του συμμετέχοντος κράτους μέλους όσον αφορά το προσωπικό και το υλικό και η εντατικοποίηση της εναρμόνισης στο συγκεκριμένο ζήτημα.

• Πεδίο Εκπαίδευσης PBXΠ Άμυνας - CBRN Defence Training Range (CBRND-TR) • <i>Ρουμανία, Γαλλία, Ιταλία</i> • 12 Νοεμβρίου 2019	Το έργο έχει σχεδιαστεί για να παρέχει ατομική και συλλογική κατάρτιση PBXΠ (Ραδιολογικής-Βιολογικής-Χημικής-Πυρηνικής) άμυνας σε επίπεδο ΕΕ, τόσο σε προσομοιωμένες όσο και σε πραγματικές συνθήκες, προκειμένου να αυξηθεί η διαλειτουργικότητα μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, διεξάγοντας εκπαιδευτικές δραστηριότητες και τακτικές ασκήσεις ως αντίμετρα στις τρέχουσες και μελλοντικές PBXΠ απειλές. Η εφαρμογή της θα στηρίζει τις ειδικές ανάγκες για στρατιωτική εκπαίδευση και αξιολόγηση του προσωπικού της PBXΠ άμυνας που έχει ανατεθεί σε γενικές διευθύνσεις της ΕΕ ή συμμετέχει σε αποστολές και επιχειρήσεις ΚΕΠΠΑ. Επιπλέον, η ευρωπαϊκή βιομηχανία που εμπλέκεται σε θέματα PBXΠ άμυνας θα κληθεί να αναβαθμίσει και να επανεξοπλίσει τις υφιστάμενες εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις, προκειμένου να δοκιμαστεί και να αξιολογηθεί ο νέος εξοπλισμός και οι νέες τεχνολογίες PBXΠ άμυνας.
• Ευρωπαϊκό Δίκτυο Καταδυτικών Κέντρων - European Union Network of Diving Centres (EUNDC) • <i>Ρουμανία, Βουλγαρία, Γαλλία</i> • 12 Νοεμβρίου 2019	Ο κύριος στόχος είναι ο συντονισμός και η ενίσχυση της λειτουργίας των καταδυτικών κέντρων της ΕΕ, προκειμένου να υποστηριχθούν καλύτερα οι αποστολές και οι επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ, ιδίως με τη διασφάλιση μιας κοινώς ρυθμιζόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης για τους δύτες. Το EUNDC θα

	παρέχει ένα πλήρες φάσμα εγκεκριμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για δύτες και διασώστες από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τα κοινά πρότυπα και τις διεθνώς αναγνωρισμένες διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρήσεων καταδύσεων στα εσωτερικά ύδατα (λίμνες, ποτάμια, σπήλαια, κλπ).

ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, ΟΡΓΑΝΩΣΗ & ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

• Κινητό Κέντρο Στρατιωτικών Επιχειρήσεων Αντιμετώπισης Καταστροφών - Deployable Military Disaster Relief Capability Package (DM-DRCP) • <i>Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Κροατία, Αυστρία</i> • 6 Μαρτίου 2018	Στόχος του έργου είναι η ανάπτυξη ενός κινητού και άμεσα αναπτυσσόμενου πακέτου στρατιωτικής ικανότητας αντιμετώπισης καταστροφών (DM-DRCP) μέσω της δημιουργίας ενός εξειδικευμένου πακέτου στρατιωτικών πόρων που θα μπορεί να αναπτυχθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα τόσο στο πλαίσιο ευρωπαϊκών (και μη) επιχειρήσεων, προκειμένου να δημιουργηθεί μια ειδική ομάδα (Task Force-TF) προσαρμοσμένη σε συγκεκριμένες αποστολές, ως εργαλείο για την ορθή αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης και έκτακτων γεγονότων (φυσικές καταστροφές, πανδημίες, κ.λπ.) εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής επικράτειας.

• Τεθωρακισμένο όχημα μάχης πεζικού (ΤΟΜΠ) / αμφίβιο επιθετικό όχημα / ελαφρύ τεθωρακισμένο όχημα - Armoured Infantry Fighting Vehicle / Amphibious Assault Vehicle / Light Armoured Vehicle • <i>Ιταλία, Ελλάδα, Σλοβακία</i> • 6 Μαρτίου 2018	Το έργο αυτό θα αναπτύξει και θα κατασκευάσει ένα πρωτότυπο ευρωπαϊκό τεθωρακισμένο όχημα μάχης πεζικού / αμφίβιο όχημα επίθεσης / ελαφρύ θωρακισμένο όχημα. Τα οχήματα θα βασίζονται σε μια κοινή πλατφόρμα και θα υποστηρίζουν γρήγορους ελιγμούς ανάπτυξης, ένοπλης αναγνώρισης, υποστήριξης μάχης, υποστήριξης εφοδιασμού, διοίκησης και ελέγχου και ιατρικής υποστήριξης-εκκένωσης. Αυτά τα νέα οχήματα θα ενισχύσουν επίσης την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων ΚΕΠΠΑ της ΕΕ διασφαλίζοντας, ταυτόχρονα, τη διαλειτουργικότητα μεταξύ των ευρωπαϊκών στρατών.
• Έμμεση Υποστήριξη Πυρός - Indirect Fire Support (EuroArtillery) • <i>Σλοβακία, Ιταλία, Ουγγαρία</i> • 6 Μαρτίου 2018	Η έμμεση υποστήριξη πυρός (EuroArtillery) θα αναπτύξει μια κινητή πλατφόρμα πυροβολικού ακριβείας, η οποία θα συμβάλει στην απαίτηση της ΕΕ για ικανότητα μάχης στο πλαίσιο ολοκληρωμένων στρατιωτικών επιχειρήσεων. Η πλατφόρμα αυτή αναμένεται να περιλαμβάνει σύγχρονα εκρηκτικά πυρομαχικά, μη-θανατηφόρα πυρομαχικά και κοινό σύστημα ελέγχου πυρός (ΣΕΠ) για τη βελτίωση του συντονισμού και της διαλειτουργικότητας στις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Το έργο αυτό στοχεύει στην προμήθεια μιας νέας δυνατότητας/πλατφόρμας βασικού στοιχείου αποστολής για τις χερσαίες δυνάμεις, σε βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

• Πυρήνας Επιχειρησιακής Διαχείρισης Κρίσεων των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων - EUFOR Crisis Response Operation Core (EUFOR CROC) • Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Κύπρος, Αυστρία • 6 Μαρτίου 2018	Ο πυρήνας της επιχειρησιακής διαχείρισης κρίσεων της EUFOR (EUFOR CROC) θα συμβάλει αποφασιστικά στη δημιουργία μιας συνεκτικής δέσμης μέτρων πλήρους φάσματος, η οποία θα επιταχύνει την αποτελεσματική αποστολή και διαχείριση δυνάμεων. Το EUFOR CROC θα βελτιώσει τις ικανότητες διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ ενισχύοντας την ετοιμότητα, την προθυμία και τη δέσμευση των κρατών μελών της ΕΕ να δράσουν και να συμμετάσχουν σε επιχειρήσεις και αποστολές. Θα πρέπει να καλύψει σταδιακά το χάσμα μεταξύ των Μάχιμων Ομάδων της ΕΕ (EU Battle Groups-EUBG) και του υψηλότερου επιπέδου φιλοδοξίας στο πλαίσιο της EU Global Strategy.
• Ολοκληρωμένο Μη Επανδρωμένο Χερσαίο Σύστημα - Integrated Unmanned Ground System (iUGS) • Εσθονία, Βέλγιο, Τσεχία, Γερμανία, Ισπανία, Γαλλία, Λετονία, Ουγγαρία, Ολλανδία, Πολωνία, Φινλανδία • 19 Νοεμβρίου 2018	Στόχος του προγράμματος αυτού είναι η ανάπτυξη ενός Μη Επανδρωμένου Χερσαίου Συστήματος (UGS) ικανό για διεξαγωγή μικτών επιχειρήσεων με άλλες επανδρωμένες και μη επανδρωμένες πλατφόρμες για την παροχή υποστήριξης μάχης (CS) και υποστήριξης υπηρεσιών μάχης (CSS) στις επίγειες δυνάμεις. Το UGS θα έχει τις ακόλουθες δυνατότητες: (1) Αρθρωτό, πολλαπλών αποστολών Μη Επανδρωμένο Όχημα (UGV) στο οποίο μπορεί να τοποθετηθεί μια ποικιλία φορτίων και συστημάτων για την υποστήριξη διαφόρων λειτουργιών αποστολής (μεταφορά, υποστήριξη πυρός, ISR, EW&C κ.λπ.) και έχοντας δυνατότητες ενσωμάτωσης των απαιτούμενων αισθητήρων και συστημάτων επικοινωνίας. (2) Ανθεκτικότητα σε περιβάλλον έντονων ηλεκτρονικών παρεμβολών, παρέχοντας

	παράλληλα αποτελεσματικό Έλεγχο, Διοίκηση & Επικοινωνίες (C3) (3) Ασφάλεια δικτυακής/ψηφιακής αυτόνομης λειτουργίας.
• Ευρωπαϊκό Πυραυλικό Σύστημα Χερσαίων Πεδίων Μάχης Πέραν του Οπτικού Ορίζοντα - EU Beyond Line Of Sight (BLOS) Land Battlefield Missile Systems • Γαλλία, Βέλγιο, Κύπρος • 19 Νοεμβρίου 2018	Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην ανάπτυξη μιας οικογένειας πυραυλικών συστημάτων εδάφους μέσης εμβέλειας BLOS νέας γενιάς. Η παραγωγή προορίζεται να ενσωματωθεί σε μια μεγάλη ποικιλία πλατφορμών (εδάφους-εδάφους και αέρος-εδάφους) και να παρέχει ολοκληρωμένη και αυτόνομη ικανότητα προσδιορισμού στόχων. Το έργο περιλαμβάνει κοινές πτυχές κατάρτισης και οργάνωσης. Η ειδική "λέσχη χρηστών" του συστήματος προβλέπεται να αναπτύξει ένα κοινό ευρωπαϊκό δόγμα για την χρήση BLOS πυραύλων.
• Κέντρο Προσομοίωσης και Δοκιμής Αρμάτων Μάχης - Main Battle Tank Simulation and Testing Center (MBT-SIMTEC) • Ελλάδα, Γαλλία, Κύπρος • 16 Νοεμβρίου 2021	Το πρόγραμμα στοχεύει στη δημιουργία ενός κέντρου προσομοίωσης αρμάτων μάχης, βασισμένο σε υπάρχουσες εθνικές υποδομές, με σκοπό: την παροχή εκπαίδευσης σε σχετικά συστήματα προσομοίωσης, τη δημιουργία νέων τακτικών, εννοιών, δογμάτων επιχειρήσεων και τυποποίησης, τον καθορισμό προδιαγραφών για την ανάπτυξη νέων αρμάτων μάχης και την περαιτέρω ανάπτυξη δυνατοτήτων Μοντελοποίησης και Προσομοίωσης, συμπεριλαμβανομένης της δικτύωσης με τα εκπαιδευτικά κέντρα των κ-μ του έργου. Παράλληλα, θα προωθηθεί ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη ενός αρθρωτού συστήματος προσομοίωσης μάχης, βασισμένο σε εξοπλισμό και λογισμικό του εμπορίου.

• Ευρωπαϊκή Στρατιωτική Σύμπραξη - EU Military Partnership (EU MilPart) • Γαλλία, Εσθονία, Ιταλία, Αυστρία • 16 Νοεμβρίου 2021	Στόχος του σχεδίου είναι η βελτίωση της ευρωπαϊκής ικανότητας δέσμευσης και παράλληλης ανάπτυξης των στρατιωκών δυνάμεων των εταίρων. Η σύμπραξη αυτή θα χρησιμεύσει ως πλατφόρμα για τα κράτη μέλη της ΕΕ και τους σχετικούς δρώντες της ΕΕ να ανταλλάσσουν νοοτροπίες και στρατηγικές, να μοιράζονται πληροφορίες και να συζητούν βέλτιστες πρακτικές σχετικά με τη στρατιωτική εταιρική σχέση (παροχή συμβουλών, κατάρτιση, εξοπλισμός, υποστήριξη, μεταρρύθμιση) με σκοπό την αναδιάρθρωση των στρατιωτικών θεσμών των εταίρων.
ΝΑΥΤΙΚΑ & ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ	
• Θαλάσσια (ημι)Αυτόνομα Συστήματα Αντιμέτρων Ναρκών - Maritime (semi) Autonomous Systems for Mine Countermeasures (MAS MCM) • Βέλγιο, Ελλάδα, Γαλλία, Λετονία, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία • 6 Μαρτίου 2018	Τα πρόγραμμα θαλάσσιων (ημι)αυτόνομων συστημάτων αντιμετρών ναρκών (MAS MCM) θα παρέχει ένα παγκόσμιας κλάσης μίγμα (ημι)αυτόνομων υποβρύχιων, επιφανειακών και εναέριων τεχνολογιών για ανάπτυξη αντιμετρών θαλάσσιων ναρκών. Το έργο θα επιτρέψει στα κράτη μέλη να προστατεύσουν τα θαλάσσια σκάφη, τα λιμάνια και τις παράκτιες εγκαταστάσεις και να διαφυλάξουν την ελευθερία ναυσιπλοΐας στις θαλάσσιες εμπορικές οδούς. Η ανάπτυξη αυτόνομων οχημάτων, με τη χρήση τεχνολογίας αιχμής και ανοικτής αρχιτεκτονικής, υιοθετώντας μια δομοστοιχειωτή διαμόρφωση, θα συνδράμει σημαντικά στη θαλάσσια ασφάλεια της ΕΕ, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση της απειλής των θαλάσσιων ναρκών.

• Λιμενική & Ναυτική Επιτήρηση και Προστασία - Harbour & Maritime Surveillance and Protection (HARMSPRO) • <i>Ιταλία, Ελλάδα, Πολωνία, Πορτογαλία</i> • 6 Μαρτίου 2018	Η λιμενική και η θαλάσσια επιτήρηση και προστασία (HARMSPRO) θα παρέχει μια νέα ναυτική ικανότητα στα κράτη μέλη ούτως ώστε να διεξάγουν επιτήρηση και προστασία συγκεκριμένων θαλάσσιων περιοχών, λιμενικών εγκαταστάσεων, παράκτιων υδάτων, συμπεριλαμβανομένης της θαλάσσιας γραμμής επικοινωνιών, θαλάσσιων ζωτικών σημείων και υπεράκτιων υποδομών υψηλής σημασίας. Θα παρέχει ένα ολοκληρωμένο σύστημα θαλάσσιων αισθητήρων, λογισμικό και πλατφόρμες (σκάφη επιφανείας, υποβρύχια και εναέρια οχήματα), τα οποία θα συγχωνεύουν και θα επεξεργάζονται δεδομένα, για να βοηθήσουν στον εντοπισμό και τον προσδιορισμό μιας σειράς δυνητικών θαλάσσιων απειλών και θα προλαμβάνουν και θα αντιμετωπίζουν ασύμμετρες απειλές (συμπεριλαμβανομένων των drones) σε ένα τρισδιάστατο περιβάλλον. Το έργο θα παρέχει επίσης λειτουργία διοίκησης και ελέγχου για το κινητό σύστημα, το οποίο θα μπορεί να λειτουργεί σε λιμάνια, παράκτιες περιοχές και ανοικτό θαλάσσιο περιβάλλον.
• Αναβάθμιση Ναυτικών Συστημάτων Επιτήρησης - Upgrade of Maritime Surveillance (UMS) • <i>Ελλάδα, Βουλγαρία, Ιρλανδία, Ισπανία, Γαλλία, Κροατία, Ιταλία, Κύπρος</i> • 6 Μαρτίου 2018	Ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι η ενίσχυση της θαλάσσιας επιτήρησης, της επίγνωσης της κατάστασης και της δυνητικής Αποτελεσματικότητας Αντίδρασης της ΕΕ με τη χρήση των υφιστάμενων υποδομών, την ανάπτυξη στοιχείων και την χρήση σχετικών δυνατοτήτων στο μέλλον. Το έργο αναβάθμισης της θαλάσσιας επιτήρησης θα ενσωματώσει τα χερσαία συστήματα επιτήρησης με τις ναυτικές και αεροπορικές πλατφόρμες προκειμένου να διανεμηθούν πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο στα κράτη μέλη, ώστε να παρέχεται έγκαιρη και αποτελεσματική ανταπόκριση με επιχειρήσεις στα

	διεθνή ύδατα. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση νέων και υφιστάμενων απειλών και προκλήσεων (όπως η ενεργειακή ασφάλεια, οι περιβαλλοντικές προκλήσεις, οι υβριδικές απειλές) και στη διασφάλιση της ακριβούς αντίληψης τακτικής κατάστασης και της ταχείας αντίδρασης, ώστε να συμβάλει στην προστασία της ΕΕ και των πολιτών της.
• Κινητό Δομοστοιχειωτό Πακέτο Υποβρύχιας Παρέμβασης - Deployable Modular Underwater Intervention Capability Package (DIVERPACK) • <i>Βουλγαρία, Ελλάδα, Γαλλία, Ρουμανία</i> • 19 Νοεμβρίου 2018	Το έργο αποσκοπεί στην ανάπτυξη ενός διαλειτουργικού εξειδικευμένου αρθρωτού συστήματος για αμυντικές υποβρύχιες επιχειρήσεις επέμβασης πλήρους φάσματος σε περιβάλλον μάχης. Η μονάδα DIVERPACK θα ενσωματώσει ένα ευρύ φάσμα καταδυτικών και μη επανδρωμένων υποβρύχιων οχημάτων, με εξειδικευμένο προσωπικό, σε ένα ολοκληρωμένο πακέτο δυνατοτήτων. Η χρήση ανοικτής αρχιτεκτονικής «plug-and-play» θα διευκολύνει την ευελιξία ανταπόκρισης στο πλαίσιο των επιχειρήσεων ΚΕΠΠΑ και θα παρέχει μια ικανότητα ταχείας αντίδρασης, η οποία θα εφαρμόζεται σε ένα ευρύ φάσμα υποθαλάσσιων σεναρίων και ειδικών υποβρύχιων επιχειρήσεων.
• Ναυτικό Μη Επανδρωμένο Ανθυποβρυχιακό Σύστημα - Maritime Unmanned Anti-Submarine System (MUSAS) • <i>Πορτογαλία, Ισπανία, Γαλλία, Σουηδία</i> • 12 Νοεμβρίου 2019	Το Ναυτικό Μη Επανδρωμένο Ανθυποβρυχιακό Σύστημα (MUSAS) έχει ως στόχο να αναπτύξει και να παραδώσει μια προηγμένη δομή υπηρεσιών διοίκησης, ελέγχου και επικοινωνιών (C3), για ανθυποβρυχιακό πόλεμο, εκμεταλλεζόμενο την τεχνολογία αιχμής και την τεχνητή νοημοσύνη (AI), προκειμένου να αντιμετωπίσει τις μεθόδους άρνησης περιοχής (Area Denial) των αντιπάλων. Επιπλέον, θα ενισχύσει την προστασία των υποθαλάσσιων υποδομών υψηλής αξίας καθώς και των θαλάσσιων ενεργειακών συστημάτων, παρέχοντας γρήγορη απόκριση με

	κατάλληλες δυνάμεις σε περίπτωση απειλής των θαλάσσιων γραμμών επικοινωνίας και μεταφορών.
• Ευρωπαϊκή Κορβέτα Περιπολίας - European Patrol Corvette (EPC) • <i>Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία</i> • 12 Νοεμβρίου 2019	Στόχος είναι ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη ενός πρωτοτύπου για μια νέα κατηγορία πολεμικών πλοίων, με την ονομασία «European Patrol Corvette» (EPC), το οποίο θα εξοπλίζεται με συστήματα, αισθητήρες και φορτία, προκειμένου να επιτευχθεί, μέσω μιας δομοστοιχειωτής και ευέλικτης προσέγγισης, μια σειρά από σύνθετες και απαιτητικές αποστολές.
• Βασικά Στοιχεία Ευρωπαϊκής Συνοδείας - Essential Elements of European Escort (4E) • <i>Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	Το έργο 4E στοχεύει στην ανάπτυξη των σημαντικότερων συστημάτων επιφανείας που θα κατασκευαστούν στην Ευρώπη από το 2035 έως το 2045 καλύπτοντας πέντε βασικούς τομείς: σύστημα μάχης, σύστημα επικοινωνιών και πληροφοριών, σύστημα πλοήγησης, σύστημα διαχείρισης και ελέγχου και ενσωμάτωση συστημάτων. Αυτό το χρονικό πλαίσιο καθορίζεται από την προϋπάρχουσα εμπειρία της ναυτικής βιομηχανίας για την ανάπτυξη οποιουδήποτε μεγάλου ναυτικού προγράμματος. Ωστόσο, κατά την ανάπτυξη αυτών των συστημάτων θα υπάρχουν ενδιάμεσες γραμμές βάσης που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις συνοδείας πριν από τα τελικά αποτελέσματα του έργου. Το έργο ανταποκρίνεται στην απαίτηση ανάπτυξης ενός πλοίου περιπολίας (όπως περιγράφηκε στον απολογισμό CARD 2020 ως EPC2S) και τα αρχικά συστήματα που θα τεθούν υπό ανάπτυξη αποτελούνται από αντιπυραυλική άμυνα, ηλεκτρομαγνητικά όπλα, κατευθυνόμενα ενεργειακά όπλα, συστήματα μάχης, παθητικούς αισθητήρες (συμπεριλαμβανομένων των παθητικών ραντάρ), έξυπνα συστήματα ελέγχου ζημιών, διασυνδεδεμένο

	δίκτυο μάχης C4ISTAR με δυνατότητες κυβερνο-άμυνας και κυβερνο-επίθεσης και προηγμένα συστήματα επικοινωνίας, αστρο-ναυτιλιακά συστήματα πλοήγησης ανεξάρτητα από τα συστήματα δορυφορικής πλοήγησης GPS, αποδοτικά και πράσινα προωστικά συστήματα και πρόβλεψη για μελλοντική ενσωμάτωση ανεπτυγμένων συστημάτων. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτά τα συστήματα αποτελούν παραδείγματα κοινών συστημάτων για μελλοντικές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις συνοδείας, αλλά αυτά που επιλέγονται και περιλαμβάνονται στο σχέδιο 4E θα συμφωνηθούν τελικά από όλα τα συμμετέχοντα έθνη.
• Ημι-αυτόνομο Όχημα Επιφανείας Μέσου Μεγέθους - Medium size Semi-Autonomous Surface Vehicle (M-SASV) • <i>Εσθονία, Γαλλία, Λετονία, Ρουμανία</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	Το έργο θα αναπτύξει ένα ημιαυτόνομο όχημα επιφανείας μεσαίου μεγέθους ικανό για εκτέλεση πολλαπλών ειδών αποστολών (π.χ. ISR, ASW, ASuW, NMW/NMCM). Επανδρωμένη (και μη), η πλατφόρμα θα παρέχει αυξημένη επιχειρησιακή ευελιξία και προστασία στο πλήρωμα (σε περίπτωση επανδρωμένης χρήσης). Ενώ ο σχεδιασμός επικεντρώνεται σε παράκτιες επιχειρήσεις, η πλατφόρμα θα δύναται να επιχειρεί ως στοιχείο ναυτικών ομάδων κρούσης ανοιχτής θάλασσας.
ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ	

• Ευρωπαϊκό Μη Επανδρωμένο Αεροσκάφος Μέσου Ύψους και Μακράς Εμβέλειας - European Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft Systems – MALE RPAS (Eurodrone) • Γερμανία, Τσεχία, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία • 19 Νοεμβρίου 2018	Στόχος του προγράμματος Eurodrone είναι η ανάπτυξη πρακτικών σχετικά με την κοινή χρήση σε ειδικούς τομείς (π.χ. επιχειρησιακές δοκιμές και αξιολόγηση, υλικοτεχνική υποστήριξη, εκπαίδευση, ασκήσεις) μιας σύγχρονης, επιχειρησιακά ευέλικτης, οικονομικά προσιτής και ανταγωνιστικής πλατφόρμας UAV στα πλαίσια των ευρωπαϊκών στρατιωτικών ικανοτήτων και της διευρυμένης βιομηχανικής συνεργασίας. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα αποδώσει ένα MALE RPAS νέας γενιάς με σύγχρονα υπο-συστήματα, που θα παρέχει πρόσθετη βιομηχανική αξία και ενισχυμένη επιχειρησιακή δράση, από τα μέσα έως τα τέλη της δεκαετίας του 2020, και θα είναι επιχειρησιακά ανώτερο σε σύγκριση με τα υφιστάμενα συστήματα εν υπηρεσία.
• Ευρωπαϊκό Επιθετικό Ελικόπτερο - European Attack Helicopters TIGER Mark III • Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία • 19 Νοεμβρίου 2018	Στόχος αυτού του έργου είναι να βελτιωθεί σημαντικά η καθολική αποτελεσματικότητα του επιθετικού ελικοπτέρου τύπου TIGER μέσω μιας στοχευμένης αναβάθμισης (Mk.III) των δυνατοτήτων ανίχνευσης, εμπλοκής και καταστροφής στόχου και των συστημάτων επικοινωνίας και ζεύξης δεδομένων που θα αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη ενός σύγχρονου, καινοτόμου και αξιόπιστου ευρωπαϊκού επιθετικού ελικοπτέρου.
• Σύστημα Αντιμετώπισης Μη Επανδρωμένων Αεροσκαφών - Counter Unmanned Aerial System (C-UAS) • Ιταλία, Τσεχία • 19 Νοεμβρίου 2018	Στόχος είναι η ανάπτυξη ενός προηγμένου και αποτελεσματικού συστήματος με ειδική αρχιτεκτονική Διοίκησης & Ελέγχου (C2), δομοστοιχειωτό, ολοκληρωμένο και διαλειτουργικό με τις υπάρχουσες δομές C2, ικανό να αντιμετωπίσει την απειλή που θέτουν τα μη επανδρωμένα εναέρια συστήματα μικρού μεγέθους (mini drones). Το σύστημα θα δύναται να αναπτύσσεται με ταχείες διαδικασίες και να φθάνει γρήγορα στο θέατρο επιχειρήσεων, ώστε να

	διασφαλίζεται η άμεση προστασία των ευρωπαϊκών στρατευμάτων στο πεδίο, καθώς και να χρησιμοποιηθεί σε ένα εύρος καθηκόντων εσωτερικής άμυνας και ασφάλειας. Το έργο θα πληροί τις ισχύουσες απαιτήσεις πιστοποίησης και τους κανονισμούς του ρυθμιστικού πλαισίου πτήσης UAV, ώστε να καταστεί δυνατή η άμεση και ασφαλής η χρήση του στον ευρωπαϊκό εναέριο χώρο.
• Αερομεταφερόμενο Σύστημα Ηλεκτρονικού Πολέμου - Airborne Electronic Attack (AEA) • <i>Ισπανία, Γαλλία, Σουηδία</i> • 12 Νοεμβρίου 2019	Το πρόγραμμα θα επιτρέψει στις ευρωπαϊκές και νατοϊκές αεροπορικές δυνάμεις να επιχειρούν με ασφάλεια εντός της επικράτειας της ΕΕ και θα συμβάλλει στην προβολή δύναμης και ικανοτήτων σε λοιπούς τομείς επιχειρήσεων. Το σύστημα θα είναι διαλειτουργικό με τα αντίστοιχα υφιστάμενα και προγραμματισμένα συστήματα των κρατών μελών της ΕΕ και σε διάφορες διατομεακές επιχειρήσεις. Το έργο καλύπτει το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και τη δοκιμή ενός συστήματος με δυνατότητες πολλαπλών παρεμβολών (συμπεριλαμβανομένων της stand-off, stand-in και escort εμπλοκής), η οποία θα βασίζεται σε υπερσύγχρονους τεχνολογικούς πυρήνες σε επίπεδο ευρωπαϊκών βιομηχανιών, συμπεριλαμβανομένων ιδίως των ηλεκτρομαγνητικών δραστηριοτήτων στον κυβερνοχώρο (Cyber Electro Magnetic Activities-CEMA). Το σύστημα θα πρέπει να ακολουθεί μία δομοστοιχειωτή προσέγγιση ανάπτυξης, ικανή να ενσωματώνεται εντός του αεροσκάφους ή ως μεταφερόμενο εξωτερικό φορτίο, προκειμένου να είναι συμβατό με διαφορετικά αεροσκάφη, επανδρωμένα και μη επανδρωμένα, που υπηρετούν με τις αεροπορίες των κρατών μελών της ΕΕ. Ο στόχος του συστήματος είναι να παραδώσει μια αερομεταφερόμενη πλατφόρμα για αποστολές

	Ηλεκτρονικής Επίθεσης (ΑΕΑ) που θα μπορεί να προσαρμοστεί στις τελευταίες εξελίξεις στον τομέα του ηλεκτρονικού πολέμου. Οι αποστολές αυτές περιλαμβάνουν την καταστολή της εχθρικής αεράμυνας με χρήση σύγχρονων συστημάτων, καθώς και την υποστήριξη διάφορων επιχειρήσεων που απαιτούν ευρεία ηλεκτρονική κρούση και ενισχυμένες ικανότητες ηλεκτρονικού πολέμου.
• Στρατηγική Αερο-μεταφορά Μεγάλων Φορτίων - Strategic Air Transport for Outsized Cargo (SATOC) • <i>Γερμανία, Τσεχία, Γαλλία, Ολλανδία, Σλοβενία</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	Ο γενικός στόχος του προγράμματος Στρατηγικής Αερο-Μεταφοράς Μεγάλων Φορτίων είναι να καλύψει το κρίσιμο έλλειμμα που παρατηρείται στις Στρατηγικές Αεροπορικές Μεταφορές αναπτύσσοντας, σε μια σταδιακή προσέγγιση 3 σταδίων, μια κοινή ευρωπαϊκή λύση για τη μεταφορά μεγάλων και βαρέων φορτίων. Σε βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο στάδιο, αποτελεί στόχο ο προσδιορισμός επαρκούς αριθμού μελών του έργου (συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής τρίτων κρατών εκτός ΕΕ), η εναρμόνιση των απαιτήσεων και ο προσδιορισμός μιας κοινής και βιώσιμης πλατφόρμας.

• Μικρό Μη Επανδρωμένο Αεροσκάφος Νέας Γενιάς – Next Generation Small RPAS (NGSR) • <i>Ισπανία, Γερμανία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	Αυτό το έργο στοχεύει στην ανάπτυξη της επόμενης γενιάς τακτικών UAV. Τα χαρακτηριστικά σχεδιασμού και οι αναμενόμενες επιδόσεις παρέχουν τη δυνατότητα πιθανής χρήσης από τακτικές στρατιωτικές μονάδες (μέχρι και μεγέθους Ταξιαρχίας), για ναυτικές και αεροπορικές επιχειρήσεις, καθώς και για μη στρατιωτική χρήση δηλαδή από υπηρεσίες επιβολής νόμου ή υπηρεσίες διαχείρισης καταστροφών και πολιτικής προστασίας. Προβλέπεται ως σύστημα πολλαπλών χρήσεων και ρόλων να επιτρέψει διαφορετικές τακτικές προσεγγίσεις που θα απαιτούνται αναλόγως των επιχειρησιακών συνθηκών από τους τοπικούς διοικητές. Αυτό το σύστημα UAV θα είναι σε θέση να χρησιμοποιεί αυτόνομες διαδικασίες για τη μείωση του φόρτου εργασίας των χειριστών και των απαιτήσεων συντήρησης. Θα διαθέτει σύστημα κάθετης από-προσγείωσης (VTOL), όπως απαιτεί ένα σύγχρονο και μεταβαλλόμενο τακτικό περιβάλλον, με στόχο μια μέση εμβέλεια (έως 200χλμ) και μια μέση διάρκεια (5-10 ώρες αυτονομίας). Οι τεχνολογικές εξελίξεις θα επιτρέψουν μια ανοικτή αρχιτεκτονική, μία ποικιλία στη διαμόρφωση του ωφέλιμου φορτίου και αυξημένο βαθμό διαλειτουργικότητας για τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος. Το έργο θα απαιτήσει σημαντική ανάπτυξη σε τομείς όπως οι ηλεκτροπτικοί αισθητήρες EO/IR, το σύστημα ηλεκτρικής ισχύος και το σύστημα ελέγχου μέσης και μακράς απόστασης.

• Σταθμός Σύνδεσης UAV - Rotorcraft Docking Station for Drones • <i>Ιταλία, Γαλλία</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	Στόχος του έργου είναι να παρέχει στα κ-μ μια νέα δυνατότητα εκτόξευσης, λειτουργίας και ανάκτησης μεγάλου αριθμού μικρών μη επανδρωμένων αεροσκαφών (UAS) από ιπτάμενες πλατφόρμες τεχνολογίας πολυκόπτερου.
• Μικρά Οπλικά Συστήματα Κλιμακούμενης Απόδοσης - Small Scalable Weapons (SSW) • <i>Ιταλία, Γαλλία</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	Στόχος αυτού του έργου είναι να παρέχει στα κ-μ ένα νέο, μικρού μεγέθους και χαμηλού κόστους οπλικό σύστημα, το οποίο θα διαθέτει την ικανότητα παροχής κλιμακούμενης απόδοσης και την ικανότητα να παραμένει επί μακρόν στο πεδίο της μάχης. Εξοπλίζοντας συμβατικά και μη, επανδρωμένα και μη επανδρωμένα εναέρια οχήματα, αυτό το οπλικό σύστημα θα μπορούσε να πλήξει κινούμενα, τεθωρακισμένα (και μη) οχήματα σε πραγματικό χρόνο, με αμελητέες παράπλευρες απώλειες και με εξελιγμένους αυτοματισμούς που θα παρέχουν στον χειριστή χρήσιμες λειτουργίες και αυξημένη επίγνωση της τακτικής κατάστασης.
• Αεροπορική Υπεροχή - Air Power • <i>Γαλλία, Ελλάδα, Κροατία</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	Στόχος του προγράμματος αυτού είναι η αύξηση των δυνατοτήτων αεροπορικής υπεροχής των ενόπλων δυνάμεων των κρατών μελών της ΕΕ. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα σκοπεύει να αναγνωρίσει ποιες θα είναι οι απαιτούμενες τεχνολογίες για τα μελλοντικά συστήματα αεροπορικής υπεροχής και να προσδιορίσει τα συστήματα που θα πρέπει να ενσωματωθούν για την σχεδίαση και ανάπτυξη των απαραίτητων πλατφορμών που θα έχουν ως κύριο ρόλο τη διεξαγωγή επιχειρήσεων όλου του φάσματος της αεροπορικής υπεροχής.

• Μελλοντικό Σύστημα Τακτικής Μεταφοράς Μέσου Μεγέθους – Future Medium-size Tactical Cargo (FMTC) • Γαλλία, Γερμανία, Σουηδία • 16 Νοεμβρίου 2021	Αυτό το πρόγραμμα αποσκοπεί στην αύξηση των δυνατοτήτων αεροπορικής κινητικότητας των ενόπλων δυνάμεων των κρατών μελών της ΕΕ μέσω ενός νέου συστήματος τακτικής μεταφοράς μέσου μεγέθους (FMTC). Το σύστημα αυτό επιδιώκει να συμπληρώσει τις αποστολές που εκτελεί ήδη το μεταφορικό αεροσκάφος τύπου A400M, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας χρήσης διαδρόμων με περιορισμένη και απροετοίμαστη επιφάνεια, για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι επερχόμενες προκλήσεις στον τομέα των μεταφορών σε στρατιωτικές επιχειρήσεις και καταστάσεις αντιμετώπισης κρίσεων.
KYBERNOXΩΡΟΣ & ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ C4ISR	
• Ευρωπαϊκό Λογισμικό Ασφάλειας Ραδιο-επικοινωνιών - European Secure Software defined Radio (ESSOR) • Γαλλία, Βέλγιο, Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Φινλανδία • 6 Μαρτίου 2018	Το ευρωπαϊκό λογισμικό ασφάλειας σχετικά με πρωτόκολλα ραδιο-επικοινωνιών στοχεύει στην ανάπτυξη κοινών τεχνολογιών για τις ευρωπαϊκές στρατιωτικές ασύρματες επικοινωνίες. Η υιοθέτηση αυτών των τεχνολογιών ως κοινού προτύπου θα εγγυάται τη διαλειτουργικότητα των δυνάμεων της ΕΕ στο πλαίσιο κοινών επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τις πλατφόρμες ραδιο-επικοινωνιών που χρησιμοποιούνται, ενισχύοντας έτσι την ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία. Το πρόγραμμα ESSOR θα παρέχει ένα ασφαλές σύστημα στρατιωτικών επικοινωνιών, βελτιώνοντας έτσι την ασφάλεια και την αξιοπιστία των καναλιών επικοινωνίας φωνής και δεδομένων (Voice & Data) μεταξύ των δυνάμεων της ΕΕ.

• Πλατφόρμα Κοινής Χρήσης Πληροφοριών Κυβερνο-απειλών και Διαχείρισης Συμβάντων - Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform (CTISP) • <i>Ελλάδα, Ιταλία, Κύπρος, Ουγγαρία, Πορτογαλία</i> • 6 Μαρτίου 2018	Η πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών για απειλές στον κυβερνοχώρο και αντιμετώπισης συμβάντων θα αναπτύξει ενεργά αμυντικά μέτρα, εξελίσσοντας την υπάρχουσα τεχνολογία «τείχους προστασίας» (firewall). Το πρόγραμμα αυτό έχει ως στόχο να συμβάλει στον περιορισμό των κινδύνων που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο εστιάζοντας στην ανταλλαγή κρίσιμων πληροφοριών για απειλές στον κυβερνοχώρο μέσω μιας δικτυωμένης πλατφόρμας κρατών μελών, που θα ενισχύει τις δυνατότητες κυβερνο-άμυνας των ευρωπαϊκών υποδομών.
• Ομάδες Ταχείας Απόκρισης στον Κυβερνοχώρο και Αμοιβαία Βοήθεια στην Ασφάλεια στον Κυβερνοχώρο - Cyber Rapid Response Teams and Mutual Assistance in Cyber Security (CRRT) • <i>Λιθουανία, Εσθονία, Κροατία, Ολλανδία, Ρουμανία, Πολωνία</i> • 6 Μαρτίου 2018	Οι Ομάδες Ταχείας Απόκρισης στον Κυβερνοχώρο (CRRTs) θα επιτρέψουν στα κράτη μέλη να αλληλοϋποστηριχθούν ούτως ώστε να εξασφαλίσουν υψηλότερο επίπεδο ασφάλειας στον κυβερνοχώρο και να ανταποκριθούν συλλογικά σε απειλητικά συμβάντα στον κυβερνοχώρο. Η πρωτοβουλία CRRT θα μπορεί να παρέχει εξειδικευμένη βοήθεια σε άλλα κράτη μέλη, σε θεσμικά όργανα της ΕΕ, στις επιχειρήσεις ΚΕΠΠΑ καθώς και σε στρατηγικούς εταίρους εκτός ΕΕ. Οι ομάδες CRRT θα είναι εξοπλισμένες με ένα κοινά ανεπτυγμένο λογισμικό/εργαλείο που θα έχει σχεδιαστεί για τον εντοπισμό, την αναγνώριση και την εξουδετέρωση των απειλών στον κυβερνοχώρο. Οι ομάδες θα μπορούν να παρέχουν εκπαίδευση, αξιολόγηση και υποστήριξη στο σύνολο των δικτυακών υποδομών της ΕΕ. Οι ομάδες ταχείας αντίδρασης στον κυβερνοχώρο θα λειτουργούν με εξειδικευμένους εμπειρογνώμονες και έμπειρα στελέχη από τα συμμετέχοντα κ-μ.

• Στρατηγικό Σύστημα Διοίκησης & Ελέγχου (C2) για Αποστολές ΚΕΠΠΑ - Strategic Command & Control (C2) System for CSDP Missions and Operations (EUMILCOM) • <i>Ισπανία, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία</i> • 6 Μαρτίου 2018	Το πρόγραμμα αποσκοπεί στη βελτίωση των συστημάτων διοίκησης και ελέγχου των αποστολών και των επιχειρήσεων της ΕΕ μέσω της παροχής δυνατοτήτων στρατηγικού επιπέδου, με οργανωμένη και τεκμηριωμένη προσέγγιση για τις μελλοντικές εξελίξεις. Το Σύστημα Στρατηγικής Διοίκησης και Ελέγχου (C2) για αποστολές και επιχειρήσεις ΚΠΑΑ περιλαμβάνει την ικανότητα διεξαγωγής πολλών ταυτόχρονων επιχειρήσεων, με κάθε είδους δυνάμεις, οπουδήποτε στον κόσμο, είτε ανεξάρτητα είτε σε συνεργασία με το ΝΑΤΟ. Το πρόγραμμα θα ενσωματώσει τα διαφορετικά συστήματα επικοινωνίας και πληροφοριών (CIS), επιτήρησης και αναγνώρισης (ISR) και υλικοτεχνικής εφοδιαστικής υποστήριξης (Logistics) και θα είναι διαλειτουργικό με τα αντίστοιχα συστήματα που είναι σε χρήση από τα κράτη μέλη, τις δυνάμεις της ΕΕ, το ΝΑΤΟ και λοιπές υπηρεσίες. Με την ολοκλήρωσή του, το έργο θα ενισχύσει τη στρατιωτική διαδικασία λήψης αποφάσεων, θα βελτιώσει το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή επιχειρήσεων και θα συμβάλλει στον αποτελεσματικότερο συντονισμό των δυνάμεων της ΕΕ.
• Ευρωπαϊκή Εναέρια Πλατφόρμα Μεγάλου Ύψους για Παροχή Ικανότητας Συνεχούς Επιτήρησης & Αναγνώρισης - European High Atmosphere Airship Platform (EHAAP) – Persistent Intelligence, Surveillance and	Το πρόγραμμα στοχεύει στην ανάπτυξη μιας οικονομικά βιώσιμης, αποδοτικής και καινοτόμου πλατφόρμας ISR (με βάση τα αερόστατα τύπου Zeppelin) που θα παρέχει αυξημένες δυνατότητες επιτήρησης και συλλογής πληροφοριών και θα αξιοποιηθεί στον τομέα των επιχειρήσεων δημόσιας ασφάλειας και θα παρέχει υψηλό βαθμό ελευθερίας κινήσεων λόγω του μεγάλου υψομέτρου δράσης και τα εξαιρετικά ευσταθή πτητικά χαρακτηριστικά του αερόπλοιου.

Reconnaissance (ISR) Capability • <i>Ιταλία, Γαλλία</i> • 19 Νοεμβρίου 2018	
• Κινητή Μονάδα Τακτικής Διοίκησης & Ελέγχου (C2) Ειδικών Δυνάμεων για Κοινές Επιχειρήσεις Μικρής Κλίμακας - One Deployable Special Operations Forces (SOF) Tactical Command and Control (C2) Command Post (CP) for Small Joint Operations (SJO) – (SOCC for SJO) • <i>Ελλάδα, Κύπρος</i> • 19 Νοεμβρίου 2018	Σκοπός του προγράμματος είναι η ανάπτυξη και λειτουργία ενός Συστήματος C2 (SOCC) για Κοινές Επιχειρήσεις Μικρής Κλίμακας (SJO) με τακτικές δυνατότητες Διοίκησης και Ελέγχου εντός του χώρου δράσης των Ειδικών Δυνάμεων Επιχειρήσεων. Το έργο θα καλύψει μεσοπρόθεσμα τις απαιτήσεις και τις ελλείψεις των ευρωπαϊκών δυνάμεων σχετικά με τον συντονισμό επιχειρήσεων υψηλής αξίας από μικρές και ευέλικτες στρατιωτικές ομάδες, όπως αυτές καταγραφήκαν στον κατάλογο προόδου (PC) της CARD 2018.
• Ικανότητα Διεξαγωγής Ηλεκτρονικού Πολέμου (ΗΠ) και Πρόγραμμα Διαλειτουργικότητας για ένα Μελλοντικό Κοινό Σύστημα Επιτήρησης, Παρακολούθησης και Συλλογής Πληροφοριών - Electronic Warfare (EW) Capability and Interoperability Programme for Future Joint Intelligence, Surveillance and	Πρωταρχικός στόχος του προγράμματος είναι η εκπόνηση μιας ολοκληρωμένης μελέτης σκοπιμότητας των υφιστάμενων δυνατοτήτων ηλεκτρονικού πολέμου (ΗΠ) της ΕΕ και των επιχειρησιακών και θεσμικών κενών που πρέπει να καλυφθούν. Τα πορίσματα της παραπάνω μελέτης σκοπιμότητας θα οδηγήσουν ενδεχομένως στην υιοθέτηση μιας Αρχικής Έννοιας Λειτουργίας (Concept of Operations-CONOPS) κοινών ευρωπαϊκών επιχειρήσεων ΗΠ. Το CONOPS μπορεί να περιλαμβάνει θέματα και προτάσεις για κοινή εξειδικευμένη εκπαίδευση προσωπικού σε αντικείμενα ΗΠ και, εφόσον συμφωνηθεί από τα κράτη μέλη, τη δημιουργία μιας κοινής ευρωπαϊκής μονάδας επιχειρήσεων ΗΠ.

Reconnaissance (JISR) • <i>Τσεχία, Γερμανία</i> • 19 Νοεμβρίου 2018	
• Κέντρο Συντονισμού Τομέων Κυβερνοχώρου και Πληροφοριών - Cyber and Information Domain Coordination Center (CIDCC) • <i>Γερμανία, Γαλλία, Ουγγαρία, Ολλανδία</i> • 12 Νοεμβρίου 2019	Στόχος του προγράμματος είναι η ανάπτυξη και η λειτουργία ενός πολυεθνικού Κέντρου Συντονισμού Κυβερνο-ασφάλειας και Πληροφοριών (CIDCC) ως μόνιμης πολυεθνικής στρατιωτικής δομής και σύμφωνα με την ευρωπαϊκή πολιτική κυβερνο-ασφάλειας. Τα συμμετέχοντα κ-μ θα συνεισφέρουν συνεχώς προσωπικό και πρακτικές, αλλά θα αποφασίζουν κατά περίπτωση για τη συμβολή τους με μέσα και πληροφορίες αναλόγως της απειλής και των συνθηκών.
• Ομοσπονδία Κυβερνοχώρου - Cyber Ranges Federations (CRF) • <i>Εσθονία, Βουλγαρία, Φινλανδία, Γαλλία, Ιταλία, Λετονία, Λουξεμβούργο</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	Πρωταρχικός στόχος του προγράμματος είναι η ενίσχυση της ικανότητας αυτοπροστασίας του ευρωπαϊκού κυβερνοχώρου, συνενώνοντας τις υπάρχουσες εθνικές «περιοχές» του κυβερνοχώρου σε ένα μεγαλύτερο ευρωπαϊκό σύμπλεγμα με μεγαλύτερη χωρητικότητα, περισσότερη ασφάλεια και ποιοτικότερες υπηρεσίες. Αυτό θα επιτρέψει αντίστοιχα την ανταλλαγή και την εμβάθυνση των δυνατοτήτων των δικτύων και τη βελτίωση της ποιότητας εκπαίδευσης του εξειδικευμένου προσωπικού διαχείρισης του κυβερνοχώρου, των ασκήσεων ετοιμότητας καθώς και της χρήσης της ομοσπονδίας για σκοπούς έρευνας και ανάπτυξης που σχετίζονται με τον κυβερνοχώρο και την κυβερνο-ασφάλεια.

• Αυτοματοποιημένο Σύστημα Μοντελοποίησης, Αναγνώρισης και Εκτίμησης Ζημιών Αστικού Περιβάλλοντος - Automated Modelling, Identification and Damage Assessment of Urban Terrain (AMIDA-UT) • Πορτογαλία, Ισπανία, Γαλλία • 16 Νοεμβρίου 2021	Κύριος στόχος του προγράμματος είναι η δημιουργία ενός αυτοματοποιημένου συστήματος που θα παρέχει τα εξειδικευμένα ψηφιακά εργαλεία για τη βέλτιστη και ταχύτερη χαρτογράφηση και κατηγοριοποίηση των αστικών δομών, καθώς και η υποστήριξη και βελτίωση της επιχειρησιακής αποτελεσματικότητας του αστικού σχεδιασμού υποδομών, των ειδικών αναλυτών μοντελοποίησης και προσομοίωσης, των μηχανικών εμπειρογνομόνων και των στρατιωτικών ειδικών εκτιμητών ζημιών μάχης, κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων εν μέσω κρίσεων ή για την υποστήριξη εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων πολιτικής προστασίας.
ΚΟΙΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΦΥΣΕΩΣ	
• Ευρωπαϊκή Υγειονομική Διοίκηση - European Medical Command (EMC) • Γερμανία, Βέλγιο, Τσεχία, Εσθονία, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Ολλανδία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σουηδία • 6 Μαρτίου 2018	Το EMC θα υποστηρίξει την ΕΕ σε θέματα υγειονομικών/ιατρικών ικανοτήτων που θα επιτρέπει κοινές και συνδυασμένες επιχειρήσεις. Το EMC θα είναι μια συντονιστική δομή για την αύξηση της ετοιμότητας της στρατιωτικής ιατρικής υποστήριξης στο σύνολό της, όχι μόνο με πολυεθνική συνεργασία αλλά και με πολιτικο-στρατιωτική αλληλεπίδραση. Το EMC θα ενταχθεί στην ευρύτερη δομή του MMCC (Multinational Medical Coordination Centre) με σκοπό την παροχή συντονιστικής υποστήριξης στις ιατρικές υπηρεσίες του NATO και της ΕΕ στο πλαίσιο ενός διοικητικού πλαισίου επαρκών υγειονομικών υποδομών.

• Δίκτυο Ευρωπαϊκών Εφοδιαστικών Κόμβων και Υποστήριξης Επιχειρήσεων - Network of logistic Hubs in Europe and support to Operations • Γερμανία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Κροατία, Ιταλία, Κύπρος, Λιθουανία, Ουγγαρία, Ολλανδία, Πολωνία, Σλοβενία, Σλοβακία • 6 Μαρτίου 2018	Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει σε ένα πολυεθνικό δίκτυο βασισμένο στις υπάρχουσες υλικοτεχνικές δυνατότητες και υποδομές. Στόχος είναι η χρήση ενός δικτύου υφιστάμενων εγκαταστάσεων εφοδιαστικής υποστήριξης για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Ως άμεσος στόχος τίθεται η προετοιμασία του εξοπλισμού και των υποδομών, η κοινή χρήση αποθηκευτικών χώρων για ανταλλακτικά ή πυρομαχικά και η εναρμόνιση των διαδικασιών μεταφοράς και ανάπτυξης. Τα κ-μ της ΕΕ πρόκειται να παρέχουν τις δυνατότητές τους στον κρίσιμο τομέα της εφοδιαστικής αλυσίδας, έτσι ώστε να χρησιμοποιηθούν αρκετοί κόμβοι υλικοτεχνικής υποστήριξης με σκοπό τη συμπίεση του μεταφορικού κόστους και την ύπαρξη εφεδρικών γραμμών υποστήριξης. Το συγκεκριμένο δίκτυο θα είναι συνδεδεμένο με τον Ευρωπαϊκό Κόμβο Μεταφορών Πολλαπλής Δομής, ο οποίος παρέχει τις γραμμές επικοινωνίας μεταξύ των πολυεθνικών κόμβων και θα μπορέσει έτσι να αναπτυχθεί σε ένα ολοκληρωμένο δίκτυο μεταφορών και επικοινωνιών. Επίσης, θα παρέχει δυνατότητα για αμοιβαία χρήση εφοδιαστικών εγκαταστάσεων ώστε να αυξάνεται η αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων ΚΠΑΑ και η ταχύτητα ανάπτυξης επαρκών μέσων και εφοδίων στην περιοχή ενδιαφέροντος. Το δίκτυο θα μειώσει το χρόνο αντίδρασης και θα αυξήσει τις ικανότητες και την επιβιωσιμότητα των στρατιωτικών επιχειρήσεων.

• Στρατιωτική Κινητικότητα - Military Mobility • <i>Ολλανδία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Τσεχία, Γερμανία, Εσθονία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Κροατία, Ιταλία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Αυστρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Φινλανδία, Σουηδία</i> • 6 Μαρτίου 2018	Το πρόγραμμα αυτό αποτελεί μία έμμεση στήριξη της δέσμευσης των κρατών μελών να απλουστεύσουν και να τυποποιήσουν τις διασυνοριακές διαδικασίες στρατιωτικών μεταφορών. Ο άμεσος στόχος του προγράμματος αποσκοπεί στο να καταστεί δυνατή η απρόσκοπτη μετακίνηση στρατιωτικού προσωπικού και συστημάτων εντός της επικράτειας της ΕΕ. Αυτό συνεπάγεται την αποφυγή μακροχρόνιων γραφειοκρατικών διαδικασιών για τη διέλευση από την επικράτεια των κ-μ της ΕΕ, μέσω σιδηροδρομικού δικτύου, οδικών αξόνων και αεροπορικών ή θαλάσσιων γραμμών. Τα ζητήματα στα οποία επικεντρώνεται επί του παρόντος το έργο είναι η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών στρατηγικών μεταφορών, η εφαρμογή των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων της 25ης Ιουνίου 2018.
• Ενεργειακή Επιχειρησιακή Λειτουργία - Energy Operational Function (EOF) • <i>Γαλλία, Βέλγιο, Ισπανία, Ιταλία, Σλοβενία</i> • 6 Μαρτίου 2018	Με βάση τα διδάγματα που αντλήθηκαν από τις πρόσφατες επιχειρήσεις ΚΠΑΑ, το πρόγραμμα EOF έχει διπλό στόχο, αφενός την ανάπτυξη νέων συστημάτων ενεργειακού εφοδιασμού εγκαταστάσεων και συσκευών, συστημάτων μάχης και λοιπού εξοπλισμού που αναπτύσσονται στο πλαίσιο κοινών επιχειρήσεων και αφετέρου την υλοποίηση της υποστήριξης επιχειρήσεων σε επίπεδο σχεδιασμού και οργάνωσης.
• Ραδιολογική, Βιολογική, Χημική & Πυρηνική (PBXΠ) Επιτήρηση ως Υπηρεσία - Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN) Surveillance as a Service	Η PBXΠ Επιτήρηση ως Υπηρεσία (CBRN SaaS) θα δημιουργήσει ένα διαρκές και αποκεντρωμένο δίκτυο αισθητήρων και επανδρωμένων (ή και μη) συστημάτων με αυξημένα διαλειτουργικά χαρακτηριστικά για την έγκαιρη παροχή ακριβούς PBXΠ εικόνας και την επαύξηση της επίγνωσης του επιπέδου τακτικής κατάστασης των αποστολών και

(CBRN SaaS) • <i>Αυστρία, Γαλλία, Κροατία, Ουγγαρία, Σλοβενία</i> • 19 Νοεμβρίου 2018	των επιχειρήσεων της ΕΕ.
• Συμμετοχική Χρήση Στρατιωτικών Βάσεων - Co-basing • <i>Γαλλία, Βέλγιο, Τσεχία, Γερμανία, Ισπανία, Ολλανδία</i> • 19 Νοεμβρίου 2018	Το πρόγραμμα αποσκοπεί στη βελτίωση της ανταλλαγής και κοινής χρήσης στρατιωτικών βάσεων και σημείων εφοδιαστικής υποστήριξης που διαχειρίζονται τα κράτη μέλη του προγράμματος τόσο εντός όσο και εκτός Ευρωπαϊκής επικράτειας.
• Γεωχωρικό, Μετεωρολογικό και Ωκεανογραφικό Στοιχείο Συντονισμού & Υποστήριξης - Geospacial, Meteorological and Oceanographic (GeoMETOC) Support Coordination Element (GMSCE) • <i>Γερμανία, Βέλγιο, Ελλάδα, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Αυστρία, Πορτογαλία, Ρουμανία</i> • 19 Νοεμβρίου 2018	Στόχος του προγράμματος είναι η ενίσχυση της γεωχωρικής, μετεωρολογικής και ωκεανογραφικής υποστήριξης (GeoMETOC) για αποστολές και επιχειρήσεις μέσω μιας ψηφιακής αρχιτεκτονικής που συνδέει και βελτιώνει σημαντικά τις ευρωπαϊκές δυνατότητες και προωθεί: (1) τον συντονισμό και την ενίσχυση της απόκτησης δεδομένων GeoMETOC, συμπεριλαμβανομένης της εγκατάστασης υποδομής δορυφορικών γεω-δεδομένων μέσω του GDI-EU (δηλ. κοινή προμήθεια υλικολογισμικού, αδειοδότηση και συμπαραγωγή υποστημάτων) (2) την εναρμόνιση, συντονισμός και διαχείριση ενός κοινού εκπαιδευτικού προγράμματος κατάρτισης (3) την κοινή πολιτική για την εκπαιδευτική υποστήριξη θεμάτων GeoMETOC (4) τη δημιουργία πλατφορμών εικονικής εκπαίδευσης (5) την ανάπτυξη υπηρεσιών δεδομένων GeoMETOC με βάση προηγμένα εργαλεία ανάλυσης δεδομένων (Data Analytics)

	(6) τον συντονισμό και την καθοδήγηση της επιστημονικής έρευνας GeoMETOC για στρατιωτικούς σκοπούς.
• Έγκαιρη Προειδοποίηση και Αναχαίτιση με Δορυφορική Επιτήρηση Θεάτρου Επιχειρήσεων - Timely Warning and Interception with Space-based Theater surveillance (TWISTER) • Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Φινλανδία • 12 Νοεμβρίου 2019	Το φάσμα των απειλών στην ευρωπαϊκή επικράτεια εξελίσσεται προς πιο σύνθετες και υβριδικές αεροπορικές απειλές, ιδίως στον πυραυλικό τομέα. Ως εκ τούτου, το πρόγραμμα TWISTER αποσκοπεί στην ενίσχυση της ικανότητας της ΕΕ να εντοπίζει, να παρακολουθεί και να αντιμετωπίζει αποτελεσματικότερα αυτές τις απειλές μέσω ενός συνδυασμού ενισχυμένων δυνατοτήτων για συστήματα δορυφορικής έγκαιρης προειδοποίησης και εσω-ατμοσφαιρικής αναχαίτισης. Μέσω αυτού του προγράμματος προωθείται η ευρωπαϊκή αυτόνομη ικανότητα συμβολής στην αντιβαλλιστική πυραυλική άμυνα του NATO (Ballistic Missile Defense-BMD).
• Υλικά και Εξαρτήματα για την Τεχνολογική Ανταγωνιστικότητα της ΕΕ - Materials and components for technological EU competitiveness (MAC-EU) • Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ρουμανία • 12 Νοεμβρίου 2019	Στόχος είναι η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Τεχνολογικής και Βιομηχανικής Βάσης (EDTIB) στον τομέα των τεχνολογιών υλικών και εξαρτημάτων, ιδίως εκείνων που υπόκεινται σε πιθανούς περιορισμούς επάρκειας και ελευθερίας χρήσης. Το έργο θα ενισχύσει επίσης την ανταγωνιστικότητα, την καινοτομία και την αποτελεσματικότητα του EDTIB υποστηρίζοντας συνεργατικές δράσεις και διασυνοριακή συνεργασία.

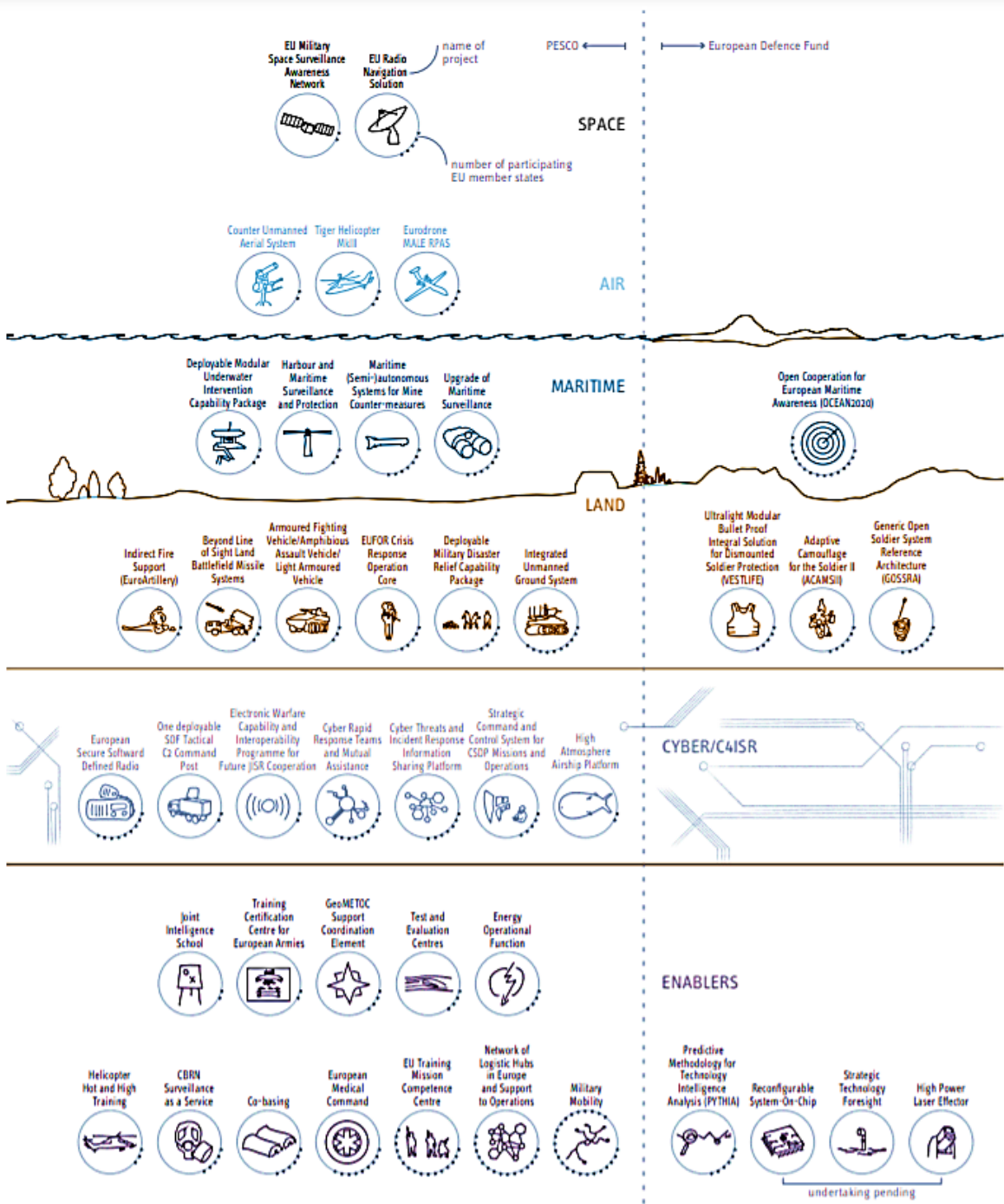
• Δυνατότητες Συνεργατικού Πολέμου της ΕΕ - EU Collaborative Warfare Capabilities (ECoWAR) • Γαλλία, Βέλγιο, Ισπανία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σουηδία • 12 Νοεμβρίου 2019	Στόχος είναι να αυξηθεί η ικανότητα των ενόπλων δυνάμεων των κ-μ της ΕΕ να αντιμετωπίζουν συλλογικά και αποτελεσματικά τις επερχόμενες απειλές που είναι όλο και πιο διάχυτες και καθίστανται δύσκολο να εντοπιστούν και να εξουδετερωθούν. Το προβλεπόμενο αποτέλεσμα αυτού του έργου θα επιτρέψει στις ευρωπαϊκές δυνάμεις να συμμετέχουν από κοινού σε δράσεις που απαιτούν στενές αλληλεπιδράσεις και διασυνδέσεις μεταξύ του τρέχοντος και του μελλοντικού τρόπου διεξαγωγής πολεμικών επιχειρήσεων. Τα αποτελέσματα του προγράμματος θα επιφέρουν μαζικές τροποποιήσεις σε αισθητήρες και συστήματα μάχης και ελέγχου προκειμένου να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα, η διαλειτουργικότητα, η συμπληρωματικότητα, η άμεση ανταπόκριση και η επιβιωσιμότητά τους.
• Ευρωπαϊκό Παγκόσμιο Σύστημα Αρχιτεκτονικής Ενσωμάτωσης των Μη Επανδρωμένων Αεροσκαφών - European Global RPAS Insertion Architecture System (GLORIA) • Ιταλία, Γαλλία, Ρουμανία • 12 Νοεμβρίου 2019	Χρησιμοποιώντας μια σταδιακή προσέγγιση, στόχος είναι η ανάπτυξη μιας ισχυρής και ανθεκτικής αρχιτεκτονικής μοντελοποίησης και προσομοίωσης (M&S) για την ανάλυση, την αξιολόγηση και τον προσδιορισμό καινοτόμων διαδικασιών των μη επανδρωμένων συστημάτων (RPAS). Το πρόγραμμα θα βοηθήσει στην εισαγωγή και ενσωμάτωση των UAV στο σύστημα του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Ουρανού (Single European Sky). Στην ουσία, πρόκειται για τη δημιουργία ενός πολυεθνικού κέντρου ανάπτυξης ικανοτήτων με σκοπό την διασφάλιση και την ανάπτυξη εννοιών και δογμάτων και την προώθηση της τυποποίησης για τη χρήση μη επανδρωμένων αεροσκαφών (UAS) και αντι-UAS συστημάτων, καθώς και τη διαμόρφωση της βασικής και προηγμένης εκπαίδευσης σε επιλεγμένα μη επανδρωμένα εναέρια συστήματα.

ΔΙΑΣΤΗΜΑ	
• Ευρωπαϊκή Λύση Ραδιοναυτιλίας - EU Radio Navigation Solution (EURAS) • Γαλλία, Βέλγιο, Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία, Πολωνία • 19 Νοεμβρίου 2018	Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην προώθηση της ανάπτυξης των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ σε θέματα εύρεσης θέσης, πλοήγησης και χρονομέτρησης (Position, Navigation, Timing - PNT). Παράλληλα, θα προωθηθεί η μελλοντική συνεργασίας με το ευρωπαϊκό δορυφορικό σύστημα πλοήγησης Galileo και άλλες παρόμοιες διαστημικές υπηρεσίες.
• Ευρωπαϊκό Στρατιωτικό Δίκτυο Διαστημικής Επιτήρησης και Επίγνωσης - European Military Space Surveillance Awareness Network (EU-SSA-N) • Ιταλία, Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία • 19 Νοεμβρίου 2018	Το κύριο πεδίο εφαρμογής αυτού του προγράμματος είναι η ανάπτυξη μιας αυτόνομης και κυρίαρχης στρατιωτικής ικανότητας διαστημικής επιτήρησης της ΕΕ, η οποία θα είναι διαλειτουργική, ολοκληρωμένη και εναρμονισμένη με την πρωτοβουλία-πλαίσιο EU-SST (EU Space Surveillance and Tracking) του Ευρ. Δορυφορικού Κέντρου (EU SatCen) για την προστασία των ευρωπαϊκών διαστημικών συστημάτων και υπηρεσιών των κρατών μελών (Απόφαση 541/2014 του Ευρ. Συμβουλίου). Θα επιτρέψει έτσι την κατάλληλη αναγνώριση, πρόληψη και αντιμετώπιση των φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών.
• Κοινός Κόμβος Απεικόνισης για Κυβερνητική Χρήση - Common Hub for Governmental Imagery (CoHGI) • Γερμανία, Ισπανία, Γαλλία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο,	Στόχος είναι η δημιουργία ενός κοινού κόμβου για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής διαβαθμισμένων κυβερνητικών εικόνων σε ευρωπαϊκό επίπεδο μεταξύ κρατών μελών καθώς και με δομές της ΕΕ, αξιοποιώντας πλήρως τις δυνατότητες του Ευρωπαϊκού Δορυφορικού Κέντρου (EU SatCen) προκειμένου να ενισχυθούν οι ικανότητες αποτελεσματικής σχεδίασης και εκτέλεσης σύνθετων επιχειρήσεων.

<i>Ολλανδία, Αυστρία, Ρουμανία</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	
• Προστασία Διαστημικών Συστημάτων - Defence of Space Assets (DoSA) • <i>Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Αυστρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία</i> • 16 Νοεμβρίου 2021	Στόχος του προγράμματος αυτού είναι η αύξηση της επιχειρησιακής αποτελεσματικότητας της ΕΕ στον διαστημικό τομέα, αξιοποιώντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις υπάρχουσες και μελλοντικές διαστημικές τεχνολογίες μέσω λειτουργιών άμεσης πρόσβασης και κίνησης στο διαστημικό χώρο, ανθεκτικότητας των διαστημικών συστημάτων και υπηρεσιών και εκπαίδευσης για εκτέλεση διαστημικών στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Πιν. 1.1 Αναλυτική Περιγραφή των Προγραμμάτων της PESCO

Πηγή: Δημιουργία του συγγραφέα βάσει επίσημου πληροφοριακού υλικού από τον ιστότοπο της PESCO <https://pesco.europa.eu/>

Εικ.1: Συνοπτικός Πίνακας Προγραμμάτων PESCO

Πηγή: European External Action Service, European Defence Agency, European Commission

1.4 Η Δυναμική και οι Προοπτικές της PeSCo

Τα προγράμματα που υλοποιούνται μέσα στο πλαίσιο της PESCO έχουν ως τελικό στόχο να οδηγήσουν στην ανάπτυξη των αναγκαίων ικανοτήτων των εθνικών ενόπλων δυνάμεων στην ΕΕ. Τα πρώτα 17 προγράμματα προσανατολίζονται στο κλείσιμο των κενών στρατιωτικών δυνατοτήτων και στην ανάπτυξη κοινών εξοπλιστικών έργων έχουν ήδη ταυτοποιηθεί και οριοθετηθεί (Εικ.1). Η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας, με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό της ΕΕ, θα υποστηρίζει συγκεκριμένα έργα έρευνας και ανάπτυξης ικανοτήτων στο κράτη-μέλη. Η Συντονισμένη Ετήσια Ανασκόπηση (CARD) των εθνικών σχεδίων, παρόμοια με τα Ευρωπαϊκά Εξάμηνα που εφαρμόζονται ήδη σε άλλους τομείς, πραγματοποιείται με στόχο τη συνεχή παρακολούθηση των σχεδίων εργασίας, τον προγραμματισμό και τη χρηματοδότηση και περαιτέρω ανάπτυξη τους¹⁹. Προβλέπεται, επίσης, να πραγματοποιηθεί μια αναθεώρηση της χρηματοδότησης για το κοινό κόστος των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Σε αυτό το συνολικό πλαίσιο, αξίζει επίσης να σημειωθεί η ομόφωνη ανάδειξη κρίσιμων προγραμμάτων όπως η αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, η κυβερνο-ασφάλεια και η συνεργασία σε επιχειρήσεις στη Μεσόγειο.

Η Federica Mogherini, Υπατη Εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Εξωτερικές Υποθέσεις και την Πολιτική Ασφάλειας, επαίνεσε αυτά τα επιτεύγματα χαρακτηρίζοντάς τα ως «ιστορική στιγμή στην ευρωπαϊκή άμυνα» στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2017. Ωστόσο, ενώ δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αγνοήσουμε τα όσα έχει επιτύχει η ΚΠΑΑ, μιας και αποτελούν τα πρώτα βήματα στην πορεία προς μια Ευρωπαϊκή Ένωση Ασφάλειας και Άμυνας. Τα προαναφερθέντα επιμέρους προγράμματα επιδεικνύουν ένα βιώσιμο στρατηγικό προσανατολισμό για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα και αυτό ακριβώς είναι επιτακτική ανάγκη σε περιόδους γενικευμένης αβεβαιότητας και αποσταθεροποίησης.

Υπό το πρίσμα της ευρωπαϊκής αμυντικής ενοποίησης, η PeSCo αντιπροσωπεύει μια λογική ολοκλήρωσης, σύμφωνα με την οποία το κεκτημένο ενσωμάτωσης από άλλους τομείς πολιτικής θα μεταφερθεί και στον τομέα της

¹⁹ Kolín, V. (2018). Permanent Structured Cooperation (PESCO): New Pillar in Building European Defence. *Vojenské Rozhledy*, 4, 20–35. <https://doi.org/10.3849/2336-2995.27.2018.04.020-035>

ασφάλειας και της άμυνας (spillover effect)²⁰. Η PeSCo θα παράσχει, ουσιαστικά, το θεσμικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης συνοχής της αμυντικής συνεργασίας. Θα επιτρέψει, δηλαδή, την ανάληψη της διακυβέρνησης της αμυντικής συνεργασίας εντός της ΕΕ σε επίπεδο συγκρίσιμο με εκείνο άλλων τομέων πολιτικής και θα διευκολύνει την ολοκλήρωση με άλλους τομείς πολιτικής της ΕΕ, όπως η βιομηχανία ή η εσωτερική ασφάλεια²¹. Επιπλέον, απομακρύνει την ευρωπαϊκή άμυνα από τον μέχρι τώρα κυρίαρχο εθελοντισμό και εισάγει έναν νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα αμυντικής συνεργασίας. Παραταύτα, ως πολιτικό πλαίσιο η PeSCo δεν θα είναι σε θέση να αντικαταστήσει την έλλειψη ενδιαφέροντος των κρατών-μελών, ή την έλλειψη πολιτικής βούλησης και δέσμευσης καθώς στερείται μηχανισμών εσωτερικών κυρώσεων και ελέγχων.

Σε λιγότερο από δύο χρόνια, ο αριθμός των έργων PESCO αυξήθηκε από 17 σε 47 και το πιο σημαντικό είναι ότι τα έργα αυτά αυξάνονται επίσης σε εύρος και φιλοδοξία, με αυξημένους προϋπολογισμούς και πιο προηγμένες τεχνολογίες και δυνατότητες. Η κρίσιμη πτυχή της PESCO, ωστόσο, έγκειται στις 20 κοινές δεσμευτικές της αρχές, τις οποίες κάθε συμμετέχον κράτος μέλος συμφώνησε να εκπληρώσει κατά την ένταξή του στο πλαίσιο της PESCO. Αυτές έχουν σχεδιαστεί για να συμβάλουν στην εκπλήρωση του επαυξημένου επιπέδου φιλοδοξίας της ΕΕ στον τομέα της άμυνας, η οποία περιλαμβάνει την εκτέλεση των πιο απαιτητικών αποστολών και επιχειρήσεων, την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας και την ανάπτυξη των εθνικών αμυντικών δυνατοτήτων μέσω πολυεθνικών εξοπλιστικών έργων περιλαμβάνουν τις πλέον σύγχρονες και κατάλληλες βιομηχανικές οντότητες και τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών και νέων πρακτικών. Το μακροπρόθεσμο όραμα της PESCO είναι να δημιουργήσει ένα συνεκτικό πακέτο δυνάμεων πλήρους φάσματος –ως συμπληρωματικό του NATO- το οποίο θα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της συλλογικής άμυνας της ΕΕ.

Προφανώς, η επιτυχία του πλαισίου της PESCO εξαρτάται στο μέγιστο βαθμό από τη συμμετοχή των κ-μ. Για να καταστεί επιτυχής η έκβαση των προγραμμάτων, θα πρέπει να δοθεί περισσότερος χρόνος και ευκαιρίες για την παρουσίαση και την

²⁰ European Union Institute for Security Studies. (2016). Envisioning European defence :five futures. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2815/87727>

²¹ Zamarripa, E. (2020). ‘The Permanent Structured Cooperation in the European Union. Its Real Potential Value’. Security and Defence in Europe, Springer International Publishing, σσ. 87–95

προώθηση. Όσον αφορά τα εθνικά σχέδια εφαρμογής, η επιτυχία θα μπορούσε να βελτιωθεί με την περαιτέρω επεξεργασία του είδους των πληροφοριών που απαιτείται να παρέχουν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη προκειμένου να εντείνουν τις προσπάθειές τους και να εκπληρώσουν τις δεσμεύσεις τους. Παράλληλα, ενδέχεται να απαιτείται έγκαιρη και ουσιαστική αναθεώρηση για να αξιοποιηθεί καλύτερα το όφελος των προγραμμάτων PESCO που επικεντρώνονται στην εκπαίδευση, τη δημιουργία ικανοτήτων και την επιχειρησιακή ετοιμότητα.

Στο πλαίσιο της Στρατηγικής Ασφάλειας, οι εμπειρίες και τα διδάγματα που αντλήθηκαν από προηγούμενες ή εν εξελίξει αποστολές και επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ θα μπορούσαν να βοηθήσουν στον εντοπισμό πιο σχετικών δυνατοτήτων, πόρων και διαδικασιών που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της PESCO. Γίνεται φανερό ότι η έμφαση πρέπει να δοθεί στην ποιότητα έναντι της ποσότητας. Από επιχειρησιακή άποψη, το πλαίσιο της PESCO βρίσκεται σε καλό δρόμο, αλλά πρέπει να διατηρήσει και να αυξήσει τη δυναμική προκειμένου να επιτευχθεί το στρατιωτικό επίπεδο φιλοδοξίας της ΕΕ. Θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι το πλαίσιο της PESCO εξυπηρετεί τον σκοπό της παροχής απτών αποτελεσμάτων για τον μετριασμό των υφιστάμενων αμυντικών ελλείψεων²² ώστε να υποστηρίζονται αποτελεσματικότερα οι αποστολές και οι επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ και να προβάλλεται η ισχύς και η αποφασιστικότητα της ΕΕ.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η PESCO βρίσκεται ήδη σε μια εξελικτική διαδικασία, και ότι κατευθύνεται αργά αλλά σταθερά προς την προώθηση της ενίσχυσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ένωσης. Όμως, αυτό γίνεται χωρίς η PESCO να πιέζει τα μέλη της ΕΕ για δεσμεύσεις παρέμβασης σε επιχειρήσεις όταν αυτές είναι αναγκαίες, ούτε προχωρώντας προς ένα πλήρως επιχειρησιακό ορίζοντα στο άμεσο μέλλον²³. Η PESCO, στην αρχική αυτή φάση, διαμορφώνει τις αναγκαίες υλικο-τεχνικές και θεσμικές πτυχές που θα αποτελέσουν την βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ, πάντα στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) της ΕΕ. Ωστόσο, χωρίς μια πιο φιλόδοξη και τολμηρή πολιτική

²² Coelmont, J. (2019). European Strategic Autonomy: Which Military Level of Ambition? Egmont Institute. <http://www.jstor.org/stable/resrep21389>

²³ Fiott, D. (2018) Strategic Autonomy: towards 'European Sovereignty' in Defence? European Union Institute for Security Studies (EUISS).

ασφάλειας και άμυνας, ολοκληρωμένη, σφαιρική και πλήρως αποδεκτή από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, η πολυπόθητη στρατηγική αυτονομία δεν θα είναι τίποτα περισσότερο από ένα ευχολόγιο προθέσεων, φιλοδοξιών και αόριστων στόχων.

Κεφάλαιο 2

Το Ευρω-Μεσογειακό Περιβάλλον και οι Διεθνείς Δρώντες

2.1 Γεωπολιτική Ανάλυση του Ευρω-Μεσογειακού Χώρου

Η περιοχή της Μεσογείου, έχει μια μοναδική παγκοσμίως θέση με μερικές από τις πιο αξιοσημείωτες γεωστρατηγικές περιοχές (π.χ. η Διώρυγα του Σουέζ, το Στενό του Γιβραλτάρ κ.α). Με ανοιχτή πρόσβαση στη Μαύρη Θάλασσα δίνει τη δυνατότητα στη Ρωσία και σε άλλα ηπειρωτικά κράτη να εισέλθουν εύκολα στις παγκόσμιες αγορές μέσω των θαλασσίων οδών²⁴. Από την άλλη πλευρά, η ευρω-μεσογειακή περιοχή αντιπροσωπεύει μια πολιτικο-οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική γέφυρα μεταξύ του αραβικού κόσμου, των βορειοαφρικανικών κρατών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτοί είναι οι λόγοι που η ευρω-μεσογειακή περιοχή εξακολουθεί να διαδραματίζει σημαντικό γεωπολιτικό ρόλο στην παγκόσμια σκακιέρα. Τα τελευταία χρόνια, η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ αποφάσισε την έμμεση και σταδιακή απομάκρυνση από το ευρύτερο περιφερειακό μεσογειακό επίπεδο, ενώ η ΕΕ δεν έχει ένα σαφές όραμα που να δικαιολογεί ότι η συγκεκριμένη περιοχή είναι ζωτικής σημασίας για τη μελλοντική ανάπτυξή της. Οι μαζικές κοινωνικές εξεγέρσεις, που ονομάστηκαν ως αραβική άνοιξη, προκάλεσαν έντονες ανακατατάξεις στα γεωπολιτικά δρώμενα και έτσι επικράτησε μια πολιτική σύγχυση στην περιοχή καθώς και ο Αραβικός Σύνδεσμος αποφάσισε να εστιάσει κυρίως στο διάλογο με εταίρους από τη Βόρειο Αφρική²⁵.

Η γεωπολιτική περιοχή αποτελεί μια ιδιαιτέρως εκτεταμένη έννοια που δεν έχει ενιαίο και σαφή ορισμό. Επομένως, ο ορισμός εξαρτάται από το πλαίσιο, για το οποίο χρησιμοποιείται ο όρος. Χρησιμοποιώντας τον όρο «περιοχή» αναφερόμαστε σε γεωγραφικές, πολιτικές, πολιτιστικές και στρατιωτικές γειτνιάσεις, που συνδέονται στενά και με ιστορική συνέχεια²⁶. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η ευρω-μεσογειακή περιοχή μπορεί να οριστεί ως μια ενιαία περιοχή, καθώς έχει όλα τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ένας άλλος ορισμός της περιοχής είναι εκείνος που διατυπώνει ότι για να οριστεί ένα

²⁴ Hettne B, Inotai A, Sunkel O (eds) (1999) Globalism and the new regionalism. Macmillan Press,

²⁵ Gaiser – Hribar. (2012). Euro-Mediterranean Region: Resurged Geopolitical Importance. International Journal of Euro-Mediterranean Studies.5:57–69

²⁶ Tziarras, Zenonas (ed.) (2019) The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security, Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report, 3. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.

τμήμα του παγκόσμιου χάρτη ως περιοχή, είναι ζωτικής σημασίας η γεωγραφική εγγύτητα²⁷. Αλλά είναι πολύ πιο δύσκολο να μιλήσει κανείς σχετικά με την ευρω-μεσογειακή περιοχή με τις παραπάνω έννοιες, καθότι η συγκεκριμένη περιοχή που μελετάται σε αυτή την Διπλωματική Εργασία είναι ένα πολιτικό υποκείμενο με τη δική του ταυτότητα και βαθύ ιστορικό παρελθόν. Έτσι, για να προσδιοριστεί η Ευρω-μεσογειακή περιοχή, πρέπει να ληφθεί υπόψη το σύνολο των χωρών που ανήκουν στην περιοχή και οι ιδιαίτερες σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους στο πέρασμα του χρόνου.

Σύμφωνα με τον πολιτικό ρεαλισμό και τη θεωρία του γεωπολιτικού ανταγωνισμού, η ευρω-μεσογειακή περιοχή διανύει μια εποχή περιφερειακής αστάθειας και δυσαρμονίας ή, με άλλα λόγια, μια περιφερειακή αναρχία. Η ΕΕ εμφανίζεται σχετικά απρόθυμη και αδύναμη (με γεωπολιτικούς όρους) να επιβληθεί στην περιοχή και χωρίς δικό της στρατό αυτό φαντάζει αδύνατο στο άμεσο μέλλον²⁸. Παράλληλα, τα κράτη της Βόρειας Αφρικής αντιμετωπίζουν μία κοινωνική και πολιτική μεταμόρφωση και, επομένως, η όποια ευρωπαϊκή ανάμειξη ενδέχεται να έχει ολέθρια αποτελέσματα και να επιβαρύνει περαιτέρω την αστάθεια και να διαταράξει τις εύθραυστες πολιτικές ισορροπίες. Ταυτόχρονα, η επάνοδος των Ταλιμπάν στη διακυβέρνηση του Αφγανιστάν, το συνεχιζόμενο αιματοκύλισμα στη Συρία με την εμπλοκή Ρωσίας και Τουρκία και η διαρκής αντιπαράθεση Ισραήλ – Ιράν δημιουργούν ένα αβέβαιο κλίμα στην Μέση Ανατολή και απομακρύνουν την όποια ελπίδα για παγίωση ενός περιβάλλοντος ειρήνης, σταθερότητας και ασφάλειας. Έτσι, η ΕΕ καλείται να δράσει σε ένα περιφερειακό περιβάλλον που είναι κορεσμένο γεωπολιτικά και απαιτεί πέρα από πολιτική πρωτοβουλία και δυναμική ουσιαστική αντίδραση.

Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να συνυπολογίζουμε, εφόσον μιλάμε με γεωπολιτικούς όρους, είναι οι διαθέσιμοι φυσικοί πόροι που διαθέτει η ευρω-μεσογειακή λεκάνη. Η γεωγραφία προίκισε την περιοχή της Μεσογείου με άφθονο φυσικό πλούτο. Πόροι όπως το φυσικό αέριο, το αργό πετρέλαιο, η διαρκής και έντονη ηλιοφάνεια σε συνδυασμό με τις εύφορες περιοχές με τις ιδανικές γεωργικές

²⁷ Evans G, Newnham J. (1998). Dictionary of international relations. Penguin, London, σελ. 472

²⁸ Ντάλης, Σ. (2020). Mare Nostrum: Μετατοπίσεις Ισχύος στον γεωπολιτικό χάρτη της Μεσογείου. Α΄ Έκδοση, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, σσ. 669-697

συνθήκες και τις ήπιες καιρικές συνθήκες, συνθέτουν ένα περιβάλλον με έντονο ανταγωνισμό για την εκμετάλλευση όλων των παραπάνω²⁹.

Ειδικά για την ΕΕ, η εισαγωγή ενεργειακών φυσικών πόρων από κράτη της Βόρειας Αφρικής (ιδιαίτερα τη Λιβύη και την Αλγερία) είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία για την ενέργεια που εκδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάθε χρόνο, η ΕΕ εισάγει κατά μέσο όρο το 10% των απαιτούμενων ποσοτήτων αργού πετρελαίου από την ευρύτερη ευρω-μεσογειακή περιοχή. Η ενέργεια και οι φυσικοί πόροι που εξασφαλίζουν αδιάλειπτη ενεργειακή ροή για την βιομηχανική παραγωγή αποτελούν το κυριότερο γεωπολιτικό τεκμήριο για την ανάγκη μιας Στρατηγικής Ασφάλειας με Μεσογειακό προσανατολισμό.

2.1.1 Το Ενεργειακό Δυναμικό της ΝΑ Μεσογείου

Στις σημερινές αβέβαιες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, και κυρίως σε μια εποχή χαμηλών τιμών φυσικού αερίου, οι εξαγωγικοί στόχοι προσανατολίζονται σε πιο τοπικό επίπεδο και με ευέλικτα σχήματα συνεργασιών. Τα αποθέματα φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου έχουν τη δυνατότητα να παράγουν πάνω από 25 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (bcm) ετησίως για τα επόμενα είκοσι χρόνια, αρκετά για να καλύψουν το 1/6 της τρέχουσας ζήτησης της ΕΕ³⁰. Ελλείψει αγωγών, οι θαλάσσιες μεταφορές με πλωτούς σταθμούς CNG ή LNG, θα επιτρέψουν στο αέριο της Ανατολικής Μεσογείου να διατεθεί σε αγορές μεγάλου όγκου σε διευρυμένες κοινότητες ενέργειας, και ενδεχομένως σε ολόκληρη την Νοτιοανατολική Ευρώπη, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ενεργειακή επάρκεια στις αγορές της ΕΕ, εάν και όταν οι τιμές εκεί γίνουν ελκυστικές για τους περιφερειακούς μεσογειακούς παραγωγούς.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την γεωπολιτική σημασία της Μεσογείου, αξίζει να εξετάσουμε το θέμα των κοιτασμάτων φυσικού αερίου που ανακαλύφθηκαν

²⁹ Sartori, N., Colantoni, L., & Paceviciute, I. (2016). Energy resources and regional cooperation in the East Mediterranean. Rome, Istituto Affari Internazionali (IAI). <https://www.jstor.org/stable/resrep09701>

³⁰ Ellinas, C., Roberts, J., Tzimitras, H. (2016). Hydrocarbon developments in the Eastern Mediterranean: The case for pragmatism. Washington, Atlantic Council of the United States, Global Energy Center

την τελευταία δεκαετία στην περιοχή της ΝΑ Μεσογείου (Εικ.2). Για να ποσοτικοποιήσουμε το μέγεθος της σημασίας των κοιτασμάτων φυσικού αερίου της ΝΑ Μεσογείου θα πρέπει να σημειώσουμε ότι:

- Το κοιτάσμα Αφροδίτη της Κύπρου έχει αποθέματα 140 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, όταν η συνολική ετήσια κατανάλωση φυσικού αερίου της Ελλάδος και της Κύπρου MAZI, υπολογίζεται στα τέσσερα περίπου κυβικά μέτρα.

- Τα κοιτάσματα Ταμάρ και Λεβιάθαν στον Ισραήλ έχουν αποθέματα 280 και 640 αντίστοιχα δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου με την ετήσια κατανάλωση φυσικού αερίου του Ισραήλ να είναι περίπου έξι με επτά δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα

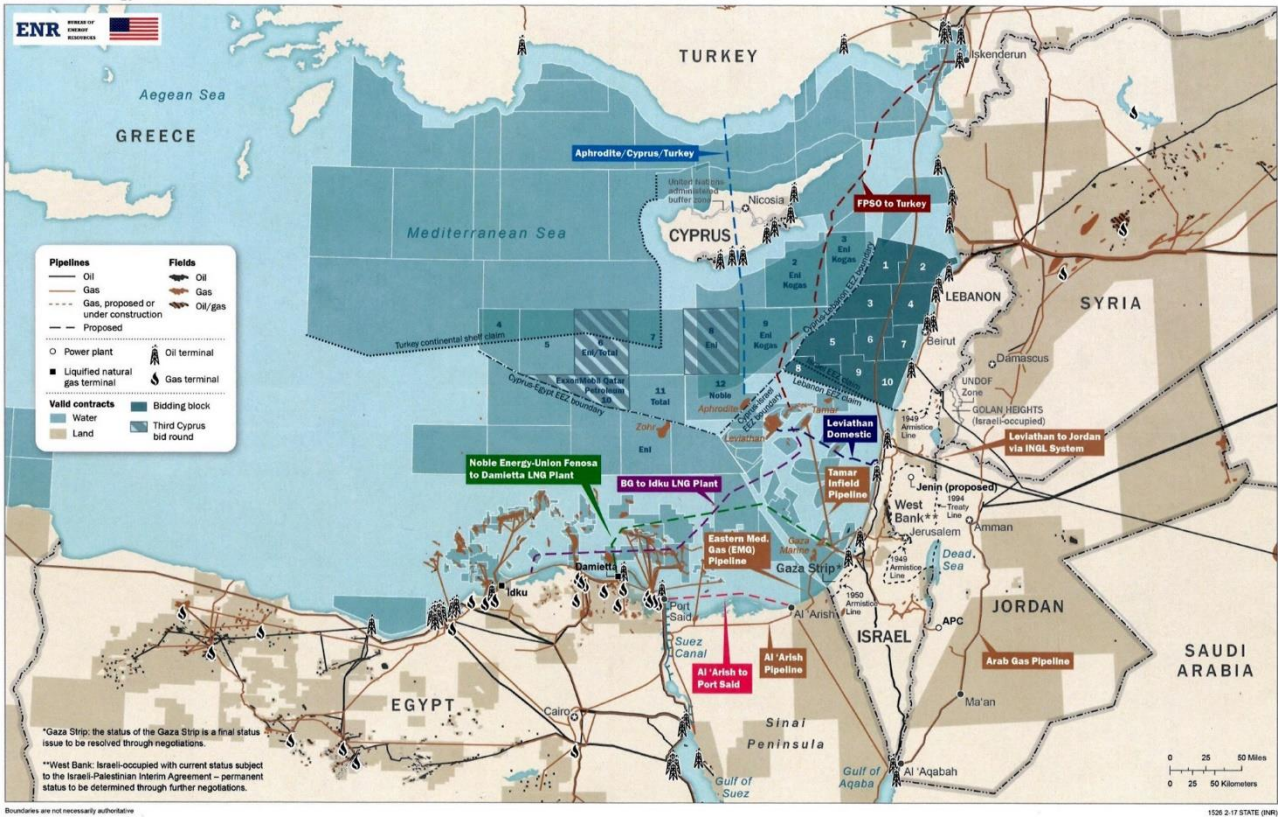
- Το κοιτάσμα Ζορ στην Αίγυπτο έχει αποθέματα 850 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου με ετήσια κατανάλωση φυσικού αερίου στην Αίγυπτο να είναι περίπου 50 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα.

Αντίστοιχα, η δυναμική των κοιτασμάτων φυσικού αερίου και πετρελαίου³¹ που έχουν ήδη ανακαλυφθεί στην Ανατολική Μεσόγειο και την Βόρεια Αφρική είναι:

- 80 τρις κυβικά πόδια φυσικού αερίου στην ΑΟΖ της Αιγύπτου
- 100 τρις κυβικά πόδια φυσικού αερίου ανάμεσα στην ΑΟΖ της Κύπρου και στην ΑΟΖ της Αιγύπτου
- 50 τρις κυβικά πόδια φυσικού αερίου έχουν ήδη ανακαλυφθεί στην ΑΟΖ του Ισραήλ με μεγάλες πιθανότητες για ανακαλύψεις μεγαλύτερων κοιτασμάτων
- 60 τρις κυβικά πόδια φυσικού αερίου ή 10 δις βαρέλια Πετρέλαιο στην ΑΟΖ του Λιβάνου
- 10 δις βαρέλια Πετρέλαιο στην ΑΟΖ της Λιβύης, ακριβώς νοτίως της Κρήτης και σύμφωνα με την εταιρεία Spectrum οι γεωλογικοί σχηματισμοί της Λιβύης είναι παρόμοιοι με αυτούς της Αιγύπτου και της Κύπρου.

³¹ Sartori, N., Colantoni, L., & Paceviciute, I. (2016). Energy resources and regional cooperation in the East Mediterranean. Istituto Affari Internazionali (IAI). Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.jstor.org/stable/resrep09701>

Selected Energy Infrastructure in the Eastern Mediterranean

Εικ.2: Κοιτάσματα υδρογονανθράκων στη λεκάνη της ΝΑ Μεσογείου
 Πηγή: Henderson, S. (2019). East Mediterranean Energy and Middle East Peace, The Washington Institute. Policy Watch 3136. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/east-mediterranean-energy-and-middle-east-peace>

Παράλληλα, το φυσικό ηλιακό πλεονέκτημα της Μεσογείου υποδηλώνει ένα τεράστιο ενεργειακό δυναμικό, το οποίο είναι βασικά αναξιοποίητο. Σύμφωνα με το Μεσογειακό Ηλιακό Σχέδιο, η ευρω-μεσογειακή περιοχή θα έπρεπε να παράγει τουλάχιστον 20GW ηλεκτρικής ισχύος μέχρι το τέλος του 2020 ώστε να καλύψει τις αυξημένες ενεργειακές απαιτήσεις (Identification Mission for the Mediterranean Solar Plan 2010). Φυσικά, αυτοί οι στόχοι έχουν αναθεωρηθεί και έχουν τεθεί νέα ορόσημα στο πλαίσιο την πράσινης στροφής της νέας ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ για την περίοδο 2020-30, γνωστής και ως Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal)³². Επιπλέον, η ευρω-μεσογειακή περιοχή θα μπορούσε να παρέχει στο μέλλον

³² COM(2019) 640 final, Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>

αρκετή ηλιακή ενέργεια για να τροφοδοτήσει ενεργειακά και τη Βόρεια Ευρώπη. Σε περίπτωση που επιτευχθεί αυτό, τότε η ΕΕ θα είναι σε θέση να αναθεωρήσει εκ βάθρων τις σχέσεις της με τη Ρωσία και τους άλλους ενεργειακούς παρόχους εκτός Ευρώπης.

Αναγνωρίζοντας τις τεράστιες προοπτικές, τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις των πόρων, είναι σαφές ότι το πλήρες ενεργειακό δυναμικό της λεκάνης αερίου της Ανατολικής Μεσογείου μπορεί να ξεκλειδωθεί μόνο εάν οι προμηθευτές, οι αγοραστές και οι χώρες διέλευσης στην περιοχή του σχεδιαζόμενου αγωγού φυσικού αερίου East Med συνεργαστούν για την ανάπτυξη μιας υποδομής για το εμπόριο φυσικού αερίου της περιοχής με τις εξωτερικές αγορές³³. Τον Δεκέμβριο του 2018, σε συνάντηση στο Ισραήλ, οι ηγέτες της Ελλάδας, της Κύπρου και του Ισραήλ δήλωσαν επίσημα ότι είναι έτοιμοι να υπογράψουν διακυβερνητική συμφωνία για την κατασκευή του αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου Ανατολικής Μεσογείου, γνωστού και ως East Med (Εικ.3).

Εικ.3: Ο σχεδιαζόμενος αγωγός ΦΑ East Med

Πηγή: <https://greekcitytimes.com/2021/03/10/eastmed-pipeline-ready-five-years/>

³³ Giannakopoulos, A. (Ed.). (2016). Energy cooperation and security in the Eastern Mediterranean: A seismic shift towards peace or conflict? S. Daniel Abraham Center for International and Regional Studies, Tel Aviv University.

Ο χαρακτηρισμός του έργου ως τεχνικά εφικτό και οικονομικά βιώσιμο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε γερές βάσεις και αποτέλεσε εφαλτήριο για την περαιτέρω υλοποίησή του. Αυτό το περίγραμμα αποτέλεσε τη βάση για την μετέπειτα ίδρυση του Φόρουμ Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου (East Med Gas Forum-EMGF)³⁴ ως πλατφόρμας για χώρες παραγωγούς, καταναλωτές και διαμετακομιστές φυσικού αερίου.

Το 2018, η Αίγυπτος εισήγαγε μια Πρωτοβουλία στο Φόρουμ για το φυσικό αέριο της Ανατολικής Μεσογείου με στόχο το δομημένο πολιτικό διάλογο για το φυσικό αέριο, οδηγώντας στην ανάπτυξη μιας βιώσιμης περιφερειακής αγοράς φυσικού αερίου που θα μπορούσε να ξεκλειδώσει το πλήρες δυναμικό πόρων φυσικού αερίου στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

2.2 Οι Ευρω-Ατλαντικές Σχέσεις

Για να εμβαθύνουμε στο ζήτημα της ευρωπαϊκής άμυνας και ασφάλειας σε μια εποχή παγκόσμιας μετάλλαξης, απαιτείται να κατανοήσουμε το περιβάλλον στο οποίο καλείται η ΕΕ να προσαρμόσει την γενικότερη αμυντική πολιτική της. Η Ευρωπαϊκή Άμυνα, αν ποτέ υπάρξει ως ενιαίος φορέας με πολιτική και υλική υπόσταση θα πρέπει να επιχειρήσει όχι μόνο στα στενά γεωγραφικά σύνορα της Ευρώπης αλλά και πέρα από αυτά, στο δια-περιφερειακό πεδίο όπου κυριαρχεί ένα συνονθύλευμα απειλών με απρόβλεπτες προεκτάσεις και αλυσιδωτές γεωπολιτικές αντιδράσεις. Ο σημαντικότερος παράγοντας εξωτερικής πολιτικής με αμυντικές προεκτάσεις εντός του Ευρωπαϊκού Χώρου δεν είναι άλλος από τις ΗΠΑ και τον ευρω-ατλαντικό επιχειρησιακό βραχίονα της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, το ΝΑΤΟ.

Κατά την τελευταία περίοδο, σημαντικό μέρος των αναλυτών αναφέρεται στην στροφή του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ από την Μέση Ανατολή προς τις χώρες της Ανατολικής Ασίας. Για πολλούς η συγκεκριμένη τάση ερμηνεύεται ως θετική για την ασφάλεια της Ευρώπης, λόγω της ανάγκης συμπλήρωσης του ασφαλιστικού κενού που θα αφήσουν οι ΗΠΑ στην Ευρωπαϊκή ήπειρο και την ταυτόχρονη αφύπνιση των

³⁴ Prontera, A., & Ruszel, M. (2017). Energy security in the Eastern Mediterranean. *Middle East Policy*, 24(3), 145–162. <https://doi.org/10.1111/mepo.12296>

ευρωπαϊκών κρατών σχετικά με την αναγκαιότητα αμυντικής ενεργοποίησης και συνεργασίας. Επιπλέον, αν ληφθεί υπόψη η εγγύτητα της Ευρώπης στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, που αποτελούν περιοχές οι οποίες βιώνουν έντονους κλυδωνισμούς και αποσταθεροποιητικές πολιτικές μεταβάσεις, τότε η σταδιακή Αμερικανική απομάκρυνση φαντάζει έως και εφιαλτική. Μετά τη δεύτερη εκλογή του, ο Obama δεσμεύτηκε για μία πιο ενεργή παρουσία στην Ασία, διατηρώντας ωστόσο παράλληλα τη στρατηγική συνεργασία του με την Ευρώπη. Η εκλογή Trump στο προεδρικό αξίωμα συνοδεύτηκε από την συνέχιση της ετεροβαρούς ασιατικής στροφής των ΗΠΑ και την ταυτόχρονη αιχμηρή κριτική προς τους Ευρωπαίους Συμμάχους του NATO για υπο-χρηματοδότηση των αμυντικών προϋπολογισμών και εξάρτηση από το αμερικανικό αμυντικό άρμα για προστασία και ασφάλεια³⁵. Η χαριστική βολή στην ολική μετατόπιση του αμερικανικού ενδιαφέροντος προς την Ανατολική Ασία ήρθε από τον Πρόεδρο Biden με την ανακοίνωση της αμυντικής πρωτοβουλίας AUKUS³⁶ μεταξύ ΗΠΑ, Μ. Βρετανίας και Αυστραλίας με σκοπό την ανάσχεση της Κινεζικής επιθετικότητας και επεκτατικότητας στην περιοχή της ΝΑ Ασίας και του Ειρηνικού.

Η αλλαγή προσανατολισμού της εξωτερικής πολιτικής στην Αμερική οφείλεται δε δύο λόγους. Αρχικά, οι ΗΠΑ φροντίζουν να έχουν μία διαφοροποιημένη και πολυμερή ατζέντα, αφού για χρόνια δεν είχαν ασχοληθεί ενεργά με την άνοδο των χωρών της Ασίας και ειδικά της Κίνας. Επίσης, η μεταστροφή θεωρούνταν αναγκαία διότι η Αμερικανική πολιτική παρουσιαζόταν εξαιρετικά δυσαρεστημένη από τα αυστηρά και παρατεταμένα μέτρα λιτότητας που εφάρμοσε η ΕΕ σε μία περίοδο που είχε ανάγκη την ενίσχυση της οικονομίας και του εμπορίου. Παράλληλα, η Ουάσινγκτον ανέκαθεν θεωρούσε την εμπλοκή της ΕΕ στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ ως αναιμική και χωρίς ενεργή διάθεση για συμμετοχή σε επιχειρήσεις πρώτης γραμμής. Η στρατηγική προτεραιότητα για τις ΗΠΑ μετατοπίζεται αργά αλλά σταθερά προς την Άπω Ανατολή και το πεδίο του Ειρηνικού, γεγονός που αναγκάζει την πολιτική ηγεσία της Ευρώπης να ασχοληθεί περαιτέρω με την εσωτερική αμυντική αναδιάρθρωση και να διεκδικήσει ένα πιο ενεργό ρόλο στα παγκόσμια θέματα.

³⁵ European Union Institute for Security Studies. (2019). The EU and NATO: the essential partners. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2815/644113Fiott>, D. (2018). Strategic Autonomy towards 'European Sovereignty' in Defence? European Union Institute for Security Studies (EUISS)

³⁶ BBC News. (2021, September 16). Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.bbc.com/news/world-58564837>

Παρ' όλα αυτά, οι ΗΠΑ γνωρίζουν καλά ότι η προσέγγιση αναπτυσσόμενων παγκόσμιων δυνάμεων στην Ασία, όπως για παράδειγμα η Ινδία, είναι αβέβαιη, πολυδάπανη και ενέχει πολιτικό ρίσκο. Το βαθύ αμερικανικό κράτος και τα παραδοσιακά κέντρα διαμόρφωσης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής γνωρίζουν καλά ότι ο διαχρονικός και έμπιστος εταίρος στο διεθνές πολιτικό προσκήνιο πρέπει να παραμείνει η Ευρώπη.

2.2.1 NATO και ΕΕ

Η ΕΕ δημιουργήθηκε σε μια εποχή όπου η Γηραιά Ήπειρος τελούσε υπό την απόλυτη αμυντική προστασία του NATO και κατ' επέκτασιν της Ουάσιγκτον και για το λόγο αυτό δεν δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην περαιτέρω αμυντική ενδο-ευρωπαϊκή συνεργασία παρά μόνο από περιορισμένες πρωτοβουλίες των χωρών της Δ. Ευρώπης και πάντα υπό το άγρυπνο Αμερικανικό βλέμμα.

Βάσει αυτών δημιουργήθηκε και εδραιώθηκε η ευρω-ατλαντική αμυντική συνεργασία, που περισσότερο θυμίζει ευρωπαϊκή εξάρτηση από τις ατλαντικές δομές ασφάλειας. Σήμερα, αντιμετωπίζουμε μια άνευ προηγουμένου αβεβαιότητα και κλονισμού της εμπιστοσύνης της διατλαντικής σχέσης που οφείλεται σε μεγάλο ποσοστό στην φιλοσοφία της απερχόμενης Κυβέρνησης Trump σχετικά με την συμβολή των ευρωπαίων εταίρων στις NATOϊκές δομές. Εξάλλου, έχει γίνει πλέον ορατό ότι το κέντρο βάρους των αμερικανικών συμφερόντων ασφαλείας δεν είναι πλέον στην καρδιά της Ευρώπης, αλλά έχει μετακινηθεί περαιτέρω στην Ανατολή³⁷ και στην περιφέρεια της αναδυόμενης Κινεζικής και Ιρανικής απειλής.

Βέβαια, ο Donald Trump παρείχε, κατά κάποιο τρόπο μέσω της εκκεντρικής διοίκησής του, μια υπηρεσία στο όραμα της Κοινής Ευρωπαϊκής Ασφάλειας. Απέδειξε στους Ευρωπαίους ότι δεν μπορούν πλέον να βασίζονται πλήρως στις ΗΠΑ για την αμυντική προστασία τους και ειδικά σε βάρος των αμερικανικών δομών και δυνάμεων. Αυτό που δείχνει η πιθανή αμερικανική αποχώρηση από την Ευρώπη είναι η απουσία μίας στρατηγικής με ξεκάθαρο ευρωπαϊκό προσανατολισμό. Μπροστά σε αυτό το ενδεχόμενο, είναι σαφές ότι η Ευρώπη πρέπει ρεαλιστικά και ενεργά να αρχίσει να σκέφτεται για τον εαυτό της με τον εαυτό της.

³⁷ Προδρομίδου, Α. (2013). Η ενίσχυση των σχέσεων σε θέματα ασφάλειας μεταξύ των κρατών για την περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων. Αθήνα

Η κατάσταση των σχέσεων NATO-ΕΕ βρίσκεται επί του παρόντος ψηλά στην πολιτική ατζέντα των Ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Το NATO, όταν ιδρύθηκε το 1949, ανέλαβε την ευθύνη συλλογικής άμυνας των μελών του, και αποτέλεσε τη μορφή ένωσης των κρατών του Συμφώνου απέναντι στην ΕΣΣΔ. Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, το NATO άλλαξε ρόλο και μετατράπηκε σε έναν οργανισμό που ο στόχος του είναι να παρέχει ασφάλεια έναντι των σύγχρονων ασύμμετρων απειλών στα μέλη του. Μέσω προγραμμάτων ένταξης όπως το PfP (Partnership for Peace) το NATO φροντίζει για την εδραίωση της σταθερότητας και συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών του NATO και των εταίρων τους.

Το Partnership for Peace του NATO αποτελεί πρόγραμμα διμερούς συνεργασίας ανάμεσα στις χώρες του NATO και τρίτων χωρών-εταίρων. Τα μέλη της συνεργασίας μπορούν να αναπτύξουν στενή επιχειρησιακή σχέση με το NATO, προσαρμοσμένη στις ιδιαίτερες ανάγκες και προτεραιότητες ασφαλείας τους. Το Partnership for Peace (PfP) βασίζεται σε δημοκρατικές αρχές και στοχεύει στην σταθερότητα και την ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας για θέματα ασφαλείας και άμυνας. Οι δραστηριότητες που υιοθετήθηκαν για το σκοπό αυτό άπτονται του συνόλου του πεδίου δραστηριοποίησης του NATO, και συμπεριλαμβάνουν ασκήσεις, στρατιωτική συνεργασία, μερική χρηματοδότηση, παροχή θεσμικής αναδιάρθρωσης και κίνητρα αντικατάστασης στρατιωτικού εξοπλισμού μέσα από πλεονάζον αμερικανικό υλικό. Το PfP αντιμετώπιστηκε αρχικά με σκεπτικισμό, αλλά σύντομα κατάφερε να κερδίσει την εμπιστοσύνη των εταίρων, κατόπιν της έγκαιρης και αποτελεσματικής πραγματοποίησης των σχεδιαζόμενων στόχων.

Η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και NATO δεν είναι μόνο επιθυμητή, αλλά μάλλον υποχρεωτική σε αυτόν τον αλληλεξαρτώμενο και αλληλένδετο κόσμο. Οι σύγχρονες πολύπλευρες απειλές και προκλήσεις για την ασφάλεια έχουν μειώσει τη ανθεκτικότητα των εθνικών συνόρων και μετέτρεψαν τα ευρωπαϊκά κράτη σε παθητικούς δέκτες σαρωτικών αλλαγών³⁸.

Οι σχέσεις μεταξύ του NATO και της ΕΕ θεσμοθετήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 2000, βασιζόμενες στα βήματα που έγιναν κατά τη δεκαετία του 1990

³⁸ Aghniashvili, T. (2016). Towards More Effective Cooperation? The Role of States in Shaping NATO-EU Interaction and Cooperation. *Connections*, Vol. 15, No. 4 (Fall 2016), pp. 67-90

για την προώθηση μεγαλύτερης ευρωπαϊκής ευθύνης σε αμυντικά θέματα μέσα από την πρότερη συνεργασία NATO και Δυτικο-Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Διακήρυξη NATO-ΕΕ το 2002 για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ) επιβεβαίωσε ότι η ΕΕ εξασφάλισε πρόσβαση στις δυνατότητες σχεδιασμού του NATO για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις της ίδιας της ΕΕ.

Το 2003, οι λεγόμενες ρυθμίσεις «Berlin Plus» έθεσαν τη βάση για τη Συμμαχία, ώστε να υποστηρίζει επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ στις οποίες το NATO δεν εμπλέκεται ως σύνολο.

Στη Σύνοδο Κορυφής της Λισαβόνας το 2010, οι Σύμμαχοι υπογράμμισαν την αποφασιστικότητά τους να βελτιώσουν τη στρατηγική εταιρική σχέση NATO-ΕΕ. Η Στρατηγική Αντίληψη του 2010 δεσμεύει τη Συμμαχία να συνεργάζεται στενότερα με άλλους διεθνείς οργανισμούς για την πρόληψη κρίσεων, τη διαχείριση των συγκρούσεων και τη σταθεροποίηση μεταπολεμικών καταστάσεων.

Στη Βαρσοβία, τον Ιούλιο του 2016, οι δύο οργανισμοί καθόρισαν τομείς για ενισχυμένη συνεργασία υπό το πρίσμα κοινών προκλήσεων στα ανατολικά και νότια, συμπεριλαμβανομένης της αντιμετώπισης υβριδικών απειλών, της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας, της ανάπτυξης αμυντικής ικανότητας, της κυβερνο-άμυνας, της θαλάσσιας ασφάλειας και της διεξαγωγής κοινών ασκήσεων μεγάλης κλίμακας. Ως συνέχεια, τον Δεκέμβριο του 2016, οι υπουργοί Εξωτερικών του NATO ενέκριναν μια δήλωση στην οποία επισυνάπτονταν 42 κοινά μέτρα για την προώθηση της συνεργασίας NATO-ΕΕ με επιπλέον 32 μέτρα να συμφωνούνται τον Δεκέμβριο του 2017³⁹.

Στις 10 Ιουλίου 2018, σε κοινή δήλωση, οι δύο οργανισμοί συμφώνησαν να επικεντρωθούν στην ταχεία πρόοδο στους τομείς της στρατιωτικής κινητικότητας, της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας σε χημικούς, βιολογικούς, ραδιολογικούς και πυρηνικούς κινδύνους, καθώς και στην

³⁹ OUTCOME OF PROCEEDINGS 14802/17, Council conclusions on the Implementation of the Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization. EU, EU Council. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/05/defence-cooperation-council-adopts-conclusions-on-eu-nato-cooperation-endorsing-common-set-of-new-proposals-for-further-joint-work/>

προώθηση της κοινής ατζέντας για την ειρήνη και την ασφάλεια στο ευρύτερο ευρωπαϊκό πεδίο.

Η ανάπτυξη των ευρωπαϊκών αμυντικών δυνατοτήτων, διασφαλίζοντας παράλληλα τη συνοχή και τη συμπληρωματικότητα και αποφεύγοντας περιττές επικαλύψεις, είναι το κλειδί στις κοινές προσπάθειες για να καταστεί ασφαλέστερος ο ευρω-ατλαντικός χώρος και να συμβάλει στον διατλαντικό επιμερισμό των βαρών για τη διατήρηση των δομών αποτελεσματικής άμυνας. Η στενή συνεργασία μεταξύ του NATO και της ΕΕ είναι ένα σημαντικό στοιχείο για την ανάπτυξη μιας διεθνούς «συνολικής προσέγγισης» για τη διαχείριση κρίσεων και τη διεξαγωγή σύνθετων και σύγχρονων επιχειρήσεων.

2.2.2 Η Ευρω-Ατλαντική Μεσογειακή Διάσταση της Ασφάλειας

Η Μεσόγειος θα μπορούσε να αποτελέσει το πρότυπο για περαιτέρω διαθεσμικό συντονισμό και την εξέλιξη του Ευρω-ατλαντικού μοντέλου ασφάλειας και άμυνας. Η εφαρμογή τέτοιων συνεργατικών επιχειρήσεων ενισχύει την ικανότητα του NATO και της ΕΕ να λειτουργούν από κοινού και αποτελεσματικά, αξιοποιώντας το ευρύ φάσμα εμπειρίας και γνώσης και συνδέοντας τις αντίστοιχες ικανότητες και προσεγγίσεις τους για μεγιστοποίηση των στρατηγικών στόχων, ιδιαίτερα στον κρίσιμο τομέα της αντιμετώπισης των μεταναστευτικών ροών σε ολόκληρο το Μεσογειακό εύρος⁴⁰.

Μετά και την επίσημη απόφαση του NATO να συνδράμει στις προσπάθειες της ΕΕ για τον περιορισμό των μεταναστευτικών ροών στην Μεσόγειο και ειδικότερα στο Αιγαίο, δημιουργήθηκε η ανάγκη για ένα πλαίσιο συνεννόησης και συνεργασίας μεταξύ των δύο οργανισμών για την ταχύτερη επιχειρησιακή ανάπτυξη και την αποτελεσματικότερη διαχείριση του ζητήματος. Στη Σύνοδο Κορυφής του NATO στη Βαρσοβία τον Ιούλιο του 2016, το NATO ανακοίνωσε τη μετατροπή της αντιτρομοκρατικής αποστολής Active Endeavour στη Μεσόγειο σε μια ευρύτερη επιχείρηση θαλάσσιας ασφάλειας. Η νέα επιχείρηση έλαβε το όνομα Επιχείρηση Sea Guardian.

Τόσο το NATO όσο και η ΕΕ, έχουν θεσπίσει ρυθμίσεις και πολιτικές που επιτρέπουν την άμεση συνεργασία της Συμμαχικής Ναυτικής Διοίκησης με την

⁴⁰ Calleya, S. C. (2012). Security Challenges in the Euro-Med Area in the 21st Century. Routledge

Υπηρεσία Φύλαξης των Εξωτερικών Συνόρων της ΕΕ, δηλαδή της Frontex, σε επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο. Αυτό επιτρέπει την απρόσκοπτη ανταλλαγή πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο, έτσι ώστε η Frontex να μπορεί να αναλάβει ακόμη πιο αποτελεσματική δράση και να αποκτήσει μεγαλύτερη επιχειρησιακή εμπειρία και ευελιξία. Αυτό άλλωστε μαρτυρούν και τα σχετικά στατιστικά που υποδεικνύουν την εμφανή μείωση των ροών και των απωλειών στη θάλασσα, αποτελώντας ένα θετικό παράγοντα συνέχισης της συνεργασίας⁴¹. Παράλληλα, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ψύχραιμα και σφαιρικά η ανάδειξη του Μεταναστευτικού ζητήματος σε μείζον θέμα ασφάλειας για την ΕΕ και τα κ-μ της. Η ΝΑΤΟϊκή εμπλοκή εκπληρώνει το έργο της διαχείρισης κρίσεων ανταποκρινόμενη στην κατάσταση έκτακτης ανάγκης στη Μεσόγειο και παρέχοντας υλικοτεχνική υποστήριξη στην απαιτητική αποστολή της ΕΕ. Η επιχείρηση Sea Guardian του ΝΑΤΟ ενισχύει τη συνεργατική ασφάλεια, όντας σε σύμπλευση και αλληλεπίδραση με την Ευρωπαϊκή επιχείρηση Sophia/Irini και προωθώντας το ευρω-ατλαντικό διάλογο στην περιοχή.

Η Sea Guardian συνεργάζεται στενά με την επιχείρηση Sophia/Irini της ΕΕ στην Κεντρική και ΝΑ Μεσόγειο με σκοπό την αποθάρρυνση της παράνομης εμπορίας ανθρώπων στο Λιβυκό και το Αιγαίο Πέλαγος. Μέσω των επιχειρησιακών παραμέτρων που τέθηκαν, η νέα μεσογειακή δραστηριότητα του ΝΑΤΟ επιχειρεί να επιτύχει τρεις διαφορετικούς στόχους:

1. Την παροχή πληροφοριών σχετικά με την εμπορία ανθρώπων στην περιοχή.
2. Τον επιχειρησιακό συντονισμό μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας και FRONTEX.
3. Την καθιέρωση μιας νόμιμης και ηθικά αποδεκτής αποτρεπτικής πολιτικής κατά της παράνομης μετανάστευσης.

Επιπροσθέτως, για την ευαίσθητη και πολύπλοκη περιοχή του Αν. Αιγαίου η Συμμαχία προχώρησε στη δημιουργία μιας μικρότερης τακτικής δύναμης επιτήρησης, της Task Unit of NATO Aegean Sea Activity, με στόχο τον έλεγχο των ροών στην στρατηγική και κρίσιμη αυτή περιοχή.

Παραταύτα, το πεδίο εφαρμογής και η περιοχή δράσης της αποστολής του ΝΑΤΟ SEA GUARDIAN στο Αιγαίο είναι σαφώς πιο περιορισμένο από αυτό της

⁴¹ Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο του ΝΑΤΟ σχετικά με την επιχείρηση Sea Guardian: <https://mc.nato.int/missions/operation-sea-guardian>

αντίστοιχης Ευρωπαϊκής επιχείρησης IRINI στη Νότια και Κεντρική Μεσόγειο. Ενώ η Επιχείρηση IRINI έχει αναπτύξει τις δικές της ικανότητες, μέσα και υποδομές και προσπαθεί να αντιμετωπίσει τα δίκτυα λαθρεμπορίου, το NATO δεν έχει επιφορτιστεί με επιχειρήσεις νηοψίας, επιβίβασης (boarding), αναζήτησης, κατάσχεσης και καταστροφής σκαφών ή σύλληψης λαθρεμπόρων. Στόχος της NATOϊκής δύναμης SNMG-2⁴² είναι να εντοπίσει, αξιολογήσει και διαμοιράσει τις απαραίτητες επιχειρησιακές πληροφορίες για να συνδράμει τις τουρκικές και ελληνικές αρχές και τα μέσα της Frontex, ούτως ώστε να είναι σε θέση να αναχαιτίσουν τις λέμβους των μεταναστών και να τις οδηγήσουν πίσω στην Τουρκία με ασφάλεια.

Το NATO έχει επωμιστεί την ευθύνη της διεξαγωγής αναγνώρισης και ταυτοποίησης των «ύποπτων» σκαφών επιφανείας και για το σκοπό αυτό έχουν θεσπιστεί οδηγίες και διαδικασίες, τόσο σε επιχειρησιακό όσο και τακτικό επίπεδο, που προβλέπουν ανταλλαγή αξιωματικών συνδέσμων και διαμοιρασμό πληροφοριών (Intelligence sharing) σε πραγματικό χρόνο. Ωστόσο, η συνεργασία μεταξύ NATO και Frontex πραγματοποιείται εκτός του καθιερωμένου πλαισίου ΚΠΑΑ-NATO, το οποίο δυσχεραίνει την δια-θεσμική και διακλαδική συνεργασία και περιπλέκει περαιτέρω τον ευρύτερο συντονισμό ΕΕ-NATO στη διαχείριση κρίσεων⁴³.

Ομοίως, δεν υπάρχει κάποια επίσημη συμφωνία ή ένα σαφώς προσδιορισμένο πρωτόκολλο ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ της NATOϊκής SEA GUARDIAN και της επιχείρησης IRINI. Υπάρχει, με άλλα λόγια, μία αλληλο-επικάλυψη στις απαιτούμενες πληροφορίες και δαπανώνται πόροι και προσωπικό λόγω μη σωστού καταμερισμού εργασιών και γενικότερης έλλειψης συνεννόησης. Φαίνεται, ωστόσο, ότι ορισμένες συμμαχικές εθνικές θέσεις (όπως αυτή της Τουρκίας) σχετικά με τη συνεργασία ΕΕ-NATO να περιορίζει και να δυσχεραίνει τα περιθώρια αμοιβαίας στήριξης μεταξύ της ΕΕ και του NATO στην Μεσόγειο και να στερεί από τις επιχειρήσεις την απαιτούμενη επιχειρησιακή διασύνδεση. Στον παραπάνω ισχυρισμό προστίθεται και η συνεχιζόμενη διαφωνία μεταξύ Τουρκίας και Κύπρου για μια σειρά ζητημάτων που αφορούν από τη διευθέτηση του Κυπριακού ζητήματος μέχρι και την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών.

⁴² Jacobs, A. (2016). In troubled waters: NATO's new Maritime activity in the Aegean. NATO Defense College, JSTOR. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.jstor.org/stable/resrep10308>

⁴³ Blockmans, S. (2016). New thrust for the CSDP from the refugee and migrant crisis (Τχ. 142; CEPS Special Report). CEPS.

Στην «σκληρή» πραγματικότητα της Μεσογειακής θάλασσας, η σχέση ΕΕ-NATO περιορίζεται στην πράξη από αποκλίνουσες πολιτικές εκτιμήσεις και μικρο-πολιτική των κρατών μελών, καθώς και από διαφορές στις θεσμικές κουλτούρες, την οργανωτική διάταξη και τις διαδικασίες ελέγχου και διοίκησης. Σε μια εποχή που οι αμυντικές δαπάνες έχουν πάρει την ανιούσα λόγω της όξυνσης των δια-περιφερειακών απειλών και των αναταραχών στην ευρύτερη ευρωπαϊκή γειτονιά, οι προσπάθειες του NATO και της ΕΕ οφείλουν να είναι πλήρως συμπληρωματικές⁴⁴ και σε αργαστή συνεργασία-επικοινωνία για σκοπούς εξοικονόμησης πολύτιμων πόρων και παραγωγής άμεσων αποτελεσμάτων.

2.3 Brexit και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια

Μια άλλη αντικειμενική δυσκολία της πραγμάτωσης μιας Κοινής Αμυντικής Πολιτικής που καλείται να αντιμετωπίσει η ΕΕ είναι, βεβαίως, το Brexit. Από τότε που προέκυψε η ιδέα μιας Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, ήταν πάντα δεδομένο ότι το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία – οι μόνοι σημαντικοί στρατιωτικοί παράγοντες της Ευρώπης, μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και πυρηνικές δυνάμεις– θα αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι αυτής. Η σκέψη ήταν ότι η Ευρώπη δεν θα μπορούσε να ενεργήσει με ουσιαστικό τρόπο στρατιωτικά εάν δεν εμπλέκεται τουλάχιστον μία εξ αυτών.

Στην σημερινή Ευρώπη, δεν υπάρχουν πολλά κράτη μέλη που μπορούν να προβάλλουν αποτελεσματικά την ισχύ τους πέρα από τα σύνορά τους, στο περιφερειακό σκηνικό. Αλλά η βαθύτερη πραγματικότητα είναι ότι η Ευρώπη δεν είναι σε θέση να ενεργήσει ουσιαστικά στην ανάπτυξη ικανοτήτων, αποτελεσματικότητας και στρατηγικής αυτονομίας όσο το Ηνωμένο Βασίλειο παρέμενε μέλος της ΕΕ⁴⁵. Η βρετανική επιφυλακτικότητα για την προώθηση της Ευρωπαϊκής Άμυνας και η δογματική επιμονή στην υπεροχή του NATO ως πλαισίου για την ευρωπαϊκή ασφάλεια αποτελούν το κυριότερο σημείο ακινητοποίησης του Ευρωπαϊκού αμυντικού εγχειρήματος.

⁴⁴ Marcuzzi, S. (2018). NATO-EU maritime cooperation: for what strategic effect? NDC POLICY BRIEF, No.7, NATO Defense College.

⁴⁵ European Union Institute for Security Studies. (2016). Envisioning European defence :five futures. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2815/87727>

Με το Brexit, υπάρχει πλέον μια αναγκαιότητα και μια ευκαιρία συνάμα, για την επαναφορά της ανάπτυξης της στρατηγικής αυτονομίας εντός της Ευρώπης, που θα ξεφεύγει από τις βρετανικές αγκυλώσεις και εμμονές . Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι το Brexit θα είναι, ούτε θα πρέπει να είναι, μια διακοπή των σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και της Μ. Βρετανίας σε θέματα ασφάλειας και άμυνας. Η Ευρώπη χρειάζεται τη Βρετανία, το κύρος της, την εμπειρία της και το δίκτυο ασφάλειας που διαθέτει. Αλλά, και η Βρετανία χρειάζεται την Ευρώπη. Οι απαιτήσεις της, οι απειλές της και οι ευκαιρίες της συμπίπτουν και συνυπάρχουν στην Ευρώπη⁴⁶ και όχι στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού.

2.4 Η Οικονομική Διάσταση του Ευρω-Μεσογειακού Χώρου

Στην ευρω-μεσογειακή περιοχή, η ΕΕ είναι η μεγαλύτερη και ισχυρότερη πολιτικο-οικονομική οντότητα με την ταυτόχρονη ύπαρξη πολλών περιφερειακών παικτών. Οι Αμερικανοί και οι Ευρωπαίοι πολιτικοί επαναλαμβάνουν συνεχώς ότι η Ασία (με την Κίνα και την Ινδία επικεφαλής) πρόκειται να αναλάβει τον ηγετικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία⁴⁷. Για την ΕΕ, αυτές οι προβλέψεις ενέχουν τον φόβο της περαιτέρω Ασιατικής διείσδυσης εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου και της διατάραξης των ευαίσθητων οικονομικών ισορροπιών ως απόρροια της δεκαετούς οικονομικής κρίσης και της πρόσφατης πανδημίας. Βέβαια, οι φόβοι αυτοί δεν είναι κάτι περισσότερο από μια σιωπηρή παραδοχή της ακατάλληλης πολιτικής που ακολουθήθηκε για τη διάσωση της ευρωπαϊκής οικονομίας. Οι ίδιοι φόβοι ίσως επιβεβαιωθούν και με την ευρω-μεσογειακή περιοχή. Εάν η ΕΕ δεν υποστηρίξει τη θεσμοθέτηση κοινών στόχων και μιας ξεκάθαρης στρατηγικής προσέγγισης, υπάρχει κίνδυνος να χαθεί η στρατηγική εταιρική σχέση που οικοδομείται τα τελευταία χρόνια. Επομένως, αντί να αναζητούνται αυτόνομες στρατηγικές συνεργασίες από κάθε κ-μ της ΕΕ στο εξωτερικό, θα ήταν σκόπιμο να δημιουργηθεί μια ενιαία ευρωπαϊκή στρατηγική με ξεκάθαρη κατεύθυνση και φιλόδοξη στοχοθεσία.

⁴⁶ Coelmont, J. (2019). European Strategic Autonomy: Which Military Level of Ambition? Egmont Institute. <http://www.jstor.org/stable/resrep21389>

⁴⁷ Quencez, M., & Besch, S. (2020). The Challenges Ahead for EU Defense Cooperation - Strengthening Transatlantic Cooperation. GMFUS. <https://www.gmfus.org/news/challenges-ahead-eu-defense-cooperation>

Η περιοχή της Μεσογείου αποτελεί μία περιοχή ενδημικά ασταθή και γεωπολιτικά ρευστή. Παράλληλα, αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό σταυροδρόμι, που τοποθετείται στη μέση του παγκόσμιου εμπορίου, και συγκεντρώνει υπολογίσιμα και εκμεταλλεύσιμα αποθέματα υδρογονανθράκων. Έτσι, πάντα, αν και με μικρές διακοπές, ήταν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της Ευρώπης και των ΗΠΑ.

Ταυτόχρονα η ΕΕ πρέπει να ενισχύσει τις ήδη υπάρχουσες συνεργασίες της στην περιοχή όπως είναι η Ένωση για την Μεσόγειο (UfM) και η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτνίασης (ENP) και να εργαστεί με περισσότερη μεθοδικότητα και συμπερίληψη επάνω στις οικονομικές και στρατιωτικές σχέσεις με τις χώρες της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής⁴⁸ (Middle East & North Africa-MENA). Τα υπάρχοντα προγράμματα οικονομικής συνεργασίας στον ευρω-μεσογειακό χώρο εστιάζουν στην ενεργειακή αγορά και στις επενδύσεις σε υποδομές εξόρυξης, επεξεργασίας και μεταφοράς ενεργειακών πόρων. Παράλληλα, μια σειρά από εμπορικές συμφωνίες παρέχει στην ΕΕ βασικά γεωργικά αγαθά και απαραίτητες βιομηχανικές και βιοτεχνικές πρώτες ύλες. Η οικονομική συνεργασία της ΕΕ με τις χώρες MENA παρέχει μια σειρά από εξαιρετικά πλεονεκτήματα:

α. οι χώρες MENA ευρίσκονται γεωγραφικά πλησίον των Ευρωπαϊκών μεσογειακών ακτών, γεγονός που συνεπάγεται μείωση των μεταφορικών και διαμετακομιστικών εξόδων.

β. τα ήδη υπάρχοντα προγράμματα εταιρικής σχέσης για την επιτάχυνση της ευρω-μεσογειακής οικονομίας παρέχουν τη δυνατότητα για μαζικές επενδύσεις σε κοινές υποδομές (όπως υπεράκτιες πλατφόρμες εξόρυξης και επεξεργασίας υδρογονανθράκων, λιμενικές εγκαταστάσεις και υποθαλάσσιοι αγωγοί).

γ. η έμπρακτη οικονομική στήριξη της ΕΕ προς τον Μεσογειακό χώρο (και ειδικά προς τις χώρες μη-μέλη της ΕΕ) δημιουργεί μια ευκαιρία και ιδιαίτερα μια παρακίνηση για περαιτέρω σταθεροποίηση και ενίσχυση της θέσης της Ευρώπης στο ευρύτερο Μεσογειακό γεωπολιτικό περιβάλλον

⁴⁸ Bicchi, F. (2011). The Union for the Mediterranean, or the Changing Context of Euro-Mediterranean Relations. *Mediterranean Politics*, 1, 3–19. <https://doi.org/10.1080/13629395.2011.547365>

Η οικονομική σταθεροποίηση και ανάπτυξη αποτελεί βασικό στόχο των διάφορων Ευρω-Μεσογειακών Πολιτικών. Με το παράθυρο προς την Ανατολική γειτονιά της ΕΕ κλειστό λόγω της Ρωσο-Ουκρανικής διαμάχης και της απόλυτης Λευκορωσικής ευθυγράμμισης με την Μόσχα, ένας τέτοιος στόχος για την Μεσόγειο μοιάζει εγγύτερος και απαραίτητος παρά ποτέ. Έτσι το κύριο έργο που πρέπει να συντελεστεί και αποτελεί βασική επιδίωξη, είναι το έργο της δημιουργίας ενός σταθερού περιβάλλοντος στην ευρω-μεσογειακή περιοχή, η οποία έχει ένα τεράστιο ανεκμετάλλευτο οικονομικό δυναμικό με μεγάλο εμπορικό και οικονομικό όφελος για την ΕΕ⁴⁹. Φυσικά, η ΕΕ πρέπει να διατηρήσει και να εδραιώσει την οικονομική σχέση της με την Κίνα και την Ινδία, δύο εξαιρετικά σημαντικούς εμπορικούς εταίρους από την Ασιατική Ανατολή.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία, η περιοχή της Μεσογείου διαδραματίζει καθοριστικότερο ρόλο στην διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας της Ευρώπης, αλλά και στην ενεργειακή της ασφάλεια και επάρκεια, αποτελώντας έτσι έναν χώρο που θα πρέπει να αποτελέσει το επίκεντρο οποιασδήποτε προσπάθειας αμυντικής συμμαχίας εντός της ΕΕ⁵⁰.

2.5 Η Μεσογειακή Διάσταση της ΕΕ

Από το πέρας του Β' Παγκοσμίου πολέμου και ανέκαθεν, η περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής (χώρες MENA) αποτελούσε έναν σημαντικό περιφερειακό αποσταθεροποιητικό παράγοντα, πράγμα που οφείλεται στο πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό υπόβαθρο της περιοχής. Θρησκευτικός εξτρεμισμός, τρομοκρατία και χαμηλό επίπεδο διαβίωσης είναι λίγα μόνον από τα συμπτώματα που κυριαρχούν στις χώρες αυτές, και αποτελούν γόνιμο έδαφος για συνθήκες πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής αστάθειας. Όλα αυτά δημιούργησαν έναν εγγενή πόλο αποσταθεροποίησης στην περιοχή, με προεκτάσεις και για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και αυτή η έλλειψη σταθερότητας εκδηλώνεται με την ευρεία μετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα, την τρομοκρατία και την ενεργειακή «αβεβαιότητα», δεδομένου ότι οι χώρες MENA αποτελούν τον ενεργειακό πνεύμονα

⁴⁹ Gaiser, L., Hribar, D.. (2012).Euro-Mediterranean Region: Resurged Geopolitical Importance. *International Journal of Euro-Mediterranean Studies*.5:57–69.

⁵⁰ Προδρομίδου, Α. (2013). Η ενισχυση των σχεσεων σε θεματα ασφαλειας μεταξυ των κρατων για την περιοχη της Νοτιοανατολικης μεσογειου. Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων.

της Ευρώπης σε μία αγορά ενέργειας σε μεγάλο βαθμό κυριαρχούμενη από το Ρωσικό μονοπώλιο⁵¹.

Αυτό το ξεκάθαρο έλλειμμα ασφάλειας στη Μεσόγειο, το οποίο ενισχύεται ακόμα περισσότερο από την ελλιπή οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών, οδήγησε την ΕΕ στην κατάρτιση ειδικών συνεργατικών προγραμμάτων πολιτικής γειτονίας με τις χώρες της Μεσογείου⁵². Ο γενικός προσανατολισμός και η ανάγκη για συνεργασία στη συγκεκριμένη περιφέρεια είχαν ήδη επισημανθεί από τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια της Λισσαβόνας (Ιούνιος 1992), της Κέρκυρας (Ιούνιος 1994) και του Έσπεν (Δεκέμβριος 1994), ενώ είχαν διατυπωθεί και προτάσεις της Επιτροπής πάνω στο θέμα.

Ξεκινώντας το 1995, οι σχέσεις της ΕΕ με τις χώρες της Μεσογείου ρυθμίζονταν στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Βαρκελώνης (Ευρω-μεσογειακή Εταιρική Σχέση), σε πολυμερές επίπεδο. Η λογική της Ευρω-μεσογειακής Εταιρικής Σχέσης ήταν να ενώσει τις δύο πλευρές της μεσογείου μέσω οικονομικών κυρίως δεσμών, ώστε να δημιουργήσει κλίμα σταθερότητας, ανάπτυξης και πολιτικής εξομάλυνσης, βασιζόμενη στο ευρωπαϊκό μοντέλο οικονομικής ολοκλήρωσης και πολιτικής ενοποίησης. Η ΕΕ αποφάσισε να εκπονήσει ένα σχέδιο εταιρικής σχέσης με τις χώρες της μεσογειακής λεκάνης, μέσω της Διακήρυξης της Βαρκελώνης, που διατυπώθηκε και εγκαθιδρύθηκε κατά τη Διάσκεψη της Βαρκελώνης, στις 27-28 Νοεμβρίου 1995. Βασικό στοιχείο το οποίο τονίστηκε στη Διάσκεψη της Βαρκελώνης, ήταν η ανάγκη της μετάβασης από τις κλασικές διμερείς σχέσεις που χαρακτήριζαν επί μακρόν τις ευρω-μεσογειακές σχέσεις, σε ένα πολυμερές και πολύ-διάστατο επίπεδο συνεργασίας⁵³, που θα λειτουργούσε ενισχυτικά στις ήδη υπάρχουσες διμερείς συμφωνίες και θα λάμβανε υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν σε κάθε μέλος.

Παράλληλα, το 2004 έκανε την πρώτη εμφάνισή της στο Δουβλίνο η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, η οποία επί της ουσίας αποτελούσε την πολιτική που επρόκειτο να διέπει τις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το σύνολο των

⁵¹ Π. Καρβούνης, «Ο ρόλος της ΕΕ και τα ενεργειακά συμφέροντα της ΕΕ με σκοπό την ανάπτυξή της», από την ομιλία του ίδιου στο Συνέδριο του ΙΕΚΕΘ «Η γεωπολιτική αναθεώρηση του status quo στην περιοχή της ΝΑ Μεσογείου», 23 Νοεμβρίου 2012

⁵² Spencer, C. (2002). The EU as a Security Actor in the Mediterranean: Problems and Prospects. *Connections*, 1(2), 135–142. <http://www.jstor.org/stable/26322943>

⁵³ Youngs, R. (2003). European Approaches to Security in the Mediterranean. *Middle East Journal*, 57(3), 414–431. <http://www.jstor.org/stable/4329912>

γειτονικών της χωρών. Με την υιοθέτησή της, ανέκυψαν προβλήματα για την ήδη υπάρχουσα Ευρω-Μεσογειακή Συνεργασία (ΕΜΣ), καθώς δεν ήταν σαφές το κατά πόσο θα την απορροφούσε ως ευρύτερη πολιτική, ή εάν θα λειτουργούσαν παράλληλα για τους εμπλεκόμενους⁵⁴.

Η κυριότερη διαφορά των δύο πρωτοβουλιών έγκειται στο ότι ενώ η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας προωθεί μεταρρυθμίσεις σε διμερές και όχι σε διαπεριφερειακό επίπεδο, όπως η ΕΜΣ. Συμπληρωματικά, ενώ η ΕΜΣ θεωρεί τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου ως στόχους και είναι πιο επιεικής ως προς την κατάρτιση πολιτικών, η ΕΠΓ θεωρεί τις παραπάνω έννοιες δεδομένες και υιοθετεί πιο άκαμπτες και αυστηρές πολιτικές προς τους μεσογειακούς εταίρους, με μία πιο αυστηρή προσέγγιση στις συμφωνίες της, έστω και αν αυτές είναι πολιτικά και όχι νομικά δεσμευτικές.

Τέλος, το 2008 και μετά από πρόταση-πρόσκληση του τότε Γάλλου Προέδρου Nicolas Sarkozy, δημιουργήθηκε η Ένωση για τη Μεσόγειο (UfM), που είχε ως σκοπό να αποτελέσει μία νέα περίοδο της ΕΜΣ με ένα βελτιωμένο θεσμικό πλαίσιο, έμφαση στην πολυμέρεια και πιο ευρεία δημόσια προσβασιμότητα⁵⁵.

Η Ένωση για την Μεσόγειο, ως μια νέα φάση της ΕΜΣ, βασίζεται και εδράζεται στα ήδη κεκτημένα από αυτήν, διατηρώντας σαν κύριο στόχο την ειρήνη, την σταθερότητα και την ευημερία στην περιοχή της Μεσογείου. Ως εκ τούτου, διατηρεί ακέραια την τομεακή συνεργασία της Διάσκεψης της Βαρκελώνης και διευρύνει το φάσμα συνεργατικής παρέμβασης σε θέματα όπως:

- Πολιτική και Ασφάλεια
- Οικονομία και Εμπόριο
- Κοινωνία και Πολιτισμός
- Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις

⁵⁴ Wolf S. (2012). The Mediterranean dimension of the European Union's internal security. Palgrave Studies in European Union Politics.

⁵⁵ Tayfur, M. F. (2005). Security and the Mediterranean. Security Dialogue, 2, 247–248. <https://doi.org/10.1177/0967010605054653>

Κεφάλαιο 3

Η Διαμόρφωση της Στρατηγικής Αυτονομίας και της Στρατηγικής Αντίληψης της ΕΕ

3.1 Η Έννοια και οι Διαστάσεις της Στρατηγικής Αυτονομίας

Η ιδέα της Στρατηγικής Αυτονομίας για την ΕΕ, αντιμετωπίζεται και σχεδιάζεται ήδη σοβαρά ως πολιτικό σχέδιο μέσα από πολλά προγράμματα της PESCO. Δεν είναι πλέον πολιτικά βιώσιμο να σχεδιάζονται Ευρωπαϊκές πολιτικές και να παραμένουν επ' αόριστον ανεπαρκείς και ανίκανες να προάγουν την κοινή ασφάλεια και άμυνα επειδή δεν υπάρχει η απαιτούμενη τεχνική και θεσμική αυτονομία⁵⁶. Επομένως, το ζήτημα της μεγαλύτερης αυτονομίας βρίσκεται εκ των πραγμάτων στο τραπέζι των πολιτικών συνομιλιών των Ευρωπαίων ηγετών. Οι σημερινοί πρακτικοί περιορισμοί των δυνατοτήτων και οι πολιτικοί διχασμοί που ανακύπτουν σημαίνουν ότι η προσέγγιση θα είναι ίσως πολύ πιο δύσκολη και επίπονη απ' ό,τι υπολόγιζαν πολλοί εντός και εκτός Ευρώπης. Η Στρατηγική Αυτονομία αναγκαστικά πρέπει να είναι ρεαλιστική, σταδιακή και μακροπρόθεσμη, αλλά ταυτόχρονα σύγχρονη, ευφυής και φιλόδοξη. Αυτό θα μεταφράζεται σε μια σταδιακά πιο ικανή και αυτόνομη Ευρώπη, πιο εσωτερικά συνεργατική και λιγότερο εξαρτημένη από τις ΗΠΑ⁵⁷. Εξάλλου, μια ισχυρότερη και αμυντικά αυτόνομη Ευρώπη θα σήμαινε μια ισχυρότερη διατλαντική σχέση, καθότι η Ευρώπη υπήρξε ο παλαιότερος και πιο έμπιστος σύμμαχος των Αμερικανών και εξακολουθεί να ταυτίζεται με πολλά από τα Αμερικανικά συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή.

Η στρατηγική αυτονομία δεν θα πρέπει να θεωρείται μονοδιάστατη έννοια, αλλά να εκλαμβάνεται ως φάσμα, κατά μήκος του οποίου οι Ευρωπαίοι μπορούν να κινούνται καθώς αυξάνονται οι δυνατότητές τους. Μια τέτοια ανάγνωση, συνάδει επίσης με την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ, η οποία απαιτεί ένα «κατάλληλο επίπεδο φιλοδοξίας», σύμφωνα με τα λεγόμενα της πρ. Υπατης Εκπροσώπου για θέματα Άμυνας και Εξωτερικής Πολιτικής Federica Mogherini. Γίνεται έτσι φανερό,

⁵⁶ Billon-Galland, A., & Thomson, A. (2018). European Strategic Autonomy: Stop Talking, Start Planning. European Leadership Network. <http://www.jstor.org/stable/resrep22125>

⁵⁷ Sabatino, E., Fiott, D., Zandee, D., Mölling, C., Major, C., Maulny, J.-P., Keohane, D., & Moro, D. (2020). The Quest for European Strategic Autonomy – A Collective Reflection. Istituto Affari Internazionali (IAI). <http://www.jstor.org/stable/resrep28792>

ότι απαιτείται μια πανευρωπαϊκή προσέγγιση που θα υπερβαίνει τις μονομερείς πρωτοβουλίες και θα φθάνει σε υψηλότερα επίπεδα φιλοδοξίας και στοχοθεσίας.

Ποιος όμως θα είναι ο απώτερος σκοπός μιας ολοκληρωμένης Στρατηγικής Αυτονομίας; Αυτό θα γίνει εύκολα κατανοητό την ημέρα που ένα τρίτο κράτος θα αποφασίσει να αναπροσαρμόσει την πολιτική του, διότι εκτιμά ότι η Ευρώπη θα αντιδράσει συλλογικά και με υπολογίσιμη ισχύ και δεν θα θέλει να διακινδυνεύσει μια πιθανή δυναμική Ευρωπαϊκή απάντηση Σκληρής Ισχύος. Σε εκείνο το σημείο, η ΕΕ θα είναι ένας πραγματικός στρατηγικός παράγοντας με αναγνωρισμένη Στρατηγική Αυτονομία. Ίσως να ακούγεται αναχρονιστικό και ξεπερασμένο αλλά δεν πρόκειται για επίκληση στον παρεμβατισμό, αλλά για έκκληση για την οικοδόμηση της ικανότητας και της βούλησης να δράσει η ΕΕ αποτελεσματικά, όταν διακυβέυονται ζωτικά συμφέροντα, σύμφωνα με ένα δόγμα ελάχιστης παρεμβατικότητας και μέγιστης διπλωματίας. Η επιτυχία της Στρατηγικής Αυτονομίας εδράζεται στην ικανότητα προβολής ισχύος και αυτό εν τέλει, έχει να κάνει όχι τόσο με την πολιτική, οικονομική και στρατιωτική δύναμη αλλά κυρίως με την ευρωπαϊκή νοοτροπία και τη δύναμη της θέλησης για προστασία της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ιδέας.

3.1.1 Η Στρατηγική Κουλτούρα

Η διαμόρφωση της Στρατηγικής Αυτονομίας συνεπάγεται την ύπαρξη μια σαφώς προσδιορισμένης αμυντικής νοοτροπίας, με διακριτά στοιχεία και ισχυρό χαρακτήρα. Η σημαντικότερη πρόκληση που έχει μπροστά της η ΕΕ είναι να αναδιαμορφώσει το αίσθημα ενότητας και συμπερίληψης των Ευρωπαϊκών λαών με άμεση προέκταση στην ευρωπαϊκή ασφάλεια, η οποία απαιτεί την ανάδειξη και την εμπέδωση μιας ευρωπαϊκής στρατηγικής κουλτούρας. Η στρατηγική κουλτούρα έχει πολλές διαστάσεις και απαιτεί χρόνο για να εντυπωθεί στο κοινό ευρωπαϊκό πολιτικό υποσυνείδητο⁵⁸. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Κουλτούρα θα πρέπει να υποστηρίζει αυτόν τον στόχο, επιτρέποντας τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη στρατιωτικών σχέσεων συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, που έχουν τη δυνατότητα και την προθυμία να οργανώσουν και να διεξάγουν στρατιωτικές επιχειρήσεις από κοινού και σε πλήρη διοικητική και επιχειρησιακή σύμπνοια. Ωστόσο, η προσπάθεια

⁵⁸ Staigis, A. (2018). On the Way to a Common Strategic Culture: How far along is the development of a European Security and Defence Union, and what does that mean for the Bundeswehr? Federal Academy for Security Policy. <http://www.jstor.org/stable/resrep22169>

διαμόρφωσης μια ευρωπαϊκής στρατηγικής κουλτούρας πρέπει να υπερβεί αυτή την μονοδιάστατη τακτική διάσταση και να περιλαμβάνει μια ουσιαστική θεσμική προσπάθεια η οποία, θα πρέπει να εμπλέκει σε μεγαλύτερο βαθμό τις ευρωπαϊκές ένοπλες δυνάμεις χωρίς όμως να περιορίζεται στο στενό στρατιωτικό πλαίσιο. Οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν ήδη φθάσει σε μια κατάσταση αντικειμενικής αλληλεξάρτησης των συμφερόντων τους στον τομέα της ασφάλειας, και αυτό τείνει να διευρυνθεί στο άμεσο μέλλον.

Η στρατηγική κουλτούρα οφείλει να διέπεται από συλλογικότητα και κατανόηση των ειδικών αναγκών ασφάλειας κάθε κ-μ, καθώς ο τρόπος με τον οποίο κάθε χώρα καθορίζει τα συμφέροντα ασφαλείας διαμορφώνεται κατά κόρον από τους εθνικούς στόχους, την στρατηγική αντίληψη και τη γεωγραφική θέση και έκταση των απειλών. Λαμβάνοντας υπόψη τις αποκλίνουσες αντιλήψεις για τις απειλές και τις σχετικές προτεραιότητες ασφαλείας σε ολόκληρη την Ευρώπη και την έλλειψη κοινής στρατηγικής κουλτούρας, θα είναι δύσκολο να επιτευχθεί συναίνεση στην ΕΕ και να προωθηθεί ένα υψηλότερο στρατιωτικό επίπεδο δυνατοτήτων και φιλοδοξιών⁵⁹. Το πρόβλημα αυτό μπορεί να ξεπεραστεί με την ενσωμάτωση μια Κοινής Στρατηγικής Κουλτούρας σε συνδυασμό με ένα τεχνολογικά και επιχειρησιακά ικανό στρατιωτικό επίπεδο εντός της ΕΕ.

Ως εκ τούτου, μια πιο στρατηγικά αυτόνομη Ευρώπη χρειάζεται ένα σύνολο θεσμών και δομών διακυβέρνησης που θα επιτρέπουν τόσο στα κράτη μέλη της ΕΕ όσο και στα ευρωπαϊκά μέλη του NATO να καθορίζουν κοινές προτεραιότητες και να αποφασίζουν για μια κοινή πορεία δράσης. Πρόκειται ακριβώς για αυτή την πολιτική και θεσμική διάσταση της Στρατηγικής Αυτονομίας, από την οποία προκύπτουν ορισμένα από τα πιο πιεστικά εμπόδια. Η φιλοδοξία της ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας προσκρούει πάνω στην πραγματικότητα των ενίοτε αλληλεπικαλυπτόμενων, αλλά συχνά αποκλινόντων στρατηγικών πολιτισμών, των αντιλήψεων των απειλών και των εθνικών συμφερόντων. Ωστόσο, για να επιτευχθεί μεγαλύτερη στρατηγική αυτονομία μακροπρόθεσμα, η Ευρώπη χρειάζεται περισσότερη αμοιβαία κατανόηση και σύγκλιση των διαφόρων εθνικών στρατηγικών

⁵⁹ Ντάλης, Σ. (2020). MARE NOSTRUM: ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΕΙΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΟΝ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΧΑΡΤΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ. Α΄ Έκδοση, Εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, σσ. 669-697

ασφαλείας⁶⁰. Ο σκοπός της προώθησης μίας πρωταρχικής ευρωπαϊκής στρατηγικής κουλτούρας θα προκύπτει από τις βασικές αρχές που διέπουν όλες τις Στρατηγικές Ασφάλειας.

Μια Στρατηγική Ασφάλειας καταρτίζεται και σχεδιάζεται με βάση ορισμένα διακριτά κριτήρια⁶¹ όπως:

- Ο γεωγραφικός χώρος που θα εφαρμοστεί.
- Το είδος των απειλών που θα κληθεί να αντιμετωπίσει.
- Τα μέσα και τις δομές που διαθέτει.
- Τη Θεσμική και Δομική διάρθρωση που θα ακολουθήσει για αποτελεσματικότερο έλεγχο και οργάνωση.
- Τις ελλείψεις σε υλικό και δομές που εντοπίζονται και σχέδιο κάλυψης αυτών.
- Το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής.
- Τον τρόπο ανατροφοδότησης και επανεκτίμησης όλων των παραπάνω για έγκαιρη προσαρμογή στα νέα δεδομένα.
- Τη δυνατότητα επικαιροποίησης, αναβάθμισης και αναθεώρησης της φιλοσοφίας και του δόγματος που πρεσβεύει.

Το επίπεδο της κουλτούρας ασφάλειας οφείλει να αποτελείται από ένα άθροισμα των επιμέρους στοιχείων της συλλογικής συνείδησης και της οργανωτικής/θεσμικής αντίληψης και επιτρέπει έτσι, στις δομές ασφάλειας, να προβλέψουν και να εντοπίσουν έγκαιρα την ανάδυση απειλών και να αναζητήσουν τις αιτίες και τις συνέπειες αυτών. Τέλος, προωθεί την ανάπτυξη ευέλικτων διαδικασιών λήψης αποφάσεων που εξυπηρετούν την καταλληλότερη ανταπόκριση στα ζητήματα ασφάλειας, ενισχύοντας τα ιδιαίτερα εγγενή χαρακτηριστικά του ασφαλιστικού δομήματος όπως η συλλογή και ανάλυση πληροφοριών, ο στρατηγικός σχεδιασμός και τα γρήγορα αντανεκλαστικά αντίδρασης.

⁶⁰ Biscop, S. (Ed.). (2005). Front Matter. In *E Pluribus Unum?: Military Integration in the European Union* (p. [i]-[iv]). Egmont Institute. <http://www.jstor.org/stable/resrep06686.1>

⁶¹ European Union Institute for Security Studies. (2016). *Envisioning European defence :five futures*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2815/87727>

3.1.2 Ασφάλεια και Άμυνα, Έννοιες Αλληλένδετες

Στις μέρες μας, είναι σπάνιο να ακούμε τη λέξη "άμυνα" στην Ευρώπη χωρίς τη λέξη "ασφάλεια". Ο λόγος που γίνεται αυτό έγκειται εν μέρει στο μετα-ψυχροπολεμικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε με μονοπολικά χαρακτηριστικά και αρκετά στην μετα την 11η Σεπτεμβρίου εποχή. Η μεταβαλλόμενη φύση των απειλών και των διεθνών παραγόντων, καθώς και η πορώδης φύση των συνόρων και οι συνέπειες της ταχείας παγκοσμιοποίησης⁶² όχι μόνο της οικονομίας αλλά και των συγκρούσεων συνέβαλλαν στη διαμόρφωση μιας φιλοσοφίας ασφάλειας με πολύ-επίπεδη διαστρωμάτωση και ευρύ φάσμα εφαρμογής. Αυτό οδήγησε σε ένα συνεχώς διευρυνούμενο πεδίο εφαρμογής της ασφάλειας, μια έννοια που συμπεριλαμβάνει πλέον ένα πλήθος υπο-εννοιών όπως:

- η ενεργειακή ασφάλεια
- η περιβαλλοντική ασφάλεια
- η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο
- η επισιτιστική ασφάλεια
- η ανθρώπινη ασφάλεια

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, στο οποίο όλα τα ζητήματα επισύρουν και αντίστοιχο θέμα «ασφάλειας», η παραδοσιακή διάκριση μεταξύ ασφάλειας και άμυνας γίνεται δυσδιάκριτη και ορισμένες φορές ταυτόσημη. Οι εσωτερικές απειλές έχουν πλέον περιφερειακές και διεθνείς επιπτώσεις⁶³ και οι εξωτερικές απειλές διαταράσσουν την εσωτερική λειτουργία και σταθερότητα ξεπερνώντας την κλασσική έννοια της εθνικής άμυνας έναντι ενός οργανωμένου και επίσημου εχθρού.

⁶² Nissen, C. (2015). EUROPEAN DEFENCE COOPERATION OUTSIDE THE EU AND NATO. Report on the Developments in the EU and Europe in the Field of Ramirez, J., & Biziewski, J. (2020). Security and defence in Europe. Cham: Springer.

⁶³ Tziarras, Zenonas (ed.) (2019) The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security, Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report, 3. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.

3.2 Το Προφίλ της Ήπιας Ισχύος της ΕΕ

Ομολογουμένως, το προφίλ της Ήπιας Ισχύος που έχει δομήσει η ΕΕ την έχει εγκλωβίσει σε ένα πολιτικό αδιέξοδο και δεν της επιτρέπει να μετουσιώσει αποτελεσματικά την πολιτική της σε Σκληρή Ισχύ, όχι τόσο στα μέσα και την οργάνωση αλλά στη φιλοσοφία και το δόγμα επιχειρήσεων. Ωστόσο, η ασφάλεια και η άμυνα είναι ξεχωριστά θέματα υπό την στενή στρατηγική έννοια. Συνεπάγονται διαφορετικές ευαισθησίες και στρατηγικές προσεγγίσεις, ακόμη και αν χρησιμοποιούν τα ίδια εργαλεία. Αυτές οι δύο στρατηγικές έννοιες θα πρέπει να λειτουργούν συνεργατικά και όχι παρασιτικά⁶⁴. Για διάφορους λόγους – δημοσιονομικούς, πολιτιστικούς, δομικούς, ευκολίας και σκοπιμότητας – υπάρχει μία τάση προς μια ενιαία πολιτική συγχώνευσης στο ευρωπαϊκό αμυντικό οικοσύστημα και αυτό διαφαίνεται στο ήδη υπάρχον πλαίσιο που κινείται περισσότερο στην πολιτική πλευρά της διαχείρισης κρίσεων⁶⁵ και αποφεύγει μια ξεκάθαρη στρατιωτική προέκταση των ζητημάτων ασφάλειας.

Εξίσου σημαντική παράμετρος για την εδραίωση του προφίλ της Ήπιας Ισχύος της ΕΕ αποτελεί η ευρωπαϊκή συν-αντίληψη για τον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας σε επίπεδο πολιτικής. Η μακρά διάρκεια ειρήνευσης και αμυντικής νωθρότητας στην Ευρωπαϊκή ήπειρο έχει δημιουργήσει ένα επισφαλές εφησυχασμό ο οποίος δεν μπορεί να αναστραφεί μόνο μέσα από πρωτοβουλίες και δραστηριότητες που κινούνται αποκλειστικά και μόνο στη σφαίρα των πολιτικών (μη-στρατιωτικών) επιχειρήσεων. Το νέο και ενισχυμένο προφίλ Σκληρής Ισχύος, θα πρέπει να διέπεται από χαρακτηριστικά Ήπιας Ισχύος αλλά θα πρέπει επίσης να διατηρεί ένα σαφή προσδιορισμό αποφασιστικότητας και πυγμής με σκοπό να υπερτονίσει τη σημασία και την αναγκαιότητα της άμυνας και, ειδικότερα, μιας εξωτερικής άμυνας που θα προβάλλει την εικόνα μια ισχυρής ΕΕ πέρα από τα σύνορα των κ-μ και προς πάσα κατεύθυνση.

Εάν η Ευρώπη είναι διατεθειμένη να οικοδομήσει μια ενιαία αμυντική πολιτική που θα στοχεύει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων του σύγχρονου πολύ-επίπεδου περιβάλλοντος ασφάλειας, αυτό που πρέπει πρώτα να αλλάξει είναι η

⁶⁴ Ramírez, J. Martín, B. και Biziewski, J. (2020). Security and Defence in Europe. Springer.

⁶⁵ Billon-Galland, A. και Thomson, A. (2018) European Strategic Autonomy: Stop Talking, Start Planning. European Leadership Network.

Ευρωπαϊκή νοοτροπία και αμυντική προσέγγιση. Αυτό δύναται να συμβεί με το να υπάρξει μία σαφής πολιτική και να δομηθεί ένα προφίλ Δυναμικής Ισχύος που θα μπορεί να προσαρμοστεί αποτελεσματικά στις ανάγκες και τις απαιτήσεις και θα αποτελέσει κινητήριο δύναμη για αναζωογόνηση της αμυντικής βιομηχανίας και εμπάθυνση των συλλογικών δομών ασφάλειας. Είναι ξεκάθαρο ότι, χωρίς παγιωμένη δημόσια στήριξη, μια ολοκληρωμένη πολιτική άμυνας και ασφάλειας δεν πρόκειται ποτέ να είναι βιώσιμη και δυνατή.

3.2.1 Η Αναγκαιότητα μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας

Εξίσου σημαντικό για την εδραίωση μίας Κοινής Ευρωπαϊκής Άμυνας είναι το ζήτημα της Κοινής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας. Η σύγκλιση των εκ διαμέτρου αντίθετων αντιλήψεων για την ασφάλεια και την άμυνα σε επίπεδο πολιτικής και η ανάγκη ενημέρωσης και αφύπνισης των ευρωπαίων πολιτών για τη σημασία και την αναγκαιότητα της άμυνας⁶⁶ – και, ειδικότερα, μιας εξωστρεφούς άμυνας που θα προασπίζει και θα προστατεύει τα ευρωπαϊκά συμφέροντα πέρα από τα σύνορα της ΕΕ, αποτελούν μία πρόκληση με βαθύτερες κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις. Υπάρχουν πολλοί ιστορικοί και πολιτικοί λόγοι για τους οποίους οι Ευρωπαίοι είναι επιφυλακτικοί σχετικά με τις στρατιωτικές επενδύσεις, αλλά ταυτόχρονα η εμπιστοσύνη για τον στρατό ως θεσμό είναι υψηλή στην Ευρώπη⁶⁷. Η ΕΕ έχει, λοιπόν, την ευθύνη να ευθυγραμμίσει τις αμυντικές ανασφάλειες των κ-μ και να εκμεταλλευτεί την κοινωνική δυναμική που έχουν οι Ένοπλες Δυνάμεις των ευρωπαϊκών χωρών ώστε να δημιουργήσει ένα νέο Ευρωπαϊκό Αμυντικό Όραμα.

Η στρατηγική αυτονομία, όπως περιγράφηκε και σκιαγραφήθηκε παραπάνω, συνδέεται άμεσα με τη διαμόρφωση μιας συμπαγούς και διακριτής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας η οποία θα πρέπει να συμπεριλάβει το σύνολο των δομών, των θεσμών και των επιχειρήσεων υπό την ίδια σημαία. Οι πρωτοβουλίες της ΕΕ, καθώς και οι υπόλοιπες διμερείς, πολυμερείς και περιφερειακές συνεργασίες, θα πρέπει να θεωρηθούν ως μέρη ενός ενιαίου συνεκτικού σχεδίου αυτονομίας που

⁶⁶ Zamarripa, E. (2020), ‘The Permanent Structured Cooperation in the European Union. Its Real Potential Value’. Security and Defence in Europe. Springer International Publishing, σσ. 87–95

⁶⁷ Fiott, Daniel. Strategic Autonomy: towards ‘European Sovereignty’ in Defence? European Union Institute for Security Studies (EUISS), 2018

ωφελεί τόσο τους Ευρωπαίους όσο και τις διατλαντικές σχέσεις και συν-διαμορφώνει την Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα. Προηγούμενες προσεγγίσεις για τη στρατηγική αυτονομία απέτυχαν επειδή είτε παρείχαν ένα όραμα μόνο για ένα θεσμικό όργανο – όπως η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ– είτε παρουσίασαν σε μεγάλο βαθμό ρητορικές δηλώσεις σχετικά με την ευρωπαϊκή ανεξαρτησία από τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ χωρίς όμως να κάνουν λόγο για τις Ευρωπαϊκές ιδιαιτερότητες του ασφαειακού και αμυντικού περιβάλλοντος και δίχως να προωθούν τη σφυρηλάτηση μιας Ευρωπαϊκής Ταυτότητας που να ταξινομεί και να αναλύει επαρκώς τα βασικά χαρακτηριστικά και την ιδιαίτερη φύση της Ευρωπαϊκής Άμυνας.

Οι επιτελείς των Βρυξελλών φαίνονται να αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα για μια Κοινή Ευρωπαϊκή Αμυντική Δύναμη, μετά τα απανωτά “αδειάσματα” από τις ΗΠΑ, την εμφανέστατη απαξία που δείχνει απέναντι τους η Ρωσία και τη μετριοπαθή αδιαφορία της Κίνας απέναντι στην ευρωπαϊκή ατολμία στη διεθνή σκακιέρα. Πρώτοι έσπευσαν να ταράξουν τα νερά οι έχοντες την ευθύνη: η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν υπογράμμισε σε δηλώσεις της ότι *«υπό τη γαλλική Προεδρία (σ.σ.: της ΕΕ, ξεκινά τον Ιανουάριο του 2022), ο πρόεδρος κ. Μακρόν και εγώ θα συγκαλέσουμε Σύνοδο Κορυφής για την ευρωπαϊκή άμυνα»*. Ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Σαρλ Μισέλ για το ίδιο θέμα σημείωσε ότι *«το 2022 θα είναι το έτος της ευρωπαϊκής άμυνας»* ενώ σε άλλες δηλώσεις του είχε επισημάνει σχετικά: *«Κατά την άποψή μου, δε χρειαζόμαστε άλλο γεωπολιτικό γεγονός για να κατανοήσουμε ότι η ΕΕ πρέπει να προσπαθήσει για περισσότερη αυτονομία στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και μεγαλύτερη ικανότητα δράσης ανά τον κόσμο»*.

3.3 Η Στρατηγική Αντίληψη της ΕΕ

Ένα ζήτημα ιδιαίτερα σημαντικό για την ασφάλεια και την ενίσχυση της θέσης της Ε.Ε. αποτελεί η ανάγκη ανάπτυξης στρατηγικής αντίληψης και οργάνωσης της Ένωσης. Η Ευρώπη πρέπει να φροντίσει για την αυτάρκεια της σε οικονομικό επίπεδο, την επάρκεια του ανθρώπινου δυναμικού, την αυτονομία της σε τεχνολογικό επίπεδο αλλά και την ασφάλεια της. Επιπρόσθετα, πρέπει να ενισχύσει τη θέση της αναπτύσσοντας πρωτοβουλίες παγκόσμιας παρέμβασης, οριοθετώντας ταυτόχρονα τον χώρο ευθύνης της.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην αντιμετώπιση του προσφυγικού και μεταναστευτικού ζητήματος που έχει ανακύψει τα τελευταία χρόνια στη Μεσόγειο και στην αντιμετώπιση των αιτίων πρόκλησης περιφερειακής αστάθειας στο εξωτερικό περιβάλλον της Ευρώπης. Η ΕΕ, αξιοποιώντας τα υπηρεσιακά όργανα της, φροντίζει για την εφαρμογή των διατιθέμενων μέσων της στον τομέα της Ήπιας Ισχύος (Soft Power) όπως είναι: η διπλωματία, η ανθρωπιστική βοήθεια, η μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή συνεργασία, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οικοδόμηση θεσμών και υποδομών και η κοινωνική και πολιτική ανθεκτικότητα (resilience).

Στα πλαίσια αυτά, επιδιώκει τον συνδυασμό των στρατιωτικών προσπαθειών της με τις αντίστοιχες πολιτικές (civilian)⁶⁸. Ένα σημαντικό βήμα που πρέπει να πραγματοποιηθεί, τόσο μεταξύ των θεσμικών οργάνων όσο και μεταξύ των κρατών μελών, είναι το να διασφαλιστεί ότι τα μέσα τα οποία η Ευρώπη διαθέτει χρησιμοποιούνται με τρόπο στρατηγικό και συντονισμένα για την επίτευξη της αποτελεσματικότητας και της συνέργειας.

Η στάση της Ευρώπης έχει προκαλέσει πλήθος αντιδράσεων για τη «στρατιωτικοποίηση» της ανθρωπιστικής κρίσης που συντελείται στην Μεσόγειο και το Αιγαίο. Οι ευρωπαϊκές ναυτικές επιχειρήσεις SOPHIA και IRINI περιβάλλονται από πλήθος κινδύνων και αβεβαιότητα, αποτελώντας το αποτέλεσμα δέκα και πλέον ετών στρατηγικής αδράνειας της Ευρώπης στην περιοχή της Μεσογείου. Η κρίση αυτή που η Ευρώπη καλείται να αντιμετωπίσει καθιστά ακόμη επιτακτικότερη ανάγκη την στρατηγική οργάνωση που θα επιτρέψει τη βιωσιμότητα της Ευρώπης και την αντιμετώπιση ανάλογων κρίσεων στο παρόν και το μέλλον.

Τα μέτρα τα οποία ελήφθησαν με στόχο την αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης αποδεικνύουν αδιάσειστα την αυξανόμενη σχέση ανάμεσα στην πολιτική Ασφάλειας και στρατιωτικής Άμυνας, το περίφημο AFSJ/CSDP (Area of Freedom, Justice, and Security - AFJS)⁶⁹. Τα διδάγματα που αντλήθηκαν από τους ξεχωριστούς, μέχρι σήμερα, τομείς δράσης της AFSJ και της ΚΠΑΑ είναι σημαντικό να συμβάλλουν όχι μόνο στη στρατηγική ανάλυση, τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των

⁶⁸ Zamarripa, E. (2019). The Permanent Structured Cooperation in the European Union. Its Real Potential Value. In *Security and Defence in Europe* (pp. 87–95). Springer International Publishing. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-030-12293-5_7

⁶⁹ Blockmans, S. (2016). New thrust for the CSDP from the refugee and migrant crisis (Τχ. 142; CEPS Special Report). CEPS

επιχειρήσεων, αλλά και στον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εμβάθυνση των πολιτικο-στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ευρώπης. Συνεπώς, η στιγμή κρίνεται κατάλληλη ώστε να προχωρήσει η συνολική προσέγγιση της εξωτερικής δράσης της ΕΕ και να εμολακούν σε αυτή στοιχεία και παράγοντες του Τομέα Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (AFSJ). Μόνο σε αυτή την περίπτωση θα μπορέσει η Ευρώπη να διαχειριστεί τις επόμενες κρίσεις και να διασφαλίσει το μέλλον, την ασφάλεια και την αυτονομία της.

Η πολιτική διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών που επέλεξε να εφαρμόσει η Frontex μετασημάτισε το ύφος των επιχειρήσεων οδηγώντας στην στρατιωτικοποίηση της δράσης και τις επιχειρήσεις SOPHIA και IRINI⁷⁰. Ωστόσο, τα σχέδια δράσης της ΕΕ ωρίμασαν και σφυρηλατήθηκαν από την συνεχή εμπλοκή της Frontex στην Μεσόγειο και την απόκτηση πολύτιμης εμπειρίας. Έτσι, προωθήθηκε η ιδέα της ημι-στρατιωτικής Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (European Border & Coast Guard-EBCG)⁷¹ που θα είναι σε θέση να δράσει πιο αποφασιστικά και σαφώς πιο ολοκληρωμένα. Συνεπώς, πραγματοποιείται η σύγκλιση των στόχων, εντολών και ενεργειών στις οποίες στοχεύουν και αποβλέπουν οι παράγοντες της ΕΕ και που μέχρι σήμερα ασχολούνταν αποκλειστικά με την εσωτερική και την εξωτερική ασφάλεια, ενώ η νομική τεκμηρίωση, οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων, οι δημοσιονομικές λεπτομέρειες και οι ρυθμίσεις στελέχωσης και εκπαίδευσης εξακολουθούν να είναι διακριτές και υπό διαμόρφωση.

Η προαναφερθείσα εξέλιξη αναδεικνύει την συλλογική ευρωπαϊκή τάση, τόσο των θεσμικών οργάνων όσο και των κρατών μελών της ΕΕ, προς την προσπάθεια προσαρμογής στις νέες συνθήκες, έναντι του εγκλωβισμού σε παλιά παραδείγματα. Είναι γεγονός ότι με βάση τις συνθήκες που επικρατούν στην ΕΕ, κανένα κράτος δεν μπορεί να φροντίσει για την ασφάλεια, την οικονομική επάρκεια, την τεχνολογική επάρκεια αλλά και την εξωτερική πολιτική του, διατηρώντας μία πολιτική απομόνωσης. Ενώ η ΚΠΑΑ πλαισιώνει και συμπληρώνει τις δραστηριότητες της ΕΕ (ιδιαίτερα αυτές που αφορούν την εσωτερική ασφάλεια), τα ερωτήματα σε σχέση με τα όρια τα οποία τίθενται από τη Συνθήκη της Λισαβόνας για

⁷⁰ Calleya, S. C. (2012). Security Challenges in the Euro-Med Area in the 21st Century. Routledge.

⁷¹ Marcuzzi, S. (2018). NATO-EU maritime cooperation: for what strategic effect? NDC POLICY BRIEF, No.7, NATO Defense College.

την εδαφική άμυνα (άρθρο 42.7 ΣΛΕΕ) και την αλληλεγγύη εντός της ΕΕ (άρθρο 222 ΣΛΕΕ), είναι πιο επίκαιρα από ποτέ.

Παράλληλα, οι θεσμικοί παράγοντες που ενεπλάκησαν στην εφαρμογή της πρωτοβουλίας AFSJ, τείνουν να παρασύρονται «εκτός περιοχής δράσης», όπως προκύπτει από τις αρμοδιότητες που ανατέθηκαν στη νέα Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων σε χώρες εκτός ΕΕ και από τη συνεργασία ανάμεσα σε Frontex και NATO στο Αιγαίο.

Κεφάλαιο 4

Η Προοπτική μιας Ευρω-Μεσογειακής Στρατηγικής Ασφάλειας

4.1 Ανάλυση και Προτεραιοποίηση των Απειλών

Η περιοχή της Μεσογείου αποτελούσε και αποτελεί έναν κύριο παράγοντα αποσταθεροποίησης, καθώς στην εγγύς περιοχή υπάρχει ένα γενικευμένο κλίμα εντάσεων και γεωπολιτικών προστριβών⁷². Παράλληλα, η ευρεία διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής και πυρηνικών όπλων, οι μεγάλες εισοδηματικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές διαφορές και η άνοδος του Ισλαμικού φονταμενταλισμού και της τρομοκρατίας δυσχεραίνουν την επίλυση σοβαρών θεμάτων ασφάλειας της ΕΕ. Σημαντικό αποσταθεροποιητικό παράγοντα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αποτελεί και η χρόνια σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης, καθώς και η ανεξέλεγκτη μετανάστευση από τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή προς τις χώρες της Ευρώπης, που απειλεί όχι μόνο την ανθεκτικότητα των κοινωνικο-οικονομικών δομών των επηρεαζόμενων χωρών αλλά θέτει υπαρξιακό ζήτημα και δημιουργεί κρίση αξιών εντός της ΕΕ⁷³. Η αρχική προσφυγική-μεταναστευτική κίνηση πραγματοποιήθηκε κυρίως σε δύο θαλάσσιες μεταναστευτικές οδούς: α. μέσω των Βορειο-Αφρικανικών ακτών και της Νότιας Μεσογείου και β. μέσω των Μικρασιατικών παραλίων της Τουρκίας και του Αιγαίου Πελάγους στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι επιλογές που προτάθηκαν για την αρχική ανάσχεση των ροών, ήταν ένα μείγμα στρατιωτικών, πολιτικών και διπλωματικών ενεργειών. Η άκαμπτη στάση πολλών κ-μ σχετικά με τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και την μετεγκατάσταση προσφύγων και μεταναστών εντός ΕΕ επιβάρυνε την ανθρωπιστική κρίση και ανέδειξε εγγενείς αδυναμίες στο κοινό σύστημα εντοπισμού και διαχείρισης των ευρωπαϊκών απειλών.

Ειδικότερα, σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα, η επικρατούσα άποψη της ΕΕ το 2015 ήταν ότι η ανθρωπιστική διάσταση θα πρέπει να αποτελέσει ύψιστη προτεραιότητα για την πρόληψη περαιτέρω απωλειών ζωών στη θάλασσα. Όταν τα πρώτα επιχειρησιακά δεδομένα έφτασαν στα χέρια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η

⁷² Abdelwahad, B. (1997). A Strategy for Conflict Prevention and Management in the Mediterranean. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, No. 37, 53-63.

⁷³ Calleya, S. C. (2012). *Security Challenges in the Euro-Med Area in the 21st Century*. Routledge.

κατάσταση αποδείχθηκε πολύ χειρότερη από την αναμενόμενη και έτσι προέκυψε μια δεύτερη προσέγγιση, η οποία αποσκοπούσε στην αντιμετώπιση της ευρύτερης διάστασης της κρίσης. Κατά συνέπεια, προκρίθηκε η επιχειρησιακή λύση, μέσω της δημιουργίας της EU Naval Force Mediterranean (EU NAVFOR MED)⁷⁴, που περιλάμβανε μια σειρά εξειδικευμένων ενεργειών και εργασιών που προστέθηκαν σταδιακά και μετά από προσεκτική μελέτη των επιχειρησιακών παραμέτρων, υποδεικνύοντας τη μετατόπιση των τελικών στόχων προς δυναμικότερες, ενεργητικότερες και πιο προληπτικές επιχειρησιακές παρεμβάσεις.

Επιπρόσθετα, οι επόμενες δεκαετίες θα σηματοδοτήσουν μια αυξανόμενη ανακατανομή της παγκόσμιας ισχύος, με το γεωοικονομικό κέντρο βάρους του πλανήτη να μετατοπίζεται προς τα ανατολικά. Οι χώρες της G7 (Καναδάς, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Ηνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ) αντιπροσωπεύουν αυτήν τη στιγμή το 40% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Το οικονομικό βάρος των ταχέως αναπτυσσόμενων χωρών (Κίνα, Βραζιλία, Ινδία, Ινδονησία, Μεξικό, Ρωσία, Τουρκία) ισοδυναμεί με περίπου τα δύο τρίτα του G7. Αυτή η αναλογία προβλέπεται να αντιστραφεί έως το 2050. Η Κίνα πρόκειται να γίνει η μεγαλύτερη οικονομία πριν από το τέλος αυτής της δεκαετίας, με την Ινδία να ξεπερνά πιθανώς την ΕΕ, σε εξαγωγές και λοιπά δυναμικά οικονομικά στοιχεία, μέσα στα επόμενα 20 χρόνια. Ταυτόχρονα, η αύξηση του ΑΕΠ στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες δεν μεταφράζεται απαραίτητα σε καλύτερη ποιότητα ζωής για τους πολίτες τους, συμπεριλαμβανομένων των χωρών με υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ⁷⁵. Αυξημένες ανισότητες, χαμηλά περιβαλλοντικά πρότυπα και συνθήκες εργασιακής εξαθλίωσης παραμένουν βασικές προκλήσεις για τις αναδυόμενες οικονομίες. Άρα, γίνεται εύκολα κατανοητό ότι η Ευρωπαϊκή οικονομία κινδυνεύει να τεθεί εκτός ανταγωνιστικού πλαισίου και να απωλέσει μεγάλο μέρος του παγκόσμιου επενδυτικού ενδιαφέροντος. Αυτό συνεπάγεται ραγδαία αύξηση της ανεργίας και μείωση του βιοτικού επιπέδου των Ευρωπαϊκών χωρών με ταυτόχρονες κοινωνικο-πολιτικές αντιδράσεις και οπισθοδρόμηση του σχεδίου πολιτικής ενοποίησης της

⁷⁴ Sabatino, E., Fiott, D., Zandee, D., Mölling, C., Major, C., Maulny, J.-P., Keohane, D., & Moro, D. (2020). The Quest for European Strategic Autonomy – A Collective Reflection. Istituto Affari Internazionali (IAI). <http://www.jstor.org/stable/resrep28792>

⁷⁵ Tziarras, Zenonas (ed.) (2019) The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security, Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report, 3. Nicosia: PRIO Cyprus Centre

Ευρώπης που βασίστηκε κατά κόρον στην οικονομική ευμάρεια και τις ιδανικές συνθήκες διαβίωσης.

Ακόμη, ο παγκόσμιος ενεργειακός ανταγωνισμός ενδέχεται να προκαλέσει ανισορροπίες και να διαταράξει την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια. Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Κίνας αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα αυτής της ενεργειακής απειλής και αναγνωρίζεται ως καθοριστικό χαρακτηριστικό του μεταβαλλόμενου γεωπολιτικού τοπίου. Η ενεργειακή μετάβαση σε πιο πράσινες μορφές ενέργειας και η ανάδειξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) θα οδηγήσει στην ανακατανομή των παγκόσμιων φυσικών πόρων και την αναδιάταξη του δικτύου μεταφοράς τους. Οι εξαγωγείς ορυκτών καυσίμων με τη μικρή προσαρμοστική ικανότητα της οικονομίας τους και ενεργειακά εξαρτημένες χώρες από το πετρέλαιο και τα παράγωγά του, πρόκειται να επηρεαστούν περισσότερο⁷⁶. Αντίθετα, χώρες με μεγάλη ικανότητα παραγωγής και εξαγωγής ανανεώσιμων πηγών ενέργειας θα αποκτήσουν επιρροή και θα επαναπροσδιοριστεί η θέση τους στο παγκόσμιο σκηνικό. Συμπερασματικά, η αντιμετώπιση της ενεργειακής απειλής και κατ' επέκτασιν η ενεργειακή ασφάλεια πρέπει να τεθεί υψηλά στην στοχοθεσία της Ευρω-Μεσογειακής Στρατηγικής Ασφάλειας.

Η ΕΕ διανύει μία περίοδο συνεχών εντάσεων στο περιφερειακό της πεδίο και ειδικά στο Μεσογειακό μέτωπο. Η διαιωνιζόμενη Ελληνο-Τουρκική διαμάχη για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στο Αιγαίο και την Ανατ. Μεσόγειο, το Κυπριακό ζήτημα, η Ισραηλινο-Παλαιστινιακή διένεξη, ο Συριακός εμφύλιος, η Λιβυκή πολιτική αστάθεια και η Ρωσική παρεμβατικότητα στην περιοχή δημιουργεί ένα περιβάλλον συνεχών απειλών με άμεσο αντίκτυπο για τα κ-μ της ΕΕ. Σε αυτό το σκηνικό προστίθενται και οι αυξανόμενες απειλές από το οργανωμένο έγκλημα, τη διαφθορά, τον εξτρεμισμό, την τρομοκρατία και τις υβριδικές και ασύμμετρες απειλές, συμπεριλαμβανομένης της εργαλειοποίησης της μετανάστευσης για πολιτικούς σκοπούς⁷⁷ (κυρίως από την Τουρκία και προσφάτως από την Λευκορωσία). Συνολικά, οι δομές ασφάλειας της ΕΕ δοκιμάζονται σε όρους ανθεκτικότητας, διαλειτουργικότητας, προσαρμοστικότητας, αποτελεσματικής

⁷⁶ Leigh, M., & Brandsma, C. (2012). Energy resources in the Eastern Mediterranean: Source for cooperation or fuel for tension. German Marshall Fund of the United States. <https://www.jstor.org/stable/resrep18836>

⁷⁷Gaiser, L., & Hribar, D. (2012). Euro-Mediterranean Region: Resurged Geopolitical Importance. *International Journal of Euro-Mediterranean Studies*, 1, 57–69. <https://doi.org/10.1007/s40321-012-0002-8>

προτροπής, έγκαιρης ενημέρωσης και διαχείρισης των αλυσιδωτών αντιδράσεων που δημιουργεί το εύθραστο Μεσογειακό σκηνικό.

Πέρα από τις κλασσικές και ορατές απειλές που ελλοχεύουν στην ευρωπαϊκή περιφέρεια, η ΕΕ καλείται να αντιμετωπίσει ένας πλήθος ασύμμετρων και αόρατων απειλών με πολύ πιο σοβαρές επιπτώσεις με πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εκφάνσεις. Η πολυπλοκότητα και η αλληλεπίδραση των απειλών αυτών αποτελεί ένα από τα κυριότερα ζητήματα επιβάρυνσης της ήδη εύθραυστης Ευρωπαϊκής ασφάλειας. Η αντιμετώπιση των απειλών αυτών πραγματοποιείται, προς το παρόν, με διάφορες αποστολές πολιτικού χαρακτήρα υπό το δόγμα της διαχείρισης κρίσεων με περιορισμένες στρατιωτικές διαστάσεις και χωρίς την καθολική στήριξη και επιβάρυνση όλων των κ-μ, στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ και του επιχειρησιακού βραχίονα αυτής, που είναι η ΚΠΑΑ.

Μια άλλη διάσταση ασύμμετρης απειλής είναι η πιθανή τεχνολογική και βιομηχανική υστέρηση της ευρωπαϊκής οικονομίας⁷⁸. Για να είναι τεχνολογικά και ψηφιακά κυρίαρχη, η ΕΕ θα πρέπει να υποστηρίξει την ανάπτυξη και υιοθέτηση της ανθρωποκεντρικής γνώσης και των νέων τεχνολογιών. Η ΕΕ είναι ένας ισχυρός παίκτης όσον αφορά τη γνώση και την καινοτομία, αντιπροσωπεύοντας σχεδόν το 20% της συνολικής παγκόσμιας δραστηριότητα έρευνας και ανάπτυξης, επιστημονικών δημοσιεύσεων και ευρεσιτεχνιών. Ωστόσο, εξακολουθεί να υστερεί έναντι των παγκόσμιων ανταγωνιστών σε ιδιωτικές επενδύσεις στην έρευνα και σε άλλους οικονομικούς δείκτες υψηλής τεχνολογίας. Η αυξημένη διαδικτυακή συνδεσιμότητα αντικειμένων, τόπων και ανθρώπων έχει οδηγήσει σε νέα προϊόντα, υπηρεσίες, επιχειρηματικά μοντέλα, πρότυπα ζωής και εργασίας. Ταυτόχρονα, έχει ως αποτέλεσμα τον αυξημένο κίνδυνο για κυβερνο-επιθέσεις και κακόβουλων προσπαθειών διακοπής των δικτύων επικοινωνίας, τόσο στον ψηφιακό όσο και στον φυσικό κόσμο, σε ουσιώδεις υποδομές όπως αγωγοί νερού, δημόσιες υπηρεσίες και νοσοκομεία. Παράλληλα, αυξάνεται με γεωμετρικό ρυθμό η απειλή της πνευματικής απώλειας και κλοπής ηλεκτρονικής περιουσίας και προσωπικών δεδομένων. Η υπερσυνδεσιμότητα έχει επιταχυνθεί λόγω της κοινωνικής αποστασιοποίησης που επέβαλε η πανδημία και ο κοινωνικός αντίκτυπος της πρέπει να παρακολουθείται προσεκτικά. Ωστόσο, οι νέες τεχνολογίες και η υπερσυνδεσιμότητα, όσο

⁷⁸ European Union Institute for Security Studies. (2016). Envisioning European defence :five futures. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2815/87727>

ευπρόσδεκτες και απαραίτητες αν είναι, συνοδεύονται από νέες και πρωτόγνωρες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν με ταχύτητα, ακρίβεια και αποτελεσματικότητα.

Οι νέες αυτές τεχνολογίες δημιουργούν παράλληλες και ασύμμετρες απειλές, διότι ορισμένες θέσεις εργασίας θα χαθούν με την αυξημένη αυτοματοποίηση που θα επιφέρει η σύγχρονη ρομποτική και η εξέλιξη της τεχνητής νοημοσύνης (AI). Στο μέλλον, το 50% των θέσεων εργασίας παγκοσμίως θα μπορούσαν να αυτοματοποιηθούν, αναλόγως της επικινδυνότητας και του τομέα. Θα εμφανιστούν φυσικά νέες θέσεις εργασίας, αλλά θα απαιτήσουν νέες δεξιότητες και αναπροσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος. Αν δεν αντιμετωπιστούν αυτές οι τάσεις, η τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να οδηγήσει σε διάβρωση των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων⁷⁹, σε αυξημένες ανισότητες και εξαρτήσεις εντός και μεταξύ των κρατών.

Ακόμη ένας παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψιν κατά την καταγραφή των κινδύνων που πρέπει να αποφευχθούν μέσω της στρατηγικής οργάνωσης είναι ο κίνδυνος της υπογεννητικότητας στην Ευρώπη⁸⁰. Ο παγκόσμιος πληθυσμός εκτιμάται ότι θα φτάσει τα 8,5 δισεκατομμύρια το 2030 και τα 9,7 δισεκατομμύρια το 2050. Ωστόσο, η ανάπτυξη του πληθυσμού θα είναι άνιση. Ο πληθυσμός της ΕΕ αναμένεται μέσα στα έτη αυτά να μειωθεί σε περίπου 420 εκατομμύρια, ποσοστό 4,3% του παγκόσμιου πληθυσμού. Η άνιση και απότομη δημογραφική ανάπτυξη θα επηρεάσει τις γεωπολιτικές ισορροπίες, αλλά μπορεί επίσης να δημιουργήσει προκλήσεις βιωσιμότητας και μετανάστευσης. Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η προβλεπόμενη διάμεση ηλικία του πληθυσμού της ΕΕ θα αυξηθεί από 43,9 το 2020 σε 48,2 έτη έως το 2050 και προβλέπονται απότομες αυξήσεις των δεικτών εξάρτησης συνολικών ηλικιών για πολλές περιοχές της ΕΕ, με σοβαρές επιπτώσεις στο προνοιακό και ασφαλιστικό σύστημα.

Κατά συνέπεια, εκτός από τους παραδοσιακούς και διαρκείς κινδύνους που ανέκαθεν αντιμετώπιζε η Ευρώπη, η ΕΕ καλείται να αντιμετωπίσει και άλλα θέματα ασφάλειας, πολύ πιο πολύπλοκα και με πεπλεγμένη διάρθρωση, που απαιτούν μία στρατηγική και οργανωμένη διαχείριση και αντιμετώπιση.

⁷⁹ Drent, M., & Zandee, D. (2018). More European defence cooperation: the road to a European defence industry? Clingendael Institute. <http://www.jstor.org/stable/resrep21310>

⁸⁰ Calleya, S. C. (2012). Security Challenges in the Euro-Med Area in the 21st Century. Routledge.

4.2 Αμυντικές Πρωτοβουλίες και Συνεργασίες

Ο πολυπολικός κόσμος που πολλοί εκτιμούσαν ότι θα έπαιρνε τη θέση της παγκόσμιας ηγεμονίας των ΗΠΑ έχει πλέον γίνει πραγματικότητα, ωστόσο αυτός ο κόσμος δεν μοιάζει καθόλου με την ευχάριστη ουτοπία που είχαν στο μυαλό τους πολλοί πολιτικοί και μελετητές. Η ΕΕ ιδρύθηκε για να εδραιώσει την ειρήνη και να προάγει τη συνεργασία εντός των συνόρων της, αλλά συνειδητοποιεί τώρα, υπό το φως των κρίσεων και των συγκρούσεων που βρίσκονται κοντά της, ότι δεν είναι μόνο μια οικονομική κοινότητα, αλλά και ένας πολιτικός παράγοντας με κοινές αξίες και συμφέροντα που πρέπει να προστατεύει και να υπερασπίζεται.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η αναγκαιότητα για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου ανθρώπων και την πρόληψη της απώλειας ζωών στη Μεσόγειο, που οδήγησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην έκδοση απόφασης στις 18 Μαΐου 2015 για τη δημιουργία μιας «Στρατιωτικής Επιχείρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Νότια Κεντρική Μεσόγειο»⁸¹. Η βασική αποστολή της ήταν η καταβολή συστηματικών προσπαθειών για τον εντοπισμό, τη σύλληψη και την κατάσχεση σκαφών και άλλων αυτοσχέδιων μέσων που χρησιμοποιούνται από τους διακινητές μεταναστών. Ο απώτερος σκοπός της επιχείρησης ήταν να συμβάλει στις ευρύτερες προσπάθειες της ΕΕ να εξαρθρώσει το σύνολο των δικτύων παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων στη ΝΑ και Κεντρική Μεσόγειο και να αποτρέψει την περαιτέρω απώλεια ανθρώπινων ζωών στη θάλασσα.

Επίσης, αποτέλεσε έκπληξη για πολλούς, η δήλωση, το 2017, της Γερμανίδας καγκελαρίου Άνγκελα Μέρκελ ότι *«οι Ευρωπαίοι πρέπει πραγματικά να πάρουν τη μοίρα τους στα δικά τους χέρια»* γιατί *«δεν μπορούν πλέον να βασίζονται πλήρως σε άλλους»*. Γίνεται πλέον ορατό από το σύνολο των Ευρωπαίων ηγετών ότι η Ευρώπη δεν μπορεί πλέον να τηρεί την πολιτική ασφαλείας που την καθιστά ουσιαστικά αμυντικό προτεκτοράτο των ΗΠΑ και πρέπει να σταματήσει να βασίζεται απόλυτα στις ΝΑΤΟϊκές δυνατότητες.

Τα τελευταία χρόνια, πολλές πρωτοβουλίες της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) βασίζονται στη Συνθήκη της Λισαβόνας, ενώ η Παγκόσμια Στρατηγική του 2016 έθεσε τη βάση για την ανάπτυξη αμυντικών συνεργειών προκειμένου να προωθηθεί η ιδέα για μια Ένωση Ασφάλειας και Άμυνας της ΕΕ.

⁸¹ Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <https://ec.europa.eu/>

Αυτή η νέα εννοιολογική και σχεδιαστική προσέγγιση αποτέλεσε τη γενεσιουργό αιτία της PESCO και ανοίγει το δρόμο για νέα συνεργατικά σχήματα, ειδικά στην περιοχή της Μεσογείου.

Στην ομιλία του στη Σορβόνη τον Σεπτέμβριο του 2017, ο Γάλλος πρόεδρος Μακρόν χαρακτήρισε το πρόβλημα της αδυναμίας του στρατηγικού προσανατολισμού της ΕΕ ως εξής: *«Αυτό που λείπει περισσότερο από την Ευρώπη, την Αμυντική Ευρώπη, σήμερα, είναι μια κοινή στρατηγική κουλτούρα»*. Ο Πρόεδρος Μακρόν συνδέει την ανάπτυξη αυτής της κοινής κουλτούρας με μια ευρωπαϊκή πρωτοβουλία παρέμβασης χρησιμοποιώντας μια κοινή δύναμη παρέμβασης. Η καγκελάρια Μέρκελ απάντησε θετικά με την επιφύλαξη ότι θα έπρεπε οι δράσεις να ενσωματωθούν στη δομή της ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας.

Εξάλλου, γίνεται ολοένα και πιο προφανές ότι η ΕΕ μπορεί να επιβιώσει μόνο σε αυτήν την εύθραυστη ισορροπία δυνάμεων που επικρατεί στον κόσμο, όχι ως μια χαλαρή ένωση εθνικών κρατών που αγωνίζονται διαρκώς να ξεπεράσουν τις διαφορές τους, αλλά ως ένα ολοκληρωμένο, ενωμένο και άκρως αποτελεσματικό σύνολο. Αυτού του είδους η προσέγγιση θα πρέπει να οδηγήσει σε μια ευθυγράμμιση στρατηγικών πολιτικών, μια κοινή κατανόηση των κινδύνων και των απειλών και μια συμφωνία ως προς τα κατάλληλα μέτρα πρόληψης που θα περιλαμβάνει αναπόφευκτα τη στρατηγική διαμόρφωση της σχέσης και της συνεργασίας του NATO και της ΕΕ. Πρέπει να βρεθεί μια απάντηση στο ερώτημα πώς γίνεται να εφαρμοστούν οι αμοιβαίες αμυντικές δεσμεύσεις στο NATO, χτίζοντας μία σχέση αλληλοενίσχυσης εντός του ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου και έχοντας ως αρχικό χώρο δράσης την Μεσόγειο.

4.2.1 Το Συνεργατικό Αμυντικό Δυναμικό του Ευρω-Μεσογειακού Χώρου

Σήμερα, στην περιοχή της Μεσογείου δεν υπάρχει μεγάλη στρατιωτική απειλή όπως συνέβαινε στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου. Ωστόσο, η περιοχή αποσταθεροποιείται από έναν συνδυασμό ευρείας εμβέλειας διακρατικών και ενδοκρατικών συγκρούσεων, κοινωνικοοικονομικών κινδύνων και συγκρούσεων χαμηλής και υψηλής έντασης που προκαλεί ο αναθεωρητισμός της Τουρκίας και οι βλέψεις της Μόσχας.

Οι περισσότερες από αυτές τις συγκρούσεις και τους κινδύνους έχουν τις πηγές τους κατά μήκος της νότιας ακτής και των υπο-περιφερειακών μεσογειακών επιπέδων⁸². Οι συγκρούσεις και οι διενέξεις αποτελούνται τόσο από εδαφικές και συνοριακές διαφορές όπως αυτές μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης, Ισραήλ και Συρίας, Ισραήλ και Λιβάνου, Ελλάδας και Τουρκίας, Τουρκίας και Συρίας, Τουρκίας και Κύπρου, Αιγύπτου και Σουδάν, Ισπανίας και Μαρόκο και αυτών στη Δυτική Σαχάρα, όσο και από εθνο-πολιτισμικό ανταγωνισμό όπως στην πρώην Γιουγκοσλαβία, και τη Λιβύη. Σε αυτήν τη λίστα προστίθενται και οι συχνές τρομοκρατικές επιθέσεις σε Αλγερία και Αίγυπτο. Ωστόσο, δεν πρέπει επίσης να υποτιμηθεί η μελλοντική σημασία των πιθανών συγκρούσεων για την παροχή νερού, ιδίως στη Μέση Ανατολή, μεταξύ της Τουρκίας, Συρίας, Ιράκ, Ισραήλ και των γειτόνων του (Αίγυπτο, Σουδάν και Αιθιοπία), όπου σε ορισμένες περιπτώσεις η κατάσταση περιπλέκεται από το γεγονός ότι υπάρχουν συνδέσεις μεταξύ των εδαφικών και εθνο-πολιτιστικών πηγών συγκρούσεων, όπως για παράδειγμα, ο ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός και η Αραβο-ισραηλινή διαμάχη, οι υποθέσεις της οποίας ανήκουν στην κατηγορία των «δυσεπίλυτων συγκρούσεων»⁸³.

Το γεωπολιτικό περιβάλλον που περιγράφηκε παραπάνω δείχνει την ιδιαιτερότητα της ασφάλειας των μεσογειακών ζητημάτων και τη δυσκολία δημιουργίας ενός μοντέλου για την πρόληψη και τη διαχείριση των συγκρούσεων και την ταυτόχρονη προστασία των ζωτικών συμφερόντων της ΕΕ. Περνώντας στο κυρίαρχο θέμα που αποτελεί το ερώτημα: Πως να αποτραπούν οι συγκρούσεις στη Μεσόγειο; Υπάρχουν μοντέλα πρόληψης κατάλληλα για την ευρω-μεσογειακή περιοχή;

Η απάντηση είναι ότι με αυτή την προοπτική κατά νου, υπάρχει ανάγκη για καινοτόμο σκέψη που δεν θα λαμβάνει μόνο υπόψη πειράματα πρόληψης συγκρούσεων σε άλλα πεδία, αλλά θα εξετάζει και την ιδιαιτερότητα της Μεσογείου.

Πρώτα από όλα πρέπει να σημειωθεί ο κατακερματισμός της δια-μεσογειακής συνεργασίας η οποία περιλάμβανε πλήθος θεσμικών πλαισίων, τα περισσότερα από τα οποία δεν ανέπτυξαν τις πρωτοβουλίες ώστε να καθιερωθούν ως μηχανισμοί

⁸² Spencer, C. (2002). The EU as a Security Actor in the Mediterranean: Problems and Prospects. *Connections*, 1(2), 135–142. <http://www.jstor.org/stable/26322943>

⁸³ Tayfur, M. F. (2005). Security and the Mediterranean. *Security Dialogue*, 2, 247–248. <https://doi.org/10.1177/0967010605054653>

πρόληψης και διαχείρισης συγκρούσεων. Η πρώτη σημαντική προσπάθεια οικοδόμησης ενός δια-μεσογειακού μοντέλου συνεργασίας έγινε μέσω αυτού που ονομάστηκε Ευρω-Αραβικός διάλογος. Αυτός ο Διάλογος που ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του '70 μεταξύ του Αραβικού Συνδέσμου και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας⁸⁴, απέτυχε σε παρά πολλές συναντήσεις να εντοπίσουν κοινά σημεία σκοπού και αρχών. Η αποτυχία οφειλόταν κυρίως στις διαφορετικές φιλοδοξίες των εταίρων σχετικά με τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ενώ οι αραβικές χώρες τόνισαν την πολιτική διάσταση του Διαλόγου, οι Ευρωπαίοι προτίμησαν να επικεντρωθούν σε οικονομικά ζητήματα. Το 1983, ο Γάλλος Πρόεδρος Mitterand πρότεινε την ανάπτυξη μιας δια-μεσογειακής συνεργασίας στη λεκάνη της Δυτικής Μεσογείου.

Η πρόταση ορίστηκε ως ρεαλιστική γιατί απέφευγε τις συζητήσεις για ευαίσθητα θέματα όπως η αραβο-ισραηλινή σύγκρουση και η διαμάχη Ελλάδας-Τουρκίας. Αυτές οι πρωτοβουλίες οδήγησαν στη Στρατηγική Πρόληψης και Διαχείρισης Συγκρούσεων στη Μεσόγειο, στις διαπραγματεύσεις 5+5 και αργότερα στις διαπραγματεύσεις 12+5, οι οποίες έδωσαν ισχυρή έμφαση στη διαθεσμική συνεργασία μεταξύ της Αραβικής Ένωσης του Maghreb (Arab Maghreb Union-AMU) και της τότε ονομαζόμενης Ευρωπαϊκής Κοινότητας⁸⁵. Το 1994, μια πρόταση από την Αίγυπτο για ένα Μεσογειακό Φόρουμ γνώρισε περιορισμένη επιτυχία. Στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο για την πολιτική και ένας οικονομικός διάλογος μεταξύ των δύο ακτών και φαινόταν να είναι μια εκσυγχρονισμένη έκδοση του Ευρω-Αραβικού διαλόγου. Παρά τις προσπάθειες του Αιγύπτιου, το θέμα της ασφάλειας δεν τέθηκε κατά τις συνεδριάσεις του Φόρουμ.

Είναι γεγονός ότι η Γαλλία, αποτελεί μία χώρα που δρα προς την κατεύθυνση της στρατηγικής οργάνωσης στην Ευρώπη, Ο Γάλλος υπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων, Κλεμάν Μπον, σε πρόσφατη συνέντευξη του στην τηλεόραση της χώρας του τόνισε πως ήρθε η ώρα «να δράσουμε ως Ευρωπαίοι» και «να ενισχύσουμε τη στρατηγική και αμυντική μας ικανότητα». *Εξέφρασε ακόμη την απορία γιατί «σήμερα πρέπει να εξασφαλίζουν την άμυνα της Ευρώπης οι ΗΠΑ», αναφέροντας ότι «Είναι στο χέρι μας να το κάνουμε, έχουμε την τεχνογνωσία, τα οικονομικά μέσα και την ικανότητα».* Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκαν και οι δηλώσεις του

⁸⁴ Youngs, R. (2003). European Approaches to Security in the Mediterranean. *Middle East Journal*, 57(3), 414–431. <http://www.jstor.org/stable/4329912>

⁸⁵ Wolf S. (2012). *The Mediterranean dimension of the European Union's internal security*. Palgrave Studies in European Union Politics.

Γάλλου Προέδρου Μακρόν, ο οποίος χαρακτήρισε το NATO «εγκεφαλικά νεκρό», δίνοντας το στίγμα της πολιτικής της Γαλλίας με ξεκάθαρο τρόπο. Στα πλαίσια της γαλλικής πολιτικής που στρέφεται προς μία αμυντικά αυτόνομη Ευρώπη, ικανή να αμυνθεί και να διασφαλίσει την ακεραιότητα της, υπεγράφη η Ελληνο-Γαλλική αμυντική συμφωνία.

4.2.2 Η Ελληνο-Γαλλική Αμυντική Συμφωνία

Τον Σεπτέμβριο του 2021, μέσα σε πανηγυρικό και θερμό φιλικό κλίμα υπογράφηκε από τον Έλληνα Πρωθυπουργό Κυρ. Μητσοτάκη και τον Γάλλο Πρόεδρο Εμ. Μακρόν το Ελληνο-Γαλλικό Σύμφωνο για την εγκαθίδρυση στρατηγικής εταιρικής σχέσης για τη συνεργασία στην άμυνα και την ασφάλεια μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας, διευρύνοντας παράλληλα την διάθεση των δυο κρατών για συμπαράταξη, αμοιβαία συνδρομή και κοινή δράση σε όλα τα πεδία⁸⁶.

Ουσιαστικά Ελλάδα και Γαλλία με τη διμερή συμφωνία, η οποία εγγυάται τη συνεργασία των δύο χωρών στην άμυνα και στην εξωτερική πολιτική, λειτουργούν μέσα στο πλαίσιο των συμμαχιών τους και ενδυναμώνουν τη πολιτική της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ και εμβαθύνουν τη σχέση των δύο χωρών εντός του NATO και εντός του ευρωπαϊκού συνεργικού ασφαειακού δομήματος. Η Συμφωνία επισφραγίζει την ήδη στενή ιστορική συμμαχική σχέση που έχουν αναπτύξει οι δύο χώρες, αναβαθμίζοντας το γεωπολιτικό αποτύπωμα της ΕΕ στην Μεσογειακή περιοχή. Η διμερής αυτή συμφωνία έχει καθαρά ευρωπαϊκή διάσταση, καθώς συνιστά αποδοχή του δόγματος της στρατηγικής αυτονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις δύο χώρες και αποτελεί ένα ουσιαστικό βήμα σε αυτή την κατεύθυνση.

Η εν λόγω Συμφωνία περιέχει ρήτρα αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής σε περίπτωση που μια από τις δύο χώρες δεχθεί επίθεση στην επικράτειά της⁸⁷, ακόμη και αν αυτή η επίθεση προέρχεται από χώρα που είναι μέσα στο πλαίσιο των συμμαχιών τους (όπως π.χ. η Τουρκία που είναι μέλος του NATO). Με τον τρόπο αυτό θωρακίζεται έναντι απειλών η Ανατολική Μεσόγειος και ταυτόχρονα, αποκτά ουσία το περίφημο Άρθρο 42, παράγραφος 7 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

⁸⁶ Greek parliament approves defence pact with France | Reuters. (2021, October 7). Reuters; Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/greece-france-defence-pact-protects-against-third-party-aggression-greek-pm-2021-10-07/>

⁸⁷ Νόμος 4841/2021 (ΦΕΚ 187/Α/8-10-2021): "Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Γαλλικής Δημοκρατίας για την εγκαθίδρυση στρατηγικής εταιρικής σχέσης για τη συνεργασία στην άμυνα και την ασφάλεια"

για την ρήτρα αμοιβαίας άμυνας. Με τη συμφωνία αυτή, Ελλάδα και Γαλλία αλληλοσυμπληρώνουν τις υποχρεώσεις η μία έναντι της άλλης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του NATO. Ταυτόχρονα, ενισχύουν τον ευρωπαϊκό πυλώνα της άμυνας και το NATO, καθώς πρόκειται για δύο χώρες-μέλη της Ε.Ε, αλλά και συμμάχους στο NATO.

Η Συμφωνία προβλέπει συνεργασία στην άμυνα και στην εξωτερική πολιτική. Με αυτό τον τρόπο συντελείται ένα πρώτο μεγάλο βήμα προς την κατεύθυνση της στρατηγικής αυτονομίας της Ε.Ε, όπως άλλωστε είχε επισημανθεί σε δηλώσεις ηγετών στη Σύνοδο Κορυφής της EUMED, στη συζήτηση για την ανάγκη στρατηγικής αυτονομίας της Ε.Ε.. Επίσης, τονίζεται η ανάγκη ανάπτυξης των αναγκαίων αμυντικών ικανοτήτων, ώστε η Ευρώπη να μπορεί να ανταποκρίνεται άμεσα σε προκλήσεις, στην ευρύτερη Μεσογειακή γειτονιά της, στη Μέση Ανατολή και στο Σαχέλ, όπου το NATO δεν θα είναι «παρών» λόγω επιχειρησιακών και θεσμικών περιορισμών. Τέλος, η Συμφωνία προβλέπει τακτικές διαβουλεύσεις των υπουργών Εξωτερικών και άμυνας των δύο χωρών τόσο για θέματα ασφάλειας και άμυνας, όσο και για περιφερειακά και διεθνή ζητήματα, υβριδικές απειλές, θαλάσσια ασφάλεια και μετανάστευση. Με αυτό τον τρόπο η Μεσόγειος δείχνει τον δρόμο της αμυντικής ενοποίησης και της συνεργατικών σχημάτων ασφάλειας.

Σε δηλώσεις του, ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Προώθηση του Ευρωπαϊκού Τρόπου Ζωής, Μαργαρίτης Σχοινάς τόνισε ότι «*Η αμυντική συνεργασία μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας είναι ένα βήμα προς την αμυντική ένωση*»⁸⁸. Για την ΕΕ, αυτό σημαίνει τη δημιουργία μιας αμυντικής κουλτούρας δήλωσης παρουσίας και διεκδίκησης ενεργού ρόλου σε περιόδους ανεπίλυτων οικονομικών, προσφυγικών και μεταναστευτικών κρίσεων στις οποίες ορισμένες χώρες επιδεικνύουν πολύ διαφορετικές απόψεις για τις βασικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ελευθερία και τη δημοκρατία. Οι παγκόσμιες προκλήσεις χρειάζονται ευρωπαϊκές απαντήσεις και η Ελληνο-Γαλλική Συμφωνία άνοιξε το δρόμο για μια νέα Στρατηγική Ασφάλειας με επίκεντρο την Μεσόγειο.

⁸⁸ kathimerini.gr. (2021, September 29). Μ. Σχοινάς: Βήμα προς την αμυντική ένωση η αμυντική συνεργασία Ελλάδας – Γαλλίας | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Νέα Και Ειδήσεις Από Την Ελλάδα Και Τον Κόσμο | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. <https://www.kathimerini.gr/society/561517873/m-schoinas-vima-pros-tin-amyntiki-enosi-i-amyntiki-synergasia-elladas-gallias/>

4.3 Η Δυνατότητα Διαχείρισης Μη Στρατιωτικών Κρίσεων

Η ΕΕ συνδυάζει όλο και περισσότερο τις στρατιωτικές προσπάθειες με τις αντίστοιχες πολιτικές (civilian) με σκοπό μια πιο συνολική προσέγγιση της αποτελεσματικής εξωτερικής δράσης. Αυτό υπογραμμίζει την ανάγκη, τόσο μεταξύ των θεσμικών οργάνων όσο και των κρατών μελών, να διασφαλιστεί ότι τα μέσα που διαθέτει η ΕΕ χρησιμοποιούνται στρατηγικά και συντονισμένα προς επίτευξη της αποτελεσματικότητας και της συνέργειας⁸⁹.

Ταυτόχρονα, έχει προκληθεί σωρεία επικρίσεων για τη «στρατιωτικοποίηση» της ανθρωπιστικής κρίσης που συντελείται στην Μεσόγειο και το Αιγαίο, λόγω των έντονων μεταναστευτικών ροών. Οι αβεβαιότητες και οι κίνδυνοι που περιβάλλουν την έναρξη της επιχείρησης SOPHIA και την συνέχειά της ως IRINI, ήταν το αποτέλεσμα δέκα και πλέον ετών στρατηγικής αδράνειας της ΕΕ στη λεκάνη της Μεσογείου. Όμως, η δραματική τροπή του κλίματος ασφαλείας των τελευταίων ετών, επιτάσσει την άμεση και ευρεία δράση όλων των εμπλεκόμενων Ευρωπαϊκών θεσμών ασφάλειας και προστασίας συνόρων.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ συνεργάζονται ολοένα και περισσότερο για να περιπολούν στη Μεσόγειο, αλλά μόνο με τη δημιουργία της Frontex, το 2004, δόθηκε μία συλλογική απόκριση στις απειλές της Μεσογείου και κατ' επέκταση της Ευρώπης. Η συλλογική αυτή αντιμετώπιση αναδεικνύει λεπτομερώς τη φύση της αποστολής που έχει ανατεθεί στον οργανισμό, καθώς και τους τύπους θαλάσσιων επιχειρήσεων που διεξάγει και εποπτεύει μέχρι στιγμής. Η Frontex αποτελεί μια από τις θεσμικές απαντήσεις στις μεταναστευτικές ροές που προέρχονται από διάφορα μέρη του κόσμου, καθώς η Μεσόγειος είναι μια κοινή οδός διέλευσης για μετανάστες που προέρχονται από την Αφρική και τη Μέση Ανατολή ή την Ασία⁹⁰.

Η υφιστάμενη πολιτική διαχείρισης κρίσεων που εφαρμόζει η Frontex έχει μετασχηματίσει το ύφος των επιχειρήσεων σε μία πιο στρατιωτική διάσταση, όπως αυτών των επιχειρήσεων SOPHIA και IRINI. Παράλληλα, τα σχέδια δράσης έχουν ωριμάσει και έχουν σφυρηλατηθεί μέσα από την διαρκή εμπλοκή της Frontex στην Μεσόγειο και την απόκτηση πολύτιμων εμπειριών. Με αυτό τον τρόπο, προωθείται η

⁸⁹ Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <https://ec.europa.eu/>

⁹⁰ Posen, B. R. (2006). European Union Security and Defense Policy: Response to Unipolarity? *Security Studies*, 2, 149–186. <https://doi.org/10.1080/09636410600829356>

ιδέα μιας ημι-στρατιωτικής Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (CBCG) που θα μπορεί να δρα πιο αποφασιστικά και πιο ολοκληρωμένα. Ως εκ τούτου, γινόμαστε μάρτυρες της σύγκλισης των στόχων, των εντολών και των ενεργειών που επιδιώκουν οι θεσμικοί παράγοντες της ΕΕ και που μέχρι σήμερα περιορίζονταν είτε στην εσωτερική είτε στην εξωτερική ασφάλεια, ενώ η νομική τεκμηρίωση, οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων, οι δημοσιονομικές λεπτομέρειες και οι ρυθμίσεις στελέχωσης και εκπαίδευσης παραμένουν διακριτές και υπό διαμόρφωση.

Η εξέλιξη αυτή δείχνει την τάση της ΕΕ συλλογικά, δηλαδή τόσο των θεσμικών οργάνων όσο και των κρατών μελών, να προσπαθούν να προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες αντί να εγκλωβίζονται σε παλιά παραδείγματα. Αποτελεί απόδειξη της θεωρίας ότι κανένα κράτος μέλος της ΕΕ δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τις σημερινές προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειας από μόνο του ή εφαρμόζοντας πολιτική απομόνωσης και αποστασιοποίησης. Καθώς η ΚΠΑΑ πλαισιώνει και συμπληρώνει τις δραστηριότητες εσωτερικής ασφάλειας της ΕΕ, τα ερωτήματα σχετικά με τα όρια που θέτει η Συνθήκη της Λισαβόνας για την εδαφική άμυνα (άρθρο 42.7 ΣΛΕΕ) και την αλληλεγγύη εντός της ΕΕ (άρθρο 222 ΣΛΕΕ) είναι πιο επίκαιρα από ποτέ. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στις αρμοδιότητες που αποδίδονται στη νέα Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή (EBCG) για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων σε τρίτες χώρες και στη συνεργασία μεταξύ Frontex-NATO στο Αιγαίο, μια θαλάσσια περιοχή όπου — λόγω πολιτικών, διπλωματικών και αμυντικών ζητημάτων στις διμερείς σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας — η συνεργασία με τη Βορειοατλαντική Συμμαχία, «παρακάμπτει» ή αποδυναμώνει την ανάπτυξη αντίστοιχων επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ⁹¹.

Οι επιχειρήσεις διαχείρισης μη στρατιωτικών κρίσεων της ΕΕ διεξάγονται κατά κύριο λόγο μέσω του επιχειρησιακού βραχίονα που διαχειρίζεται την φύλαξη των εξωτερικών συνόρων, δηλαδή της Frontex. Οι επιχειρήσεις αυτές απλώνονται σε ολόκληρη την Μεσογειακή λεκάνη και εστιάζουν σε θερμές περιοχές και σημεία όπως το Αν. Αιγαίο, το Λιβυκό Πέλαγος και τη Θάλασσα του Αλμποράν που περιβάλλει το Στενό του Γιβραλτάρ και τις Βαlearίδες Νήσους⁹². Βασική τους αποστολή είναι η επιτήρηση των συνόρων, η έρευνα και διάσωση (Ε-Δ) στη

⁹¹ Μαδεμτζής, Σ. (2021, October 6). Ο “Ευρωστρατός” και επίσημα στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Πτήση & Διάστημα. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.ptisidiastima.com/eu-army-2/>

⁹² Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο της Frontex: <https://frontex.europa.eu/>

θάλασσα, η καταγραφή και ταυτοποίηση των μεταναστών/προσφύγων, η καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος και ειδικότερα του human trafficking και της λαθρεμπορίας όπλων και ναρκωτικών. Η επιχειρησιακή περιοχή των αποστολών της Frontex συνήθως καλύπτουν τα θαλάσσια ευρωπαϊκά σύνορα και υποστηρίζουν τις κατά τόπους εθνικές αρχές στο έργο τους. Η Frontex κινείται σε καθαρά πολιτικό (μη-στρατιωτικό) δόγμα και πάγια πολιτική της παραμένει η διεξαγωγή επιχειρήσεων ελέγχου, συντονισμού και διαμοιρασμού πληροφοριών και η ενεργή συμμετοχή της σε επιχειρησιακά σενάρια γίνεται μόνο κατόπιν συναίνεσης των εθνικών αρχών και χωρίς να παρεμποδίζονται οι εθνικά ακολουθούμενες διαδικασίες.

Τα διδάγματα και οι πρακτικές που αντλήθηκαν από τις μέχρι τώρα επιχειρήσεις πολιτικής φύσης της ΕΕ, ωφελούν όχι μόνο τη στρατηγική ανάλυση, τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων, αλλά και τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εμβάθυνση των πολιτικο-στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ (π.χ. EBCG-EDA). Ως εκ τούτου, τα θολά όρια μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας καθίστανται διακριτά και διαπερατά και επιτρέπουν έναν αποτελεσματικότερο χειρισμό των κρίσεων ασφάλειας που αντιμετωπίζει η ΕΕ.

Στην ιστορία της Ευρώπης, τα σύνορα βρίσκονται στο επίκεντρο της πολιτικής ταυτότητας και της φυσικής γεωγραφίας και έχουν επηρεάσει την πολιτική διχοτόμηση της σύγχρονης Ευρώπης. Τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ δίνουν πλέον την ευκαιρία για την εφαρμογή ενός πλαισίου διαχείρισης κρίσεων χωρίς να εμπλέκεται η στρατιωτική διάσταση που συνήθως απαιτεί πολύπλοκη σχεδίαση και δαπανηρή χρήση μέσων και προσωπικού. Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της αυξανόμενης σημασίας των εσωτερικών και εξωτερικών συνόρων, πρέπει να τονιστεί ότι τα μεσογειακά ζητήματα ασφαλείας, αποτελούν σημαντικότερα ζητήματα για τη διασφάλιση τόσο των εξωτερικών συνόρων της Ευρώπης, στα οποία περιλαμβάνεται η Μεσόγειος, όσο και των εσωτερικών συνόρων και της δομικής σταθερότητας της ΕΕ.

Οι πολιτικές διαχείρισης των συνόρων στη Μεσόγειο αποτελούν ένα εξαιρετικό παράδειγμα για αποκόμιση χρήσιμων συμπερασμάτων και πρακτικών σχετικά με τη διαχείριση κρίσεων, τόσο μέσα από τις επιτυχίες όσο και από τις αποτυχίες. Μια επιπλέον πολιτική διάσταση που ξεφεύγει από το στενό

αμυντικό/στρατιωτικό πλαίσιο είναι το γεγονός ότι η ΕΕ χαράσσει μια στρατηγική πορεία, με στόχο να γίνει η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος έως το 2050, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες της ψηφιακής εποχής, χτίζοντας μια οικονομία που λειτουργεί για τους ανθρώπους και την κοινωνία, προωθώντας τον ευρωπαϊκό τρόπο ζωής και φροντίζοντας για την προστασία και την ενίσχυση της δημοκρατίας και των θεσμών της. Η διαφάνεια, καθώς και η διεθνής και πολυμερής συνεργασία που βασίζεται σε κανόνες, αποτελούν ευρωπαϊκές στρατηγικές επιλογές⁹³. Τονώνουν την ευημερία, τη δικαιοσύνη, τη σταθερότητα, την ανταγωνιστικότητα και το δυναμισμό εντός της ΕΕ και εκτός αυτής. Η πορεία και η διεύρυνση του ευρωπαϊκού έργου αποδεικνύει τα οφέλη της καλά διαχειριζόμενης αλληλεξάρτησης και της ανοιχτής στρατηγικής αυτονομίας με βάση κοινές αξίες, συνοχή, ισχυρή πολυμερή διακυβέρνηση και συνεργασία βασισμένη σε κανόνες. Η παγκόσμια πανδημία του κορονοϊού ανέδειξε τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για την αντιμετώπιση μιας παγκόσμιας κρίσης και έδειξε στον κόσμο την αποτελεσματικότητα της κοινής ευρωπαϊκής διαχείρισης κρίσεων τόσο μέσα από την εμβολιαστική και υγειονομική επάρκεια όσο και από τα γενναία χρηματοδοτικά μέτρα στήριξης που έλαβε.

4.3.1 Η Σημασία της Πολιτικής Προστασίας

Τον Οκτώβριο του 2001, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ίδρυσε τον Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ. Ο Μηχανισμός στοχεύει στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και των τρίτων συμμετεχόντων κρατών για την πολιτική προστασία, βελτίωση και πρόληψη, ετοιμότητα και αντιμετώπιση καταστροφών⁹⁴. Όταν μια έκτακτη ανάγκη κατακλύζει τις δυνατότητες αντίδρασης μίας χώρας στην Ευρώπη και όχι μόνο, τότε εκείνη μπορεί να ζητήσει βοήθεια μέσω του Μηχανισμού. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στο συντονισμό της αντιμετώπισης καταστροφών παγκοσμίως, συμβάλλοντας τουλάχιστον στο 75% του κόστους μεταφοράς ή/και λειτουργίας των δομών και συστημάτων αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών και λοιπών εκτάκτων καταστάσεων ανάγκης.

⁹³ Bakker, A., Drent M., Zandee D. (2016). European Defence Core Groups The Why, What & How of Permanent Structured Cooperation. Netherlands Institute of International Relations Clingendael

⁹⁴ Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο του rescEU: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/resceu_en

Οι καταστροφές δεν γνωρίζουν σύνορα και μπορούν να πλήξουν μία ή περισσότερες χώρες ταυτόχρονα χωρίς προειδοποίηση και με μεγάλη σφοδρότητα. Η εξασφάλιση μίας καλά συντονισμένη κοινής αντιμετώπισης σημαίνει ότι όταν οι εθνικές αρχές «υπερφορτώνονται», έχουν ένα κοινό σημείο επαφής και όχι πολλαπλά γραφειοκρατικά και τεχνικά εμπόδια να υπερκεράσουν. Μια κοινή προσέγγιση βοηθά περαιτέρω στη συγκέντρωση της τεχνογνωσίας και των ικανοτήτων άμεσης ανταπόκρισης και διασφαλίζει ότι η βοήθεια που παρέχεται ανταποκρίνεται στις ανάγκες των πληγέντων. Τέλος, συνδυάζοντας τις ικανότητες και τις δυνατότητες πολιτικής προστασίας διαφορετικών χωρών με διαφορετικές εμπειρίες και πρακτικές, προωθείται μια ισχυρότερη και πιο συνεκτική συλλογική διαχείριση. Εκτός από τα κράτη μέλη της ΕΕ, υπάρχουν επί του παρόντος 6 κράτη που συμμετέχουν στον μηχανισμό (Ισλανδία, Νορβηγία, Σερβία, Βόρεια Μακεδονία, Μαυροβούνιο και Τουρκία). Από την έναρξή του το 2001, ο Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της Ε.Ε έχει ανταποκριθεί σε περισσότερα από 420 αιτήματα για βοήθεια εντός και εκτός της ΕΕ⁹⁵.

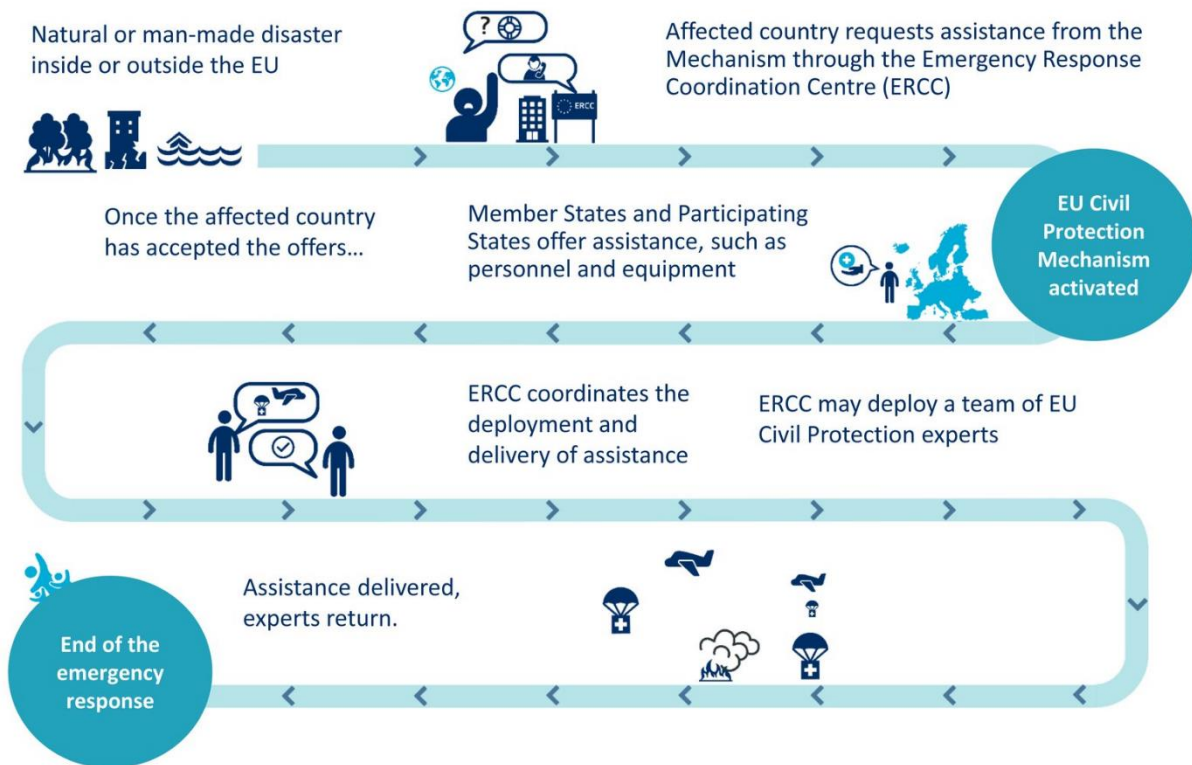
Ο Μηχανισμός βοηθά επίσης στον συντονισμό των δραστηριοτήτων ετοιμότητας και πρόληψης καταστροφών των εθνικών αρχών και συμβάλλει στην ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και διάχυση της αποκτηθείσας εμπειρίας. Αυτό διευκολύνει τη συνεχή ανάπτυξη υψηλότερων και ποιοτικότερων κοινών προτύπων, δίνοντας τη δυνατότητα στις ομάδες να κατανοούν καλύτερα τις διαφορετικές προσεγγίσεις και να λειτουργούν εναλλακτικά και ευέλικτα όταν χτυπά μια καταστροφή. Η διαδικασία του Μηχανισμού τίθεται σε λειτουργία μετά από επίσημο αίτημα για βοήθεια και το Κέντρο Συντονισμού Αντιμετώπισης Έκτακτης Ανάγκης (ERCC) κινητοποιεί βοήθεια με την απαραίτητη τεχνογνωσία και υποστήριξη⁹⁶. Το ERCC παρακολουθεί γεγονότα σε όλο τον κόσμο 24 ώρες την ημέρα και διασφαλίζει την ταχεία ανάπτυξη δυνάμεων αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών μέσω άμεσης σύνδεσης με τις εθνικές αρχές πολιτικής προστασίας. Ειδικά εκπαιδευμένες ομάδες με εξειδικευμένο εξοπλισμό, όπως διασωστικά ελικόπτερα, πυροσβεστικά αεροσκάφη, τροχοφόρα οχήματα παντός εδάφους, ομάδες έρευνας και διάσωσης και

⁹⁵ Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο του rescEU: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/resceu_en

⁹⁶ Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο του rescEU: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/resceu_en

ιατρικές ομάδες μπορούν να κινητοποιηθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα για δράσεις εντός και εκτός Ευρώπης.

Παράλληλα, η αναλυτική δορυφορική απεικόνιση που παράγεται από την Υπηρεσία Διαχείρισης Έκτακτης Ανάγκης “Copernicus”, υποστηρίζει με τεχνικά μέσα επιτήρησης και ελέγχου τις επιχειρήσεις πολιτικής προστασίας. Το σύστημα “Copernicus” παρέχει έγκαιρες και ακριβείς δορυφορικές γεωχωρικές πληροφορίες που είναι χρήσιμες για την οριοθέτηση των πληγείσων περιοχών και τον σχεδιασμό επιχειρήσεων περιορισμού των καταστροφών. Στις αναπτυσσόμενες χώρες, η βοήθεια πολιτικής προστασίας συνήθως συμβαδίζει με την ανθρωπιστική βοήθεια της ΕΕ. Ειδικοί και στα δύο πεδία συνεργάζονται στενά για να εξασφαλίσουν την πιο συνεκτική ανάλυση και απόκριση, ιδιαίτερα σε σχέση με σύνθετες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Ο Μηχανισμός παρεμβαίνει επίσης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης θαλάσσιας ρύπανσης. Το ERCC μπορεί να κινητοποιήσει γρήγορα ειδικές ομάδες περιορισμού πετρελαιοκηλίδων, με τη βοήθεια εμπειρογνομόνων από τα συμμετέχοντα κράτη και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (EMSA).

Source: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/mechanism_en

Εικ.4: Η λειτουργία του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας της Ε.Ε.

Πηγή: Επίσημος Ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Οποιαδήποτε χώρα στον κόσμο, όπως επίσης ο ΟΗΕ ή άλλος διεθνής οργανισμός, μπορούν να απευθυνθούν στον Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ για βοήθεια. Το 2020, ο Μηχανισμός ενεργοποιήθηκε περισσότερες από 100 φορές με χαρακτηριστικά παραδείγματα να αποτελούν η ανταπόκριση στην πανδημία του κορονοϊού, η έκρηξη στο λιμάνι της Βηρυτού στο Λίβανο, οι πλημμύρες στην Ουκρανία, την Νιγηρία και το Σουδάν, ο σεισμός στην Κροατία και οι τροπικοί κυκλώνες στη Λατινική Αμερική και την Ασία.

Ως προέκταση του Μηχανισμού, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εισηγήθηκε και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε, το 2019, μια ευρωπαϊκή «δεξαμενή» πρόσθετων δυνατοτήτων με την ονομασία «rescEU». Το rescEU στοχεύει στην ενίσχυση τόσο της αποτελεσματικής προστασίας των πολιτών από καταστροφές όσο και της ταχείας διαχείρισης των αναδυόμενων φυσικών κινδύνων ως απότοκο της κλιματικής αλλαγής. Η εν λόγω «δεξαμενή» περιλαμβάνει πυροσβεστικά αεροπλάνα και ελικόπτερα, σύγχρονο ιατρικό εξοπλισμό, ιατρικές δυνατότητες εκκένωσης και ειδικό ιατρικό προσωπικό εκπαιδευμένο για την ανάπτυξη κινητών νοσοκομειακών μονάδων. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19, η ΕΕ έχει διανείμει δεκάδες χιλιάδες προστατευτικές μάσκες, ιατρικά γάντια και αναπνευστήρες που προέρχονται από στρατηγικά κέντρα διανομής που διαχειρίζεται το rescEU και κατευθύνονται σε χώρες που τα έχουν ανάγκη. Για να εξασφαλιστεί η καλύτερη αντιμετώπιση στις μελλοντικές προκλήσεις, μια νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία για την πολιτική προστασία της ΕΕ τέθηκε σε ισχύ από τον Μάιο του 2021 και παρέχει στην ΕΕ πρόσθετες ικανότητες να ανταποκρίνεται σε νέους κινδύνους στην Ευρώπη και τον κόσμο και ενισχύοντας το αποθεματικό της πρωτοβουλίας rescEU⁹⁷.

Το νέο νομοθετικό πλαίσιο οδηγεί επίσης σε μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή δεξαμενή δυνατοτήτων πολιτικής προστασίας, καθώς και σε μια πιο στρατηγική προσέγγιση της πολιτικής προστασίας. Επιπλέον, προσφέρει στα κράτη μέλη σημαντικά κίνητρα για να ενισχύσουν τις εθνικές τους ικανότητες μέσω πρόσθετης χρηματοδότησης για την προσαρμογή, τη λειτουργία και την αναβάθμιση των πόρων τους.

⁹⁷ Στοιχεία από τον επίσημο ιστότοπο του rescEU: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/resceu_en

Με σκοπό την επαρκή προετοιμασία ενόψει της αντιπυρικής περιόδου για το καλοκαίρι του 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγχρηματοδότησε μέσω του rescEU την εφεδρική διαθεσιμότητα ενός στόλου αερο-πυρόσβεσης για την αντιμετώπιση πιθανών ελλείψεων στην κατάσβεση και τον περιορισμό των δασικών πυρκαγιών. Η Κροατία, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία και η Σουηδία συνέδραμαν με 11 πυροσβεστικά αεροσκάφη και 6 ελικόπτερα, θέτοντάς τα στη διάθεση άλλων κρατών μελών της ΕΕ σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Η ενέργεια αυτή δεν άργησε να αποδώσει καρπούς, αφού κατά τη διάρκεια των καταστροφικών πυρκαγιών του Αυγούστου 2021 σε ολόκληρη την Μεσογειακή λεκάνη (και ειδικά στην Ελλάδα) το rescEU απέστειλε κρίσιμους πόρους που συντέλεσαν στην κατάσβεση των πύρινων μετώπων και τη γενικότερη διαχείριση της κατάστασης.

Παράλληλα, η ΕΕ αύξησε τη χρηματοδοτική στήριξη για τις ικανότητες που εντάσσονται στην διεύρυνση της ευρωπαϊκής δεξαμενής πολιτικής προστασίας. Η χρηματοδοτική στήριξη αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την προσαρμογή και την αποκατάσταση των ικανοτήτων, καθώς και για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών (εντός της ΕΕ) και του κόστους μεταφοράς (εκτός της ΕΕ) όταν αναπτύσσονται δυνάμεις και μέσα στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού μηχανισμού πολιτικής προστασίας. Η ευρωπαϊκή δεξαμενή πολιτικής προστασίας που έχει δημιουργηθεί, αυξάνει το επίπεδο προετοιμασίας της ευρωπαϊκής αντίδρασης σε φυσικές καταστροφές, διασφαλίζοντας ότι όσο το δυνατόν περισσότερες ικανότητες είναι διαθέσιμες και λειτουργικές πριν από την καταστροφή. Η κατάρτιση, η έρευνα και η καινοτομία, καθώς και η στενή συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών πολιτικής προστασίας, των ερευνητικών και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και των ερευνητικών ομάδων αποτελούν ουσιώδη στοιχεία για την κάλλιστη πρόληψη και τη διαρκή ετοιμότητα σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Μέσω του δικτύου δυνατοτήτων πολιτικής προστασίας που αναπτύσσει η ΕΕ, προωθείται και ενισχύεται η ανταλλαγή γνώσεων, βέλτιστων πρακτικών και των διδαγμάτων (lessons learned) που αντλήθηκαν από αναλύσεις εμπειρογνομόνων πολιτικής προστασίας και από το εξειδικευμένο προσωπικό διαχείρισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Τέλος, ο αναβαθμισμένος μηχανισμός πολιτικής προστασίας της ΕΕ προσφέρει έναν εξορθολογισμό και μια μακροπρόθεσμη απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών, προκειμένου να μειωθεί ο χρόνος που απαιτείται για την

άμεση και αποτελεσματική διαχείριση σοβαρών φυσικών καταστροφών και κατεπειγόντων καταστάσεων που άπτονται της Πολιτικής Προστασίας.

4.4 Η Ευρω-Μεσογειακή Στρατηγική Ασφάλειας ως Αφετηρία της Ευρωπαϊκής Άμυνας

Το χάσμα μεταξύ της αναζήτησης ασφάλειας των ευρωπαίων πολιτών και των πόρων που διατίθενται για την άμυνα, καθώς και η ανάγκη να οικοδομηθεί μια ουσιαστική ισορροπία στις ευρω-ατλαντικές σχέσεις, αποτελούν ισχυρά επιχειρήματα υπέρ μίας ενισχυμένης και ολιστικής προσέγγισης στον τομέα της άμυνας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Μία τέτοια κίνηση κρίνεται ακόμη πιο σημαντική και αναγκαία υπό το φως των πρόσφατων γεωπολιτικών εξελίξεων στην ευρωπαϊκή ήπειρο και δη στην Μεσογειακή λεκάνη.

Η ΕΕ έχοντας στραμμένα τα νώτα της προς την ολοένα και πιο επιθετική Ρωσία, στην γεμάτη εντάσεις και κρίσεις Βόρεια Αφρική και την πάντα προβληματική και ασταθή Μέση Ανατολή οφείλει να αναδιατάξει το αμυντικό της προφίλ και να χρησιμοποιήσει το Μεσογειακό δυναμικό ως στρατηγική αφετηρία. Την ίδια στιγμή, το αμυντικό τοπίο εντός της ΕΕ παραμένει εξαιρετικά ποικιλόμορφο και καθίσταται ολοένα και πιο δύσκολο να επιτευχθεί εσωτερική συναίνεση για να ξεκινήσουν έγκαιρα αποτελεσματικές επεμβάσεις εκτός των συνόρων της ΕΕ, ιδίως διακλαδικές στρατιωτικές επιχειρήσεις υψηλών προδιαγραφών⁹⁸.

Η PESCO αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο αμυντικής συνδιαμόρφωσης που βασίζεται στο Ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο και που η εφαρμογή της θα οδηγήσει στην αύξηση της δια λειτουργικότητας της ασφάλειας στον αμυντικό τομέα της ΕΕ. Η PESCO είναι ένας «άσσος στο μανίκι» των κρατών μελών της ΕΕ, καθώς επιτρέπει τον κοινό εξοπλισμό των ευρωπαϊκών δυνάμεων και τη χρήση ενιαίων στρατιωτικών δυνατοτήτων που είναι απαραίτητες για μια συντονισμένη αμυντική πολιτική, συνδεδεμένη με την Ε.Ε και την ΚΠΑΑ⁹⁹. Τα συνεργατικά προγράμματα PESCO θα εξυπηρετήσουν το σκοπό της δημιουργίας ενός λειτουργικού, συλλογικού και

⁹⁸ Marrone, A., Pirozzi N., Sartori P. (2017). PESCO: An Ace in the Hand for European Defence, Eu60: re-founding Europe the responsibility to propose. Rome, Istituto Affari Internazionali (IAI)

⁹⁹ Nissen, C. (2015). EUROPEAN DEFENCE COOPERATION OUTSIDE THE EU AND NATO. Report on the Developments in the EU and Europe in the Field of Ramirez, J., & Biziewski, J. (2020). Security and defence in Europe. Cham: Springer

αποτελεσματικού μηχανισμού και θα αποτελέσουν ένα σημαντικό βήμα προς τη στρατηγική λύση που αναζητά η Ευρώπη. Αποτελεί δε εξαιρετική ευκαιρία το γεγονός ότι οι Ευρω-Μεσογειακές χώρες που διαθέτουν ισχυρές, καλά εξοπλισμένες και εκπαιδευμένες δυνάμεις και λειτουργούν εντός πλαισίου NATO έχουν συνεργαστεί σε πολλά προγράμματα που αφορούν νευραλγικά σημεία της Ευρωπαϊκής άμυνας όπως η θαλάσσια ασφάλεια, η ανάπτυξη σύγχρονων ναυτικών συστημάτων και η στρατιωτική κινητικότητα. Πρόκειται για μία προοπτική αμυντικής αυτονομίας με Μεσογειακή πρωτοβουλία, η οποία θα επιτρέψει στην Ευρώπη να απεξαρτηθεί αμυντικά από το NATO αλλά να παραμείνει σε στενή συνεργασία με τις ΗΠΑ, εκπληρώνοντας βασικές κοινές επιδιώξεις και εξαλείφοντας τους κινδύνους που απειλούν τα κοινά Ευρω-ατλαντικά συμφέροντα¹⁰⁰.

Η αντιμετώπιση των νέων απειλών για την ευρωπαϊκή ασφάλεια πρέπει και θα είναι συνεργατική. Οι μεσογειακές χώρες της ΕΕ και το NATO έχουν αυξήσει τη συνεργασία τους στο πλαίσιο των πολύ-εθνικών επιχειρήσεων και χρησιμοποιούν τις στρατιωτικές και πολιτικές τους δομές για να παρέχουν ασφάλεια και σιγουριά στην Μεσόγειο Θάλασσα. Αν και είναι δύσκολο να αποτιμηθεί με καθαρά ποσοτικούς όρους ο αντίκτυπος των επιχειρήσεων αντιμετώπισης της θαλάσσιας τρομοκρατίας, της πειρατείας και του περιορισμού των μεταναστευτικών ροών, μπορούμε να πούμε ότι θεωρούνται επιτυχείς, καθώς αύξησαν το αίσθημα ασφάλειας στην περιοχή και δόθηκε έμφαση στην πολυμερή προσέγγιση. Ωστόσο, πέρα από αυτό, θα ήταν μάταιο να προσπαθήσουμε να θεσμοθετήσουμε τη διαχείριση της ασφάλειας στη Μεσόγειο χωρίς ένα σαφές Ευρω-Μεσογειακό Στρατηγικό Πλαίσιο που θα πηγάζει από την πρωτοβουλία της PESCO και θα βασίζεται στις κοινές ευρωπαϊκές αμυντικές ανησυχίες.

Η περιφερειακή μεσογειακή συνεργασία, όπως απέδειξε η Ελληνο-Γαλλική αμυντική συμφωνία, προκύπτει από μεταβλητές που σχετίζονται με κοινά οικονομικά, πολιτικά και αμυντικά συμφέροντα, εντός ενός συστήματος κοινών αξιών. Υπό αυτή την οπτική γωνία, η αξιοποίηση της περιφερειακής συνεργασίας στην Μεσόγειο έχει μια ευρωπαϊκή δυναμική, με τις κατάλληλες προϋποθέσεις και

¹⁰⁰ Posen, B. R. (2006). European Union Security and Defense Policy: Response to Unipolarity? *Security Studies*, 2, 149–186. <https://doi.org/10.1080/09636410600829356>

πρωτοβουλίες¹⁰¹. Η περιοχή της Μεσογείου αποτελείται από δύο μεγάλες περιφέρειες, την ΕΕ και τις χώρες MENA, με κάθε μία να έχει αποκλίνοντα πρότυπα και διαφορετικά συμπλέγματα ασφαλείας. Ένα περιφερειακό σύστημα ασφαλείας είναι αναφέρεται στο επίπεδο όπου τα κράτη συνδέονται αρκετά στενά, έτσι ώστε η ασφάλειά τους να μην μπορεί να θεωρηθεί διαφορετική και με χαώδεις διαφορές. Παρά ταύτα, η ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ενιαίο σύμπλεγμα ασφαλείας¹⁰² ή ένα υπερ-σύστημα, στο οποίο η ασφάλεια της ΕΕ και των μεσογειακών κρατών της περιοχής MENA αλληλοσυνδέεται και αλληλοεπηρεάζεται όλο και περισσότερο, με εμφανή σημεία σύγκλησης και συγχώνευσης¹⁰³. Η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ του 2016 για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας αναδεικνύει την ασφάλεια της ΕΕ και των γειτόνων της στην περιοχή της Μεσογείου, οι οποίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες, Ωστόσο, με τις περισσότερες από τις προκλήσεις ασφαλείας της Ευρώπης να εντοπίζονται πλέον στην ευρω-μεσογειακή περιφέρεια, μια νέα Στρατηγική Ασφάλειας με μεσογειακό επίκεντρο φαντάζει πιο αναγκαία από ποτέ. Δεδομένων των συνθηκών, η ανάγκη προώθησης μιας κοινής ευρωπαϊκής κοινότητας ασφαλείας, τόσο πολιτικά όσο και πρακτικά, καθίσταται επείγουσα και επιτακτική.

Εν κατακλείδι, η έννοια της ασφαλείας έχει εξελιχθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να περιλαμβάνει ένα φάσμα μη στρατιωτικών διαστάσεων (οικονομικές, πολιτιστικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές) που συμπληρώνουν την κλασική στρατιωτική ερμηνεία του όρου. Η ασφάλεια των ευρωπαϊκών κρατών της Μεσογειακής λεκάνης, επηρεάζεται άμεσα από την ασφάλεια των χωρών MENA, όπως καταδεικνύεται από την εξέλιξη της λιβυκής σύγκρουσης, τον συνεχιζόμενο Συριακό εμφύλιο και τη συνακόλουθη μαζική και παράτυπη μετανάστευση προς την Ευρώπη. Τέτοια γεγονότα αποδεικνύουν την πολύπλοκη στρατηγική διάσταση της Μεσογείου και την αναγκαιότητα για μία Νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας που θα έχει ως αφετηρία την Μεσόγειο και θα καλύπτει ολόκληρη την ευρωπαϊκή επικράτεια, με ευρεία συνέργεια και κοινή αμυντική συναντίληψη.

¹⁰¹ Sartori, N., Colantoni, L., & Paceviciute, I. (2016). Energy resources and regional cooperation in the East Mediterranean. Rome, Istituto Affari Internazionali (IAI). <https://www.jstor.org/stable/resrep09701>

¹⁰² Hettne B, Inotai A, Sunkel O (eds) (1999) Globalism and the new regionalism. Macmillan Press,

¹⁰³ Evans G, Newnham J (1998). Dictionary of international relations. Penguin, London.

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

Στόχο της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η παρουσίαση της πρωτοβουλίας PESCO, που αφορά τη θεσμοθέτηση ευρωπαϊκών συνεργατικών αμυντικών προγραμμάτων και παράλληλα η εξέταση της προοπτικής μιας ευρω-μεσογειακής στρατηγικής ασφαλείας που μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στη βελτίωση της αμυντικής ικανότητας της ΕΕ. Η αδυναμία της Ευρώπης να καταστήσει εμφανή την παρουσία της στη διεθνή γεωπολιτική σκηνή και η αμυντική εξάρτηση της από τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ αποτελεί μία κατάσταση που χρήζει επιτακτικής αναδιάταξης, διότι εκθέτει την Ευρώπη σε πολύπλευρους και μακροπρόθεσμος κινδύνους. Πράγματι, η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με μία ασταθή κατάσταση στην Μεσόγειο, έχοντας να διαχειριστεί μια σειρά «καυτών» ζητημάτων όπως ο έλεγχος των μεταναστευτικών ροών, η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η εξασφάλιση της ενεργειακής επάρκειας και της εναλλακτικότητας των πηγών προμήθειας, ο περιορισμός των συνεπειών της οικονομικής κρίσης και φυσικά την εξισορρόπηση και την αναπροσαρμογή των σχέσεων με τις ΗΠΑ.

Ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητη η στρατηγική οργάνωση της πολιτικής της Ευρώπης σε επίπεδο άμυνας, τεχνολογικής ανάπτυξης αμυντικών συστημάτων, διαχείρισης πόρων και καθιέρωσης διαδικασιών αμυντικής συνέργειας. Ενεργώντας σύμφωνα με τις κείμενες ευρωπαϊκές διατάξεις και εντός του νομικού πλαισίου της ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε και προώθησε την στρατηγική πρωτοβουλία της PESCO με σκοπό την εκπλήρωση των δεσμεύσεων που περιγράφονται στους άμεσους στόχους της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ και της ΚΕΠΠΑ. Η επικαιροποίηση και ενίσχυση των στρατιωτικών προγραμμάτων της PESCO, εξασφαλίζει για την ΕΕ ένα διαρκώς εξελισσόμενο πλαίσιο ασφαλείας, με εξαιρετικές ικανότητες προσαρμογής και τεχνολογική επάρκεια.

Έτσι, η πρωτοβουλία PESCO μπορεί να λειτουργήσει ως ένα χρήσιμο συλλογικό όργανο της ΕΕ, που θα αποτελέσει τη βάση για μια συλλογική και συντονισμένη απάντηση στους πολλαπλούς κινδύνους που την περιβάλλουν. Αποτελεί, κατ' ουσία, τον τρόπο με τον οποίο η Ευρώπη θα αποκτήσει επαρκή αμυντική αυτονομία και θα μπορέσει να σταθεί επάξια στο διεθνές πεδίο, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση παγκόσμιων κρίσεων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα όσα αναφέρθηκαν και συνυπολογίζοντας το τεταμένο περιφερειακό κλίμα στον Ευρω-Μεσογειακό δακτύλιο, γίνεται εύκολα κατανοητό ότι η ΕΕ πρέπει να αρχίσει να αντιλαμβάνεται την άμυνα ως συνέχεια της πολιτικής ολοκλήρωσης. Σήμερα, οι Ευρωπαίοι ηγέτες φαίνονται διχασμένοι ως προς την αποδοχή της κοινής άμυνας ως ένα σκαλοπάτι προς την πολιτική ολοκλήρωση. Φωτεινό παράδειγμα εδραίωσης της ευρωπαϊκής συν-αντίληψης για την αμυντική πραγματικότητα αποτελεί η στενή συνεργασία Ελλάδας-Γαλλίας στον αμυντικό τομέα. Αυτό εξηγεί γιατί η συζήτηση για την PESCO αφορά στην ουσία την συζήτηση για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και γιατί πολλοί ηγέτες πιέζουν για πραγματική πρόοδο στον τομέα της άμυνας.

Στο σημερινό πολωμένο πολιτικό κλίμα, η συζήτηση για την άμυνα δεν αφορά την ίδια την άμυνα αλλά την πρωτοβουλία για ένα βήμα προς την ενοποίηση αναγκών και δυνατοτήτων. Ωστόσο, οι τρέχουσες πολιτικές προσπάθειες πρέπει να αποφέρουν περισσότερα από την πολιτική ολοκλήρωση. Πρέπει να αποφέρουν απτά αμυντικά αποτελέσματα. Διαφορετικά, η ΕΕ θα δυσκολευτεί να εκπληρώσει τις προσδοκίες που έχει δημιουργήσει με τις Πολιτικές και τις Στρατηγικές της και κινδυνεύει να βρεθεί σε αδιέξοδο, κατακυλώντας πίσω στην απόλυτη εξωγενή αμυντική εξάρτηση και την συνέχιση του κατακερματισμού και της αλληλοεπικάλυψης των αμυντικών προγραμμάτων και δομών.

Η χρηματοδότηση και η εξασφάλιση πόρων και εργαλείων ελέγχου παρέχει μεν την εγγύηση για την περαιτέρω ανάπτυξη αμυντικών προγραμμάτων κοινής εμπέλειας και σκοπού αλλά δεν αποτελεί από μόνη της εχέγγυο για την εμβάθυνση της αμυντικής ενοποίησης. Σε αυτή την κατεύθυνση, η Μεσόγειος δείχνει τον δρόμο της αμυντικής συνεργασίας για την αντιμετώπιση παραδοσιακών και υβριδικών απειλών. Απαιτείται, λοιπόν, πρωτοβουλία και αποφάσεις που θα εδράζονται στην ίδια οπτική θεώρηση των γεωπολιτικών τεκταινόμενων και την συνειδητοποίηση ότι ο Ευρωπαϊκός χώρος αποτελεί το κοινό σπίτι των ευρωπαϊκών ιδεών και αξιών και οι ίδιοι οι Ευρωπαίοι είναι αυτοί που πρέπει να το υπερασπιστούν με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Abdelwahad, B. (1997). A Strategy for Conflict Prevention and Management in the Mediterranean. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, No. 37, 53-63.

Aghniashvili, T. (2016). Towards More Effective Cooperation? The Role of States in Shaping NATO-EU Interaction and Cooperation. *Connections*, Vol. 15, No. 4 (Fall 2016), pp. 67-90.

Bakker, A., Drent M., Zandee D. (2016). European Defence Core Groups The Why, What & How of Permanent Structured Cooperation. Netherlands Institute of International Relations Clingendael

Bicchi, F. (2011). The Union for the Mediterranean, or the Changing Context of Euro-Mediterranean Relations. *Mediterranean Politics*, 1, 3–19.
<https://doi.org/10.1080/13629395.2011.547365>

Biscop, S. (Ed.). (2005). Front Matter. In *E Pluribus Unum?: Military Integration in the European Union* (p. [i]-[iv]). Egmont Institute.
<http://www.jstor.org/stable/resrep06686.1>

Billon-Galland, A., & Thomson, A. (2018). European Strategic Autonomy: Stop Talking, Start Planning. European Leadership Network.
<http://www.jstor.org/stable/resrep22125>

Blockmans, S. (2016). New thrust for the CSDP from the refugee and migrant crisis (Tχ. 142; CEPS Special Report). CEPS

Calleya, S. C. (2012). *Security Challenges in the Euro-Med Area in the 21st Century*. Routledge.

- Coelmont, J.* (2019). European Strategic Autonomy: Which Military Level of Ambition? Egmont Institute. <http://www.jstor.org/stable/resrep21389>
- Drent, M., & Zandee, D.* (2018). More European defence cooperation: the road to a European defence industry? Clingendael Institute. <http://www.jstor.org/stable/resrep21310>
- Ellinas, C., Roberts, J., Tzimitras, H.* (2016). Hydrocarbon developments in the Eastern Mediterranean: The case for pragmatism. Washington, Atlantic Council of the United States, Global Energy Center
- Evans G, Newnham J* (1998). Dictionary of international relations. Penguin, London.
- European Union Institute for Security Studies.* (2019). The EU and NATO: the essential partners. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2815/644113>
- Fiott, D.* (2018). Strategic Autonomy towards 'European Sovereignty' in Defence? European Union Institute for Security Studies (EUISS)
- European Union Institute for Security Studies.* (2016). Envisioning European defence :five futures. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2815/87727>
- Gaiser, L., & Hribar, D.* (2012). Euro-Mediterranean Region: Resurged Geopolitical Importance. *International Journal of Euro-Mediterranean Studies*, 1, 57–69. <https://doi.org/10.1007/s40321-012-0002-8>
- Giannakopoulos, A. (Ed.).* (2016). Energy cooperation and security in the Eastern Mediterranean: A seismic shift towards peace or conflict? S. Daniel Abraham Center for International and Regional Studies, Tel Aviv University.

- Græger, N.* (2016) European security as practice: EU-NATO communities of practice in the making?, *European Security*, 25:4, 478–501, DOI: 10.1080/09662839.2016.1236021
- Dicken P* (2007). *Global shift: mapping the changing contours of the world economy*. Sage, London.
- Jacobs, A.* (2016). In troubled waters: NATO's new Maritime activity in the Aegean. NATO Defense College, JSTOR. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.jstor.org/stable/resrep10308>
- Hettne B, Inotai A, Sunkel O* (eds) (1999) *Globalism and the new regionalism*. Macmillan Press,
- Kolín, V.* (2018). Permanent Structured Cooperation (PESCO): New Pillar in Building European Defence. *Vojenské Rozhledy*, 4, 20–35. <https://doi.org/10.3849/2336-2995.27.2018.04.020-035>
- Leigh, M., & Brandsma, C.* (2012). Energy resources in the Eastern Mediterranean: Source for cooperation or fuel for tension. German Marshall Fund of the United States. <https://www.jstor.org/stable/resrep18836>
- Marcuzzi, S.* (2018). NATO-EU maritime cooperation: for what strategic effect? NDC Policy Brief, No.7, NATO Defense College.
- Marrone, A., Pirozzi N., Sartori P.* (2017). PESCO: An Ace in the Hand for European Defence, *Eu60: re-founding Europe the responsibility to propose*. Rome, Istituto Affari Internazionali (IAI)
- Nissen, C.* (2015). *European Defence cooperation outside the EU and NATO. Report on the Developments in the EU and Europe in the Field of* *Ramírez, J., & Biziewski, J.* (2020). *Security and defence in Europe*. Cham: Springer.

- Posen, B. R.* (2006). European Union Security and Defense Policy: Response to Unipolarity? *Security Studies*, 2, 149–186.
<https://doi.org/10.1080/09636410600829356>
- Prontera, A., & Ruszel, M.* (2017). Energy security in the Eastern Mediterranean. *Middle East Policy*, 24(3), 145–162. <https://doi.org/10.1111/mepo.12296>
- Quencez, M., & Besch, S.* (2020). The Challenges Ahead for EU Defense Cooperation - Strengthening Transatlantic Cooperation. GMFUS.
<https://www.gmfus.org/news/challenges-ahead-eu-defense-cooperation>
- Sabatino, E., Fiott, D., Zandee, D., Mölling, C., Major, C., Maulny, J.-P., Keohane, D., & Moro, D.* (2020). The Quest for European Strategic Autonomy – A Collective Reflection. Istituto Affari Internazionali (IAI).
<http://www.jstor.org/stable/resrep28792>
- Sartori, N., Colantoni, L., & Paceviciute, I.* (2016). Energy resources and regional cooperation in the East Mediterranean. Rome, Istituto Affari Internazionali (IAI). <https://www.jstor.org/stable/resrep09701>
- Spencer, C.* (2002). The EU as a Security Actor in the Mediterranean: Problems and Prospects. *Connections*, 1(2), 135–142. <http://www.jstor.org/stable/26322943>
- Staigis, A.* (2018). On the Way to a Common Strategic Culture: How far along is the development of a European Security and Defence Union, and what does that mean for the Bundeswehr? Federal Academy for Security Policy.
<http://www.jstor.org/stable/resrep22169>
- Tayfur, M. F.* (2005). Security and the Mediterranean. *Security Dialogue*, 2, 247–248.
<https://doi.org/10.1177/0967010605054653>

Tziarras, Zenonas (ed.) (2019) The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security, Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report, 3. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.

Wolf S. (2012). The Mediterranean dimension of the European Union's internal security. Palgrave Studies in European Union Politics.

Youngs, R. (2003). European Approaches to Security in the Mediterranean. Middle East Journal, 57(3), 414–431. <http://www.jstor.org/stable/4329912>

Zamarripa, E. (2019). The Permanent Structured Cooperation in the European Union. Its Real Potential Value. In Security and Defence in Europe (pp. 87–95). Springer International Publishing. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-030-12293-5_7

Zandee, D. (2018). PESCO Implementation: the next Challenge. Netherlands Institute of International Relations Clingendael

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Ντάλης, Σ. (2020). Mare Nostrum: Μετατοπίσεις Ισχύος στον γεωπολιτικό χάρτη της Μεσογείου. Α΄ Έκδοση, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, σσ. 669-697

Προδρομίδου, Α. (2013). Η ενίσχυση των σχέσεων σε θέματα ασφάλειας μεταξύ των κρατών για την περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων. Αθήνα

Άρθρα

Greek parliament approves defence pact with France | Reuters. (2021, October 7).

Reuters; Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/greece-france-defence-pact-protects-against-third-party-aggression-greek-pm-2021-10-07/>

kathimerini.gr. (2021, September 29). Μ. Σχοινιάς: Βήμα προς την αμυντική ένωση η

αμυντική συνεργασία Ελλάδας – Γαλλίας | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Νέα Και

Ειδήσεις Από Την Ελλάδα Και Τον Κόσμο | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

<https://www.kathimerini.gr/society/561517873/m-schoinas-vima-pros-tin-amyntiki-enosi-i-amyntiki-synergasia-elladas-gallias/>

Μαδεμτζής, Σ. (2021, October 6). Ο “Ευρωστρατός” και επίσημα στην ατζέντα της

Ευρωπαϊκής Ένωσης - Πτήση & Διάστημα. Διαθέσιμο στον ιστότοπο:

<https://www.ptisidiastima.com/eu-army-2/>

Διαδικτυακό υλικό

Αντλήθηκαν ακόμη πληροφορίες, στοιχεία, Infographics και στατιστικά από,

τον επίσημο Ιστότοπο της ΕΕ: <https://european-union.europa.eu/>

της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <https://ec.europa.eu/>

του Ευρωκοινοβουλίου: <https://www.europarl.europa.eu/>

της Συνεργασίας PESCO: <https://pesco.europa.eu/>

της FRONTEX: <https://frontex.europa.eu/>

και του NATO: <https://www.nato.int/>

